

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1948

ΑΡΙΘ. 87

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ἔοσα ἐγράψαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο γιὰ τὴ θέσι τῆς ἐπιστήμης μέσα σ' ἕνα χριστιανικὰ θεμελιωμένο πολιτισμὸ, πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν ἀπὸ τὴν ἔκθεσι μερικῶν σκέψεων σχετικῶν μὲ τὴν τοποθέτησι τῆς Τέχνης μέσα στὸν πολιτισμὸ αὐτό.

Ἡ πολιτιστικὴ ἀξία ποὺ λέγεται «τὸ ὠραῖο» τὸ ὁμορφο κ' ἀντίστοιχα, ἡ Τέχνη σὰν πραγματοποιήσι τῆς ἀξίας αὐτῆς μέσα στὸν Χριστιανισμὸ, σὰν θεμέλιον τοῦ πολιτισμοῦ μας! Θέμα μεγάλο, ποὺ ἀπασχόλησε τὸν χριστιανικὸ στοχασμὸ τῆς γενεᾶς μας, θέμα ποὺ τοῦ ἀξίζει, ἀλήθεια, μελέτη ἀνετη, ἀνάπτυξι διεξοδική. Φυσικὸ εἶναι νὰ μὴν ἐμφανίζεται στὸ περιοδικὸ τοῦτο, τώρα γιὰ πρώτη φορά, τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα. Θὰ περιορισθῶ νὰ θημίσω, ὅσα ὁ ἀληθινὸς ὁ Βερίτης μας ἐγραψε στὶς σελίδες τῶν «Ἀκτίνων» ἀπὸ διάφορες ἀφορμῆς, καὶ ποὺ μένουσιν πάντα συμβολὴ πολὺτιμη γιὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψις τῆς Τέχνης. Μὰ καὶ γενικώτερα, σειρὰ ἀπὸ μελέτες τῶν συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ μας, κ' ἡ βιβλιογραφία ποὺ τις συνοδεύει, ἂν δὲν ἐξαντιλοῦν-καὶ βέβαια δὲν ἐξαντιλοῦν-τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης μας, ὅμως δύνουν ἕνα σωστὸ προσανατολισμὸ καὶ ποῖν ἀπὸ ὅλα βοηθοῦν νὰ δοῦμε τὴ μεγάλη, τὴν ἐξέχουσα θέσι ποὺ ἔχει ἡ Τέχνη μέσα στὸ ὄργανικὸ σύνολον τῶν χριστιανικῶν ἀξιών.

Γιατὶ ἡ Τέχνη εἶχε πάντοτε τὴ θέσι τῆς μέσα στὸν Χριστιανισμὸ: Στὶς μουσικὰς κρίψεις τῶν κατακομβῶν τῆς διωκομένης ἐκκλησίας ὅσο καὶ στοὺς μεγαλοπρεπεῖς

κεθερικοὺς ναοὺς, στοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ-σὰν τὸ πρῶτον χριστιανικὸ ὑμολόγιον-ὡς τὴ σύγχρονη χριστιανικὴ ποίησι, στὶς «Πράξεις Παύλου καὶ Θεόκλης» (Acta Pauli et Theclae) ὡς τὸ μοντέρνον χριστιανικὸ διήγημα. Ἡ ποίησις, ἡ μουσικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ τέχνη καθόλου, στάθηκαν πάντα ἐκδηλώσεις τῆς ἀκμῆς τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθηματος. Καὶ στὴν ἐποχὴ μας, ποὺ ζητᾶ, ὅπως πολλὰ φορὰς ὡς τώρα τονίσαμε, ἕναν ἀληθινὰ συγχρονισμένον Χριστιανισμὸ⁽¹⁾, ἡ θέσις τῆς τέχνης, τῆς ἀξίας τοῦ ὠραίου, προβάλλει καὶ πάλι στὸν Χριστιανισμὸ αὐτὸ καὶ μάλιστα σὲ δύο ὄψεις ἀντίστοιχες μ' ἐκείνες ποὺ εἶδαμε σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστήμη σὰν ἀξία μέσα στὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ, προβάλλει ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς σὰν παράγων τῆς Τέχνης. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ Τέχνη σὰν παράγων τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Β'

Ἄς παραπύξωμε καὶ πάλι τὸ σχετικὸ μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἄρθρον μας. «Ἀκτίνες» 1947, σελίς 145 ἄπ.

(1) Ἄς παραπύξωμε καὶ πάλι τὸ σχετικὸ μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἄρθρον μας. «Ἀκτίνες» 1947, σελίς 145 ἄπ.

μό και κάθε φορά δοξάζει το Θεό. όταν εκαταμανθάνει τα κρίνα του άγρου πώς αυξανέιν, όπως του έδειξε ο Κύριος (Ματθ. στ' 28). "Ομως, όχι μόνο ή φυσική όμορφιά, αλλά και ή όμορφιά σαν Τέχνη, στέκει μέσα στον Χριστιανικό πολιτισμό σαν άξια αισθητική, το ώραίο, σαν ανθρώπινη δημιουργία.

Έπειτα από μιá τέτοια ένταξη τής αισθητικής άξιας, τής άξιας του ώραίου που είναι ανθρώπινο δημιούργημα, τής τέχνης, μέσα στον χριστιανικό πολιτισμό, ο πολιτισμός αυτός γίνεται και πεδίο καλλιτεχνικής δημιουργίας, κάτι παραπάνω, δίνει την καλλιτεχνική δημιουργική δύναμη. "Ομως αυτό δεν πρέπει να οδηγήση σε μιάν ύπερβολικά άπλη και άφελή αντίληψη, πώς ή δημιουργία αυτή γίνεται χωρίς δυσχέρειες και χωρίς ζητήματα. "Ισα-ίσα προβάλλουν ζητήματα που θέλουν έρευνα και κόπο και στοχασμό φωτισμένο. Και, ειδικότερα, πρέπει ν' αντιμετωπίσωμε τα ακόλουθα δυό σημεία:

1. Χριστιανισμός σημαίνει παράδοσι αιώνων και σεβασμό προς την παράδοσι αυτή. "Ο ίδιος σεβασμός θα είναι χαρακτηριστικό τής χριστιανικής καλλιτεχνικής δημιουργίας. "Αλλά ο σεβασμός αυτός δεν πρέπει να μιáς κινή να ξεχνάμε την ανάγκη να διατηρηται και ή αὐτοτέλεια τής καλλιτεχνικής δημιουργίας. "Ανεξάρτητα από τις γνωστές άμφισβητήσιες που διατυπώνονται στην αισθητική για το αν ο καλλιτέχνης δημιουργή από τον έαυτό του, ή οδηγούμενος από το περιβάλλον του, ο Χριστιανός καλλιτέχνης θέλοντας και μη δημιουργεί εμπνεόμενος από το χριστιανικό περιβάλλον που περνά από τον ένα αιώνα στον άλλον, από τη χριστιανική καλλιτεχνική δημιουργία των περασμένων γενεών. Αυτό όμως δεν πρέπει να οδηγή σε μιá υποδοούλωσι του καλλιτέχνου εις το παρελθόν. Πρέπει και ο σύγχρονος χριστιανός καλλιτέχνης να δημιουργήση πέρνοντας εμπνεύσεις από τη σύγχρονη ψυχή, πρέπει να τραγουδήση αφού στήση πρώτα το αυτί στο σύγχρονο τραγούδι. Και ή γενεά μας έχει να πη και αυτή το δικό της τραγούδι στον Αιώνιο και στις αιώνιες άξίες, όπως και οι προηγούμενες γενεές τραγου-

δησαν το δικό τους.

Στο θέμα τούτο ο συγχρονισμένος Χριστιανισμός προβάλλει με την μορφή μιáς καλλιτεχνικής δημιουργίας που θ' αποτελή σύνθεσι τριών στοιχείων: Το πρώτο είναι ή προσωπικότης του καλλιτέχνου. Το δεύτερο, ή καλλιτεχνική μορφή τής εποχής του, και το τρίτο, ή παράδοσις που του έληφορόδησαν οι περασμένες χριστιανικές γενεές.

2. Χριστιανική καλλιτεχνική δημιουργία δεν σημαίνει αποκλειστικά θρησκευτική ή δημιουργία, με την αντίληψη πώς θα έχη πάντα θέμα με τη στενή έννοια θρησκευτικό. Και έδω ίσχυει πάντοτε το αίτημα του «καθολικού» Χριστιανισμού. "Η καλλιτεχνική δηλαδή δημιουργία πρέπει να είναι έκφανσις του χριστιανικού πνεύματος, που διαποτίζει όλη τη ζωή του ανθρώπου. Κάθε καλλιτεχνική δημιουργία εμπνευσμένη από την άνωτερη πνευματική ζωή που χαρίζει ο σωστός Χριστιανισμός, είναι χριστιανική, και αν άκόμα δεν έχει ειδικά θρησκευτικό θέμα. "Ετσι, ο χριστιανικός πολιτισμός άγκαλιάζει και προάγει κάθε γνήσια, γερή, πνευματικά θεμελιωμένη καλλιτεχνική δημιουργία, όπως ο άσπιος Χριστιανισμός περιλαμβάνει όλη τη ζωή του ανθρώπου, από την προσευχή ως το ποδόσφαιρο⁽²⁾.

Γ'.

1. "Ας έλθωμε τώρα στην πρώτη από τις δυό πλευρές που ανέφεραμε πάρα πάνω. Στην Τέχνη σαν παράγοντα χριστιανικού Πολιτισμού. "Αμέσως προβάλλει το ζήτημα, αν μπορή τάχα να δεχθή κανείς την Τέχνη σαν παράγοντα ενδιάμεσο που οδηγεί στην πραγματοποίησι ενός άλλου σκοπού έξω από την ίδια την Τέχνη. Με άλλα λόγια, αν μπορή να συνδυασθή το ώραίο με το ωφέλιμο, το σκόπιμο.

Μεγάλο ζήτημα! Και θα ήταν, αλήθεια, ματαιοπονία να αποπειραθή κανείς να δώση σε μερικές γραμμές μιάν εικόνα για τις

(2) Βλέπε το άρθρο μας «Κατηγορητός Χριστιανός», «Ακτίνες» 1947 σελ. 271 έπ. και 289 έπ.

συζητήσεις που έγιναν άλλου και στον τόπο μας, και παλαιότερα αλλά και στις ημέρες μας, γύρω από το τόσο περιμάχητο αυτό θέμα. «Θα μπορούσε μάλιστα να πη κανείς, πώς ή όλη ανάπτυξη της θεωρίας της αισθητικής πλέκεται με την έρευνα του ζητήματος αυτού. "Ας επιτραπῆ ὡστόσο μιά παρατήρηση: Τό ζήτημα ἔχει ἀντιμετωπισθῆ κυρίως σάν ζήτημα δεοντολογικό: δέν ἔχει προσεχθῆ ὅσο πρέπει, ὅτι πρῖν ἀπ' ὅλα εἶναι ζήτημα ὄντολογικό. Καί, γιά νά τοποθετήσωμε τό θέμα στό πεδίο τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν, τό ζήτημα δέν εἶναι, ἄν πρέπει ἡ Τέχνη νά εἶναι ἀξία πολιτιστική, ἢ, ὅπως εἶπαμε στήν ἀρχή, ἄν πρέπει νά εἶναι παράγον πολιτισμοῦ. Τό ζήτημα εἶναι, ἄν ἡ Τέχνη ἀποτελῆ ἢ ὄχι τέτοια ἀξία. Κάτι περισσότερο: ἄν μορῆ γᾶν νά νοηθῆ Τέχνη ἀληθινή, πού δέν εἶναι συγχρόνως πολιτιστική ἀξία, παράγον πολιτισμοῦ.

"Αν ὅμως δέν μορῆ νά σταθῆ Τέχνη γνησία, πού δέν εἶναι συγχρόνως ἀξία πολιτιστική, ἄν ἔχη δίκιο καί-βέβαια ἔχει δίκιο-ἢ φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ, πού ἐντάσσει τό ὁμορφο καί ἄρα τήν Τέχνη, στό σύστημα τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν... "Αν πάλι, ὁ πολιτισμός τῆς ἐποχῆς μας, ὁ νεότερος εὐρωπαϊκός πολιτισμός, μόνο σάν ὁλοκληρωμένος καί ἔμπρακτος Χριστιανισμός μορῆ νά σταθῆ... Τότε, ἡ Τέχνη δέν μορῆ νά μὴν ἔχη τήν θέσι τῆς σάν ἀξία πολιτιστική, μέσα στόν χριστιανικό πολιτισμό. Αὐτό ὅμως εἶναι κάτι ὀλότελα ἑξέχωρο ἀπό τήν ὠφελιμοκρατική θεώρησι τῆς Τέχνης. Καί ἄν ἀκόμη, μαζύ μέ τόν Schiller δεχθοῦμε, πὼς ἡ Τέχνη εἶναι ἓνα ἀπλό παιγνίδι καί πάλι τό παιγνίδι αὐτό παίζεται στό πεδίο τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. "Ἐτσι ξαναγυρίζομε πάλι στήν βασική ἀλήθεια: "Ἐμπρακτος Χριστιανισμός θά πῆ ὁλόκληρη ἢ ζωῆ βαπτισμένη μέσα στό Χριστιανισμό, ἀπό τήν προσευχή ὡς τό παιγνίδι.

2. Τό παραπλήσιο πρόβλημα, ἄν πρέπει νά ὑπάρχη ἑ λ ε ν θ ε ρ ί α τοῦ καλλιτέχνη, ἢ ἀντίθετα ὁ καλλιτέχνης εἶναι ὑποχρεωμένος νά κατευθύνῃ τήν τέχνην του πρὸς ὠρισμένες κοινωνικές ἢ ἐθνικές ἢ πνευματι-

κές ἐπιδιώξεις-πρόβλημα πού προκαλεσε πολλή συζήτησι καί στοὺς ἑλληνικούς λογοτεχνικούς κύκλους-τό πρόβλημα αὐτό γεννήθηκε στά χρόνια μας μέσα στά ὁλοκληρωτικά καθεστῶτα. Δέν παραγνωρίζομε τήν ἀνάγκη νά εἶναι καί ἡ τέχνη δημιουργική, οὔτε ἀγνοοῦμε τό γεγονός, ὅτι ὁ καλλιτέχνης νοιώθει μέσα του τὸν πόνο, τό καρδιοχτύπι τοῦ ἔθνους του, σάν δικό του πόνο, σάν δικό του καρδιοχτύπι. "Ὅμως-κ' αὐτό πρέπει νά τονισθῆ σ' ἓνα χριστιανικό πολιτισμό-τοῦτο δέν μορῆ νά ὀδηγήσῃ σέ μιά σχηματοποίησι τῆς τέχνης, ὥστε νά τήν κάνει νά ὑπηρετῆ σέ ὑπαγορευμένη σκοπιμότητα.

Πολύ περισσότερο, δέν μορῆ ἡ Τέχνη νά ὑποδουλωθῆ στό κράτος καί στήν πολιτική. Ἡ πνευματική δημιουργία εἶναι ἔξω ἀπό τήν κρατική ρύθμισι καί, ἀκόμα πὺ πολὺ, ἔξω ἀπό τήν πολιτική.

3. Μένομε λοιπὸν στό αἴτημα τῆς ἐλευθερίας πού πρέπει νάχη βάσι τῆς ἢ καλλιτεχνική δημιουργία, σάν δημιουργία πού ἀποτελεῖ μιά ἀξία μέσα στόν πολιτισμό. "Ἐτσι θά ἔχωμε τήν καλλιτεχνική δημιουργία, ἀπὸ τῆ μιά μεριά σάν δημιουργία πού βγαίνει ἀπὸ τήν ἐλεύθερη προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνη, ἀπὸ τήν ἄλλη μεριά σάν δημιουργία πού φέρνει τό «ῥοαίος» στό σύστημα τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Ἀπὸ τῆ σύνθεσι τῶν στοιχείων αὐτῶν βγαίνουν τὰ ἀκόλουθα:

α) Δέν ἔχει δικαίωμα τό κράτος νά ἀξιῶσι ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη ὑποταγή στήν πολιτική του. Οὔτε γᾶν ὁ Χριστιανισμός δικαιούται νά τοῦ ἀξιῶσι νά γίνῃ Χριστιανὸς ἐργάτης, νά συμβάλῃ δηλαδή μέ τήν τέχνην του στή διάδοσι τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅταν ὁ καλλιτέχνης μόνος του, ἐλεύθερα, δέν αισθάνεται αὐτῆ τὴν κλήσι.

β) Ἀλλὰ ἀκόμα παρατέρα: Οὔτε γᾶν ἄπὸ τὸν Χριστιανὸ καλλιτέχνη, οὔτε ἀπ' αὐτὸν δέν ἢμορῆ νά ζητηθῆ καθε καλλιτέχνημά του νά εἶναι ἀμέσως «σκόπιμος», νά μορῆ, ἄς ποῦμε, ἀμέσως νά χρησιμοποιηθῆ σέ μιά χριστιανική ἱεραποστολή. Μία nature-morte μέ καλλιτεχνική ἀξία, μία ὁμορφη μουσική γραμμή, ἓνα καλοδουλεμένο σονέττο πού ἀποπνέει πνευματικὴ ὀ-

γεία, δὲν εἶναι ἀνάγκη συγχρόνως νὰ εἶναι «κήρυγμα», γιὰ νὰ ἔχη τὴ θέσι του μέσα στὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ. Καὶ πάλι, ἓνα ἔργο τέχνης ἐλαττωματικὸ ἀπὸ αἰσθητικὴ ἀποψη, δὲν σώζεται, σὰν καλλιτέχνημα ἐννοεῖται, μόνο μὲ τὸ νὰ εἶναι σκόπιμο, «ωφέλιμο». Ἄλλο πρῶγμα τὸ ὅτι, παρὰ τὴν ἐλαττωματικότητά του, μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ, γιὰ νὰ ὑπηρετηθῆ στὴν προαγωγὴ τοῦ πολιτισμοῦ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸν καλοστολισμένον βουρκο.

4. Ἀπὸ τὸ καλλιτέχνημα ὅμως μπορεῖ νὰ ἀξίωση κανεὶς πάντοτε νὰ μὴν ἀποτελῆ ἢ ἔργο καταστροφῆς τῶν ἄλλων ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἂν ἀκόμη δεχθούμε πὼς ἡ τέχνη δὲν ἔχει κανέναν ἄλλο σκοπὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὠραῖο, εἶναι φανερό, ὅτι, ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸν λόγο, ἡ τέχνη δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μπῆ στὴν ὑπηρεσία τῆς καταστροφῆς τῶν ἄλλων πολιτιστικῶν ἀξιῶν καὶ μάλιστα τῆς ἀξίας τοῦ ἠθικῶς ἀνωτέρου, τοῦ ἁγίου. Καὶ ἂν ἐδεχόμαστε, πὼς ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ χαρακτηρίσωμε σὰν καλλιτέχνημα μιὰ δημιουργία μὲ περιεχόμενον ἀντίθετον πρὸς τὶς ἀξίες τῆς ἠθικῆς, τοῦ ἁγίου, τοῦ ἱεροῦ, καὶ πάλι ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς θὰ ἀποδοκιμάσῃ ἓνα τέτοιο καλλιτέχνημα. Γιατί κάθε δημιουργία πού δὲν μπορεῖ νὰ ἑναρμονισθῆ πρὸς τὸν πολιτισμὸ στὴν ὁλότητά του, ἀποτελεῖ κάτι τὸ ἀντιπολιτιστικόν. Δὲν εἶναι ἄρα ἀξία, ἀλλὰ ἀπαξία.

5. Ἡ ἀποδοκιμασία αὐτὴ τῆς ἀρνητικῆς τέχνης, μπορεῖ νὰ φθάσῃ καὶ ὡς ἓνα σημεῖο, πού ἀφορᾷ στὴν ἀμυνα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὸ σημεῖο νὰ δικαιολογήσῃ, ἢ ἀκόμα καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ, τὴν παρεμβάσι τῆς κρατικῆς ἐπιβολῆς, ὅταν προβάλλῃ πιά ζήτημα προστασίας τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ συνόλου ἀπὸ τὴν κακὴ ἐπίδρασι τῆς σατίας «τέχνης». Δὲν εἶναι ἀνεκτὸ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ τέχνη γιὰ νὰ παραλέγεται ἡ ἰκανότης τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζῆσῃ μιὰ ζωὴ ἀνώτερη ἀπὸ τὸ τυφλὸ ἔνστικτο. Ὅτι, βέβαια, σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἀπαιτεῖται σῆνεις καὶ περίσκεψις, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Θὰ ἀναφέρωμε μιὰ περίπτωση πού πρέπει ἰδιαίτερα νὰ τὴν προ-

σέξωμε. Πρέπει νὰ διακρίνωμε τὴν ἀσημνη τέχνη ἀπὸ τὸ καλλιτεχνικὸ δημιούργημα πού εἶναι ἐπικίνδυνον γιὰ τὸν καλλιτεχνικὸ ἀμύητο. Ἄλλὰ καὶ πάλι προβάλλει ἡ ἐλευθερία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου νὰ κατοχυρώσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Ἔτσι π.χ. προκειμένου νὰ δοθοῦν γιὰ χρῆσι τῆς νεότητος καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα, φυσικὸ καὶ ἐπιβεβλημένο εἶναι νὰ ἐξετάσῃται ὄχι μόνο ἡ καλλιτεχνικὴ τους ἀξία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀξία ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀγωγῆς, τῆς ἐπιδράσεως πού ἀσχοῦν στὸν καλλιτεχνικὸ ἀμύητο νέον τὰ δημιουργήματα αὐτά.

Εἶναι καὶ κάτι ἀκόμη βασικότερον: Ἡ τέχνη σὰν ἀξία πολιτισμοῦ, βρίσκεται σὲ ὄργανικὴ συνοχὴ μὲ τὸν ὅλο πολιτισμὸ. Ἡ καλὴ λοιπὸν λειτουργία τῆς συνοχῆς αὐτῆς δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐπιδράσῃ στὴν ἀξιολόγησι τοῦ καλλιτεχνικοῦ δημιουργήματος. Δὲν μπορεῖ ἡ τέχνη νὰ μὴν ἔχη ἀξίωσι, ὅτι ἀποτελεῖ τμήμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Καὶ ἐννοεῖται ὅτι εἶναι ζωτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν τέχνη, ἡ δημιουργία τῆς νὰ ἀντέχη καὶ σὲ πνευματικὴ ἀξιολόγησι. Τὸ θέμα δὲν μπορεῖ ν' ἀναπτυχθῆ περισσότερον ἐδῶ, θὰ παραπέμψωμε σ' ἄλλα, εἰδικότερα ἄρθρα πού ἔχουν δημοσιευθῆ στὸ περιοδικὸ τοῦτο⁽³⁾.

Ε'.

Καὶ τώρα, ἄς ἔλθωμε στὸ συμπέρασμα. Δὲν μπορεῖ ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς νὰ εἶναι ἄρτιος, ἂν δὲν κλείσῃ μέσα του τὴν ἀξία τῆς ὁμορφιάς, τὴν ἀξία πού λέγεται τέχνη. Μὰ οὔτε μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἄρτια καλλιτεχνικὴ δημιουργία, παρὰ μόνο σὰν δημιουργία πνευματικὴ, ἐπομένως σὰν δημιουργία πού γίνεται μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Γιὰ τὴν γνήσια τέχνη τὸ στοιχεῖο τῆς πνευματικῆς δημιουργίας μὲ συνοχὴ ὄργανικὴ πρὸς τὶς ἀξίες τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ δικαίου, τοῦ ἁγίου, τὸ στοιχεῖο αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπιταγὴ πού δίδεται ἀπ' ἔξω ἀπὸ κανένα ἀνθρώπινο «ἄνωθεν», εἶναι ἐσωτερικὴ ζωτικὴ ἀνάγκη. Ὅταν κώ-

(3) Βλ. ἔδωκε «Ἀκτίνες», 1943 σελίς 70 ἄμ.

ψης την πνευματική αυτή θεμελίωσι, δὲν ἐλευθερώνεις τὴν τέχνην. Τὴν σκοτώνεις.

Τὴν ὀργανική αὐτὴ σύνθεσι τῆς ὁμορφιάς ποὺ φανερώνεται σὰν δημιουργημά σ' ἓνα πεδίο πνευματικῶ, στὸ πλαίσιο ἐνὸς χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν σύνθεσι αὐτὴ κανεῖς ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, παρὰ μόνο ἡ προσωπικότης τοῦ καλλιτέχνοῦ, ποὺ θὰ εἶναι συγχρόνως καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος. Γι' αὐτό, τὸ κύριο ζήτημα εἶναι πῶς θὰ ἔχωμε καλλιτέχνες ποὺ νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἄνθρωποι. Ἄνθρωποι στ' ἀλήθεια πνευματικοί, ἄνθρωποι ποὺ μέσα στὴν καρδιά τους νὰ μιᾶ ἢ χριστιανικὴ πίστις καὶ ποὺ ἡ καλλιτεχνικὴ τους ἔμπνευσις ν' ἀποτελῇ τὸ ξεχείλισμα μιᾶς γνήσιας πνευματικῆς ζωῆς.

Σ' ἓναν τέτοιο, ἀληθινὸ καλλιτέχνη, δὲν χρειάζεται νὰ τοῦ πῆς ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴν τρέχη στὸ βούρκο γιὰ νὰ παίρῃ τὰ θέματα τῆς δημιουργίας του. Δὲν χρειάζεται νὰ τοῦ πῆς, ὅτι τὸ καλλιτεχνικὸ του ἔργο δὲν μπορεῖ νὰ σκοτώνῃ ψυχές, ὅτι δὲν

μπορεῖ νὰ εἶναι ὄργανο πνευματικοῦ θανάτου, ὅτι εἶναι δημιουργία πνευματικῆς ζωῆς. Ἕνας τέτοιος καλλιτέχνης εἶναι πράγματι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἐπιταγὴ καὶ κάθε δεοντολογικὴ πρότασι. Γι' αὐτὸν τὸν καλλιτέχνη «νόμος οὐ κεῖται». Ἡ ἐλευθερία, ποὺ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι καὶ τὸ πεδίο ὅπου κινεῖται ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ὅπως τὴν θέλει ὁ Χριστιανισμός, ἐφαρμοσμένος σ' ἓνα χριστιανικὸ πολιτισμὸ. «Ἀγάπα καὶ κάμε ὅ,τι θέλεις», «ama et fac quod vis» λέει ὁ Αὐγουστίνος σὲ κάθε ἄνθρωπο. Καὶ στὸν καλλιτέχνη θὰ ἔλεγε: Γέμισε τὸν ἑαυτό σου μὲ τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τότε, σὰν ἐργάτης προικισμένος μὲ τὸ θεῖο καὶ σπάνιο δῶρο νὰ δημιουργῆς τὸ ὄραιο, γράφῃ ὅ,τι θέλεις, τραγοῦδα ὅπως θέλεις, ζωγράφιζε ὅπως θέλεις, πλάθῃ ὅπως θέλεις, δὲν ὑπάρχει νόμος γιὰ σένα. Ἡ καλλιτεχνικὴ σου δημιουργία εἶναι ἡ δημιουργία τῆς ἐλευθερίας. Τῆς ἐλευθερίας εἴη Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσες.

Π. ΚΑΛΙΤΣΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ

Ποιμένες δλοι ἄς γίνουμε, καὶ θᾶν' τρανὴ μιὰ χάρη
σιμὰ στὴ Φάτνη ἂν σκύψουμε, στὸ ἀπλὸ προκυνητάρι,
Δόξα ἐν ὑψίστοις ἔνθερμα νὰ ποῦμε γιορτινὸ
μὲ τὴν ψυχὴν ἀμόλυντη τῶν δώδεκα χρονῶ...

ΝΙΚ. Β. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟΣ (*)

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ

Πόσον παράδοξον είναι τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰς ἀναριθμήτους ποικιλίας τῶν ζώων, τόσον ἐκείνων τὰ ὅποια ζοῦν τώρα ὅσον καὶ ἐκείνων τὰ ὅποια ἐξηφανίσθησαν, μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν συναντῶμεν, παρὰ ὀλίγας μόνον μαρτυρίας διανοητικότητος, ἐκτός τοῦ ἐνστικτοῦ. Κανένα ζῶον δὲν ἄφησε τεκμήριον τῆς ἰκανότητός του νὰ κυβίση ἓνα λίθον ἢ νὰ μετρήσῃ ἕως τὸ 10 ἢ νὰ ἐννοῇ τὴν ἐννοίαν τοῦ 10.

Εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς Δημιουργίας πολλὰ δημιουργήματα ἔφθασαν νὰ παρουσιάσωμεν μερικὰς μορφὰς ἐνστικτοῦ εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον, διανοητικότητα ἢ εἰρημόν. Ἡ σφήκα συλλαμβάνει τὴν ἀκρίδα, σκάπτει μίαν ὄπην εἰς τὴν γῆν, κεντᾷ τὴν ἀκρίδα εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς πού χρειάζεται ὥστε νὰ τῆς ἐπαφέρῃ μὲν ἀναισθησίαν ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ζῆ ὡσάν ἓνα εἶδος διατηρημένου κρέατος. Ἡ σφήκα τοποθετεῖ τὰ αὐγά της ἀκριβῶς εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν, ἐπάνω εἰς τὸ ἐντομον αὐτό, ἴσως χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι, ὅταν ἐκκολαφθοῦν τὰ παιδιά της, θὰ ἴμποροῦν νὰ τρέφονται ἀπὸ αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ φονεύσωσιν, πράγμα τὸ ὅποιον θὰ ἦτο ὀλέθριον δι' αὐτά. Καὶ τὸ ἔκαμε αὐτὸ πολὺ σωστά ἢ σφήκα, τόσον τὴν πρώτην φοράν ὅσον καὶ κάθε φοράν, ἄλλως δὲν θὰ ὑπῆρχον σφήκες. Ἡ ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὸ τὸ μυστήριον, τὸ ὅποιον ἐν τούτοις δὲν ἴμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν τύχην. Ἡ σφήκα σκεπάζει μίαν ὄπην εἰς τὴν γῆν, φεύγει εὐθύμη, καὶ ἀποθνήσκει. Οὔτε αὐτὴ οὔτε οἱ πρόγονοί της ἔκαμαν συλλογισμοὺς πο-

τὲ ἐπάνω εἰς τὴν μέθοδον αὐτὴν, οὔτε γνωρίζει τί συμβαίνει εἰς τὸ σπέρμα της οὔτε ὅτι ὑπάρχει κἂν σπέρμα. Ἄγνοεὶ ἀκόμη ὅτι εἰργάσθη καὶ ἔζησε τὴν ζωὴν της χάριν τῆς διατηρήσεως τοῦ εἶδους. Αἱ μέλισσαι καὶ οἱ μύρμηκες φαίνονται ὅτι ἐννοοῦν πῶς νὰ ὀργανώσωσιν καὶ νὰ κυβερνοῦν τὸν ἑαυτὸν των. Ἐχουν τοὺς στρατιώτας των, ἔχουν ἐργάτας καὶ δούλους καὶ κηφήνας. Ἄν σηκώσετε ἓνα κομμάτι ἠλέκτρον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἐνδέχεται αὐτὸ νὰ περιέχῃ ἓνα μύρμηκα φυλακισμένον ἐκεῖ μέσα πρὸ ἀμετρήτων χρόνων. Θὰ τὸν εὐρήτη νὰ εἶναι σχεδὸν ἀκριβῆς πανομοιότυπον ἐνὸς μύρμηκος σημερινοῦ. Μήπως ἢ ἐξέλιξις ἐσταμάτησεν ὅταν ὁ μύρμηξ προσηρμόσθη εἰς τὸ φυσικὸν περιβάλλον του; Μήπως, πάλιν, ὁ μικρὸς ἐγκέφαλος τοῦ μύρμηκος ἦτο ὑπερβολικὰ μικρὸν ὄργανον διὰ νὰ ἴμπορῇ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς ἓνα ὑψηλότερον σκοπὸν; Βεβαίως, ὁ μύρμηξ ὡς ἓνα ἐντομον ζῶν κοινωνικὴν ζωὴν εἶχε πολλὰ διδαχθῆ. Φαίνεται νὰ ἐφαρμόξῃ τὴν θαυμασίαν θεωρίαν τῆς μεγίστης ὠφελείας διὰ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν με ἓνα πρωτόγονον τρόπον καὶ νὰ ἐξάγῃ τὸ πρακτικὸν τῆς συμπεράσμα, ὅπως μερικοὶ ἰθαγενεῖς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν τῆς παρελθοῦσης γενεᾶς. Εἰς μερικὰ εἶδη μυρμηκῶν, δηλαδή, οἱ ἐργάται των ἀποθηκεύουν τροφήν ἀπὸ μικροὺς σπόρους διὰ νὰ τραφοῦν οἱ ἄλλοι μύρμηκες κατὰ τὸν χειμῶνα. Οἱ μύρμηκες τότε ἐγκαθιστοῦν αὐτὸ τὸ ὅποιον γνωρίζομεν ὡς ἄλεστήρι: ἐκεῖνοι ἐξ αὐτῶν πού ἔχουν ἀνεπτυγμένας γιγαντιαίας σιαγόνας, κατεσκευασμένας εἰδικῶς διὰ νὰ ἀλέθωσιν, παρασκευάζουν τὴν τροφήν τῆς ἀποικίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀπασχόλησις των. Κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὁ-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ A. Cressy Morrison «Man Does Not Stand Alone» (Fleming H. Revell Co New York).

πότε πλέον ὅλοι οἱ σπόροι ἔχουν ἐναποθηκευθῆ εἰς τὴν γῆν, ἢ ἀρχὴ τῆς «μεγίστης ὠφελείας διὰ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν» ἀπαιτεῖ νὰ διατηρηθοῦν αἱ προμήθειαι τῆς τροφῆς, καὶ καθὼς προβλέπεται ἀφθονία «μυλωθρῶν» ἀπὸ τὴν νέαν γενεάν, οἱ στρατιῶται μύμηκτες, φονεύουν τοὺς μυλωθροὺς μύμηκτας.

Μερικοὶ μύμηκτες μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἐνστικτοῦ ἢ διὰ συλλογισμοῦ (ἐκλέξατε ὁ,τι προτιμᾶτε) καλλιεροῦν μήκτας πρὸς τροφήν εἰς κάτι πού ἔμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ κήπος μανιταριῶν, καὶ αἰχμαλωτίζουν ὀρισμένους κάμπιες καὶ παράσιτα φυτῶν. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ εἶναι αἱ ἀγέλαδες καὶ αἱ αἰγες τῶν μυμηκῶν, ἀπὸ ἐκκρίσεις τῶν ὁποίων λαμβάνουν ἓνα εἶδος μέλλιτος ὡς τροφήν. Οἱ μύμηκτες αἰχμαλωτίζουν καὶ διατηροῦν δούλους. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ὅταν κάμνουν τὰς φωλεάς των, κόπτουν τὰ φύλλα εἰς ὀρισμένον σχῆμα καὶ ἐνῶ μερικοὶ ἐργάται κροτοῦν τὰ ἄκρα τῶν φύλλων εἰς κατάλληλον θέσιν, χρησιμοποιοῦν νεογνά τὰ ὅποια κατὰ τὸ στάδιον τῆς νύμφης ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ παράγουν μετάξι, ὡς ἓνα εἶδος σατίας διὰ νὰ συρράψουν τὰ φύλλα αὐτά. Τὸ πτωχὸν νεογνὸν ἐνδέχεται νὰ χάσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμῃ ἓνα κουκούλι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ ἔχει ὑπερητήσῃ τὴν κοινότητά του.

Πῶς τὰ ἄψυχα ἄτομα καὶ μόρια τῆς ὕλης πού ἀποτελοῦν ἓνα μύμηκα, θέτουν εἰς κίνησιν αὐτὰς τὰς περιπλόκους λειτουργίας; Πρέπει κάποιον νὰ ὑπάρχῃ Διάνοια.

Μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔχει ἀναπτυσθῆ ἓνας ἐγκέφαλος εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀναπτύσῃ μεγάλην συλλογιστικὴν δύναμιν. Τὸ ἐνστικτὸν ὁμοιάζει πρὸς μίαν μοναδικὴν νόταν ἐνὸς αὐλοῦ ὀρειαν ἀλλὰ περιορισμένην, ἐνῶ ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος περιέχει ὅλες τὶς νότες ὅλων τῶν ὀργάνων τῆς ὀρχήστρας. Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ συνδιατάξῃ αὐτοὺς τοὺς τόνους καὶ νὰ δίδῃ εἰς τὸν κόσμον συμφωνίας αἱ ὅποια πλησιάζουν τὸ ἀξιοθαύμαστον. Μέχρι τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, ἢ Πρόνοια δὲν εἶχε παρουσιάσει ἀπὸ τοὺς ἀρχηγόνους βράχους ἓνα ζωντανὸν δημιουργημὰ μὲ νοῦν τόσον εὐστρο-

φρον ὅσον τοῦ ἀνθρώπου. Δυνάμεθα, λοιπόν, νὰ προσβλέψωμεν εἰς τὴν δυνατότητα νὰ ἔλαβε ὁ ἄνθρωπος μίαν σπῖθα τῆς Παγκοσμίου Διανοίας ἢ ὅποια τὸν καθιστᾷ ἀνώτατον ἐπὶ τῆς γῆς, θαυμαστὸν διὰ τὰς ἰκανότητάς του καὶ ἀθάνατον κατὰ τὸν προορισμὸν του.

Μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ τὴν «ἐξέλιξιν» δὲν ἔμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν περισσότερον. Ἡ ὀραϊότης τοῦ περὶ ὀματος ἐνὸς πτηνοῦ θεωρεῖται ὅτι εἶναι μία ἐκδήλωσις τῆς ἔλξεως τοῦ φύλου, καὶ ὡς τοιαύτη ἔμπορεῖ νὰ ἐκληφθῆ. Διὰ τὴν ὑπαρξιν ὁμως τοῦ ἀνθρώπου ἓνας ὀραϊὸς ζωγραφικὸς πίναξ δὲν εἶναι ἀναγκαῖος. Ἡ ὕλη ὡς ἄτομα, περὶ ὀματα ἢ ὕδωρ, ἔμπορεῖ νὰ συντεθῆ, καὶ ἐὰν τῆς δοθῆ ζωή, νὰ ἐξελεχθῆ εἰς ἄνθρωπον· δύναται ὁμως ἀρὰ γε τὰ στοιχεῖα αὐτά, ἀφοῦ ἐπιτύχουν τελείαν προσαρμογὴν πρὸς τὸ φυσικὸν περιβάλλον νὰ προχωρήσουν περαιτέρω καὶ νὰ παράγουν ἓνα μουσικὸν ὁ ὅποιος νὰ γράφῃ νότες εἰς τὸ χαρτί, νὰ συγκροτῆ εἰς τὴν μνήμην του τὴν ὀρειαν σχέσιν των, νὰ κατασκευάζῃ ἓνα πιάνο, νὰ μαγεύῃ τὸ ἀκροατήριον, νὰ καταγράψῃ τὴν ἐκτέλεσιν του αὐτὴν ἐπὶ δίσκων ἐκ πλαστικῆς συνθετικῆς ὕλης καὶ νὰ τὴν στέλλῃ γύρω εἰς τὸν κόσμον δι' ἐνὸς ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ;

Μερικὰ ζῶα συντονίζονται τὰς προσπαθείαις των· ὀφείλουν νὰ τὰς συντονίζονται διὰ νὰ συγκεντρῶνουν τροφήν καὶ νὰ τὴν ἀποθηκεύουν διὰ τὸ μέλλον, καὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους πολλαπλασιάζουν τὰς προσπαθείαις των μὲ ἠνωμένην δρᾶσιν ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ προχωροῦν πέραν αὐτοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἔκτισε τὰς πυραμίδας διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῆς ἀτομικῆς του δυνάμεως, ἀλλὰ ἀνεκάλυψε καὶ τὸν μοχλόν, τὴν τροχαλίαν, τὸν τροχόν καὶ τὸ πῦρ. Τὰ κατοικίδια ζῶα τὰ ἔκαμε ὑποζύγια καὶ προσέθεσε τὸν τροχόν του, ἐπιμυζέων τοιοῦτοτρόπως τὰ πόδια του καὶ ἐνισχύων τὴν ράχιν του. Κατέκτησε τὴν δύναμιν τῶν ὕδατοπτώσεων, τοῦ ἀτμοῦ, τῶν ἀερίων καὶ τοῦ ἠλεκτροσμοῦ-μετατρέπων τὴν διὰ τῶν χειρῶν ἐργασίαν εἰς ἀπλοῦν ἔλεγχον μηχανισμῶν-οἱ ὅποιοι εἶναι τέκνα τοῦ ἐγκεφάλου του. Ἡ

μετακίνησίν του ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν ὑπερτερῆ εἰς ταχύτητα τὴν ἀντιλόπην, καὶ διὰ τῶν πτερυγίων ποῦ ἔθεσε εἰς τὸ ἄρμα του ὑπερβαίνει τὴν ταχύτητα τῶν πτηνῶν. Ὅλα αὐτὰ προῆλθον ἀπὸ μίαν τυχαίαν ἐπενέργειαν τῆς ὕλης:

Ἡ ὠραιότης φαίνεται σύμφυτος εἰς ὅλην τὴν φύσιν. Ἡ ὠραιότης τῶν νεφρῶν, τοῦ οὐρανοῦ τὸ ἔξου, τοῦ αἰθρίου οὐρανοῦ, ἡ ἔξαιρητικὴ ἀπόλαυσις ἀπὸ τὴν ἐνατένοιον τῶν ἀστέρων, ἡ ἐπιτέλλουσα σελήνη, ἡ δύσις τοῦ ἡλίου καὶ ἡ θεαματικὴ δόξα τῆς μεσημβρίας δημιουργοῦν ἔμπνευσιν καὶ προκαλοῦν συγκλονιστικὴν συγκίνησιν. Ὑπὸ τὸ μικροσκοπίον τὸ ἐλάχιστον ζῶον καὶ τὸ λεπτότερον ἄνθος παρουσιάζονται στολισμένα με περισσὴν τέχνην, με γραμμὰς ὠραιότητος. Αἱ χροστάλλιναι γραμμαὶ τῶν στοιχείων καὶ ἐνώσεων, ἀπὸ τὴν νιφάδα τῆς γιόνος μέχρις ἀπείρου μικροτέρων μορφῶν, εἶναι τόσον θαυμαστῶς ἀκριβεῖς, ὥστε ὁ καλλιτέχνης ἠμπορεῖ ἀπλῶς νὰ τὰς μιμηθῆ ἢ νὰ τὰς συνδύσῃ. Κάθε φύλλον κάθε δένδρου ὕγιους εἶναι σχηματισμένον τελείως καὶ τὸ σχῆμα κάθε φυτοῦ μαρτυρεῖ γούστο προσωπικοῦ χαρακτήρος καὶ ἔχει γραμμὰς ἀληθοῦς τέχνης. Τὰ ἄνθη εἶναι σχηματισμένα με χάριν καὶ τελείαν μορφῆν. Αἱ περιφέρειαι τῶν εἶναι ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα σχεδίου, ὁ χρωματισμὸς τῶν χαριέστατα κατανεμημένους καὶ σπανίως, ἐάν ποτὲ ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν, κυτῶν ἄσχημα.

Ἐνα τέλειον ζῶον εἶναι ἕνα ἔργον τέχνης καὶ αἱ κινήσεις του εἶναι πλήρεις ἀνεσεως καὶ χάριτος. Ὅπου ἕνα δημιούργημα ἔχει ἀναπτυχθῆ μέσῳ ἀναγκαίης προσαρμογῆς πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ ἀμύνης, καὶ φαίνεται ἀνεξήγητον, γίνεται τόσον μοναδικὸν ὥστε παρουσιάζεται εἰς τὸν παρατηρητὴν ὡς μία ἀριστοτεχνικὴ ἔκφρασις τοῦ παραδόξου. Ἡ πρασινὴ πεδιάς, ὁ ποταμὸς, τὰ ἀμφιδωτὰ δένδρα, οἱ βράχοι καὶ τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη προκαλοῦν βαθεῖαν συγκίνησιν. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀτέραντον ἔκτασιν τῶν καμπυλωτῶν λοφίσκων τῆς ἁμμου τῆς ἐρήμου ὑπάρχει χαρά. Τὸ μεγαλοπρεπὲς κύλισμα τῶν κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ,

τὸ ξέσπασμά των εἰς τὰς ἀκτὰς, τὸ πέταγμα τῶν πτηνῶν, εἰς τὴν θάλασσαν ἢ κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, εἰς τὴν ζούγκλαν με τοὺς ταιριασμένους χρωματισμούς των, εἶναι μία πρόκλησις δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ νὰ βλέπῃ καὶ τὸν ἐγκέφαλον διὰ νὰ ἀντιλαμβάνεται. Αἱ κινήσεις τῶν ἰχθύων, ὁ ἀπαλὸς κυματισμὸς τῆς θαλασσίας γλωβίδος ὑπὸ τὴν ἐπιφανείαν τῆς θαλάσσης συγκλονίζουσι τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου με ἕνα αἰσθημα ῥυθμῶν ὁ ὁποῖος ἀνταποκρίνεται εἰς ἕνα πόθον. Ἡ Φύσις, ἐφ' ὅσον δὲν διαστρέφεται, παρουσιάζεται προσωρισμένη νὰ διεγείρῃ ὅ,τι ὑψηλότερον ὑπάρχει ἐντὸς μας, καὶ νὰ μᾶς ἐμπνέῃ θαυμασμὸν πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διάνοιαν ἢ ὁποῖα φαίνεται καὶ μᾶς ἔχει δωρήσει τὸ χάρισμα τῆς ὠραιότητος, χάρισμα τὸ ὁποῖον μόνον ὁ ἀνθρώπος κατανοεῖ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν. Ἡ ὠραιότης ἀνυψώνει μόνον τὸν ἀνθρώπον πρὸς τὸν Δημιουργόν του.

Ὁ σκοπὸς φαίνεται βασικὸς εἰς ὅλα τὰ πράγματα, ἀπὸ τοὺς νόμους οἱ ὁποῖοι διεύουν τὸ Σύμπαν ἕως τὰς ἐνώσεις καὶ τοὺς συνδυασμούς των ἀτόμων τὰ ὁποῖα συντηροῦν τὴν ζωὴν μας. Καὶ ἐάν ἀκόμη δὲν ὑπάρχῃ ἄλλος σκοπὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν ἀπὸ τὸ νὰ ἐτοιμάσῃ διὰ τὸ πνεῦμα μίαν ὕλικὴν βάσιν, θὰ ἦτο αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἕνας καταπληκτικὸς σκοπὸς. Ἐάν δεχόμεθα πρᾶγματι ὅτι ὑπάρχει σκοπὸς εἰς ὅλα τὰ πράγματα, καὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι σήμερον ἢ σπουδαιότερα ἔκφρασις τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τότε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ πίστις ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ μηχανισμὸς τοῦ ἐγκεφάλου του εἶναι ὕλικά θὰ δύναιται νὰ θεωρηθῆ ἐντελῶς ὀρθή. Ἄτομα καὶ μόρια εἰς τὰ ζωντανὰ πλάσματα ἐπιτυγχάνουν θαυμάσια πράγματα καὶ οἰκοδομοῦν θαυμαστὸς μηχανισμούς. Παρόμοιοι ὅμως μηχανισμοὶ εἶναι ἄχρηστοι-ἐκτὸς ὅταν ἡ διάνοια τοὺς θέτῃ εἰς οὐλόπιον κίνησιν. Ὑπάρχει ἡ ἰθύνουσα Διάνοια, τὴν ὁποῖαν ἡ Ἐπιστήμη δὲν ἐξηγεῖ οὔτε τολμᾷ νὰ τὴν ὀνομάσῃ ὕλικήν.

(Μετάφρ. Δέσπ. Ἀκύλα).

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΠΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΟΥ

Ο συγγραφέας του άρθρου τούτου, ο ψυχίατρος της Ζυρίχης Alphonse Maeder είναι διαβηώς γνωστός εις τόν επιστημονικόν κόσμον από τας έργασίας του επί της ψυχολογίας τού βάθους (Psychologie de la profondeur) εις τήν ὁποίαν κύριον ρόλον παίζει ἡ θέσις τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν εις τό εσωτερικόν τοῦ ἀνθρώπου. Μαθητής τοῦ Freud κατ' ἀρχάς, ταχέως ἀπεσπᾶσθη ἀπό τόν Φροϊδισμόν, τόν ὁποῖον καί ἐπέκρινε εις πλείστα ἄρθρα καί μελέτας, διά νά ἀκολουθήσῃ ἴδιον ψυχοθεραπευτικόν σύστημα βασιζόμενον εις τήν ἀνάγνωσιν τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία χάνει τόν δρόμον της ἀπό τήν ἑλλειψιν πνευματικοῦ προαναταλισμοῦ.

Εἰς τό τελευταίως ἐκδοθέν βιβλίον του «Wege zur seelischen Heilung» καί εις τό μέλλον ματ' ὀλίγον νά κυκλοφορήσῃ «Selbsterhaltung und Selbsterheilung» δίδει μίαν εἰκόνα τῶν νεωτέρων ψυχοθεραπευτικῶν τάσεων τῆς «ψυχολογίας τοῦ βάθους». Ἀπό πολλά μέρη τοῦ κόσμου προστρέχουν ἀσθενεῖς εις τό ψυχιατρικόν γραφεῖον τοῦ Α. Maeder εις τήν Ζυρίχην διά νά εὐρον ἀνεκκούφισιν καί θεραπείαν.

Τό παρὸν ἄρθρον ἐγράφη εἰδικῶς διά τας «Ἀκτίνας» ὡς συμβολή εις τήν ἔρευναν, ἡ ὁποία γίνεται ἀπό τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐπί τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου καί συγχρόνως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συγκροτήσεως τοῦ «Ἰνστιτούτου Ψυχικῆς Ἑγείσεως καί Ἰατρικῆς Ψυχολογίας» περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος εις ἄλλην σελίδα.

Εἰσάγων εις τήν Ψυχοθεραπείαν τήν ἔννοιαν τῆς συναίσθηματικῆς μεταφορᾶς (*) ὁ Φρόυντ, μᾶς ἔδωκε μίαν νέαν ἄποψιν ὅσον ἀφορᾷ τήν κατανόησιν τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀσθενοῦς καί ἱατροῦ, χωρὶς ὅμως νά περιλαμβάνῃ μέ τόν τρόπον αὐτόν τήν ὁλότητα τῆς σχέσεως ταύτης. Οὕτω, προσδιορίζει τήν αὐθόρμητον προβολήν ἀσυνειδήτων ψυχικῶν περιεχομένων τοῦ ἀναλυομένου ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ θεράποντος ἱατροῦ, περιεχομένων τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπό δεσμούς, παιδικάς προσκολλησεις πρὸς ὠρισμένα πρόσωπα τοῦ ἄλλοτε περιβάλλοντος τοῦ ἀρρώστου. Αἱ προβολαὶ αὗται εἶναι πλήρεις συγκινήσεων, ἐντόνων αἰσθημάτων, ἐνθουσιασμοῦ, ἀγάπης, ἀποπροφῆς καί μίσους, διά νά ἀναφέρω-

μεν μερικὰς, τὰς πλέον συνήθεις, μορφάς. Κάθε τι τὸ ὁποῖον δέν εἶχεν ἀφομοιωθῆ κατὰ τὸ ἀπώτερον ἢ πλησιέστερον παρελθόν, ἐπαναλαμβάνεται αὐτομάτως καί καθορίζει τήν σχέσιν τοῦ ἀσθενοῦς ἀπέναντι τοῦ ἱατροῦ του· ὁ ἀσθενής τὸ ζῆ ἐκ νέου καί ἀποκτᾷ συνειδησιν αὐτοῦ· ἡ ἀνάγνωσις τῶν μεταβιβάσεων αὐτῶν ἀποθάνει ἀναγκαῖον περιεχόμενον τῆς θεραπείας καί ἀσκεῖ ἔντονον θεραπευτικὴν ἐπίδρασιν. Εἶναι ἀναπόφευκτον ἡ διαδικασία αὕτη νά ἐπηρεάσῃ, νά συγκινήσῃ, περισσότερο ἢ ὀλιγώτερον, τὸν ἱατρὸν τὸν ἴδιον. Ὁ Φρόυντ ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ ἀντι-μεταφορᾶς. Τείνει νά κρατήσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ ἱατροῦ ἔξω ἀπὸ τήν ἀκτίνα δράσεως αὐτοῦ τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου (παραδείγματος χάριν μὲ τήν τοπογραφικὴν διάταξιν τοῦ ἱατρικοῦ γραφείου κατὰ τήν διάρκειαν τῆς θεραπείας).

Μὲ τήν πείραν καί μὲ τήν σκέψιν, τὸ πρόβλημα τοῦτο κατέστη περισσότερο σύνθετον καί ὑποδιηρέθη. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀρρώστου νά ζήσῃ ἐκ νέου τὸ μὴ ἐκκαθαρισμένον παρελθόν καί νά τὸ ἐπανα-

(*) Σ. Μ. Ὑπὸ τὸν ὄρον «μεταφορᾶ» (transfer) ἡ ψυχανάλυσις ἔννοεῖ τὴν μεταβίβασιν παλαιῶν, ἰδίᾳ δὲ παιδικῶν, συναίσθηματικῶν καταστάσεων εις τὸν ψυχναλυτὴν ἱατρὸν. Ἡ μεταφορᾶ κατὰ τὸν Freud βοηθεῖ εις τὴν καταστολήν τῆς ἀντιτάσεως ποῦ προβάλλει ὁ ἀσθενής εις τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ψυχικῆς του καταστάσεως.

λάθη εις την σχέση του προς τόν ψυχοθεραπευτήν, είναι ή μοναδική συνέπεια τής παιδικής προσκολλησεως; Είναι ένα είδος καθαρού μηχανισμού; Ή ψυχανάλυσις έρευνά τó «διατί», τήν εξήγησιν τής σχέσεως του άποτελέσματος προς τήν αίτιαν. Ό προσανατολισμός της είναι έκδήλως αίτιώδης.

Ή ψυχοθεραπεία του βάθους, ιδίως όπως εξειλίχθη έν Ζυρίχη, προσθέτει εις τó «διατί» του Φρόυντ και νέον έρώτημα: Προς ποίον σκοπόν πραγματοποιείται ή μεταφορά; Έχει κάποιο κρυμμένον νόημα; Δέν πρόκειται πλέον νά δοθής μία εξήγησις, αλλά μία έρμηνεία. Ή τελευταία αύτη παρατήρησις άποκαλύπτει ύπαρχούσας εις τόν άρρωστον προσδοκίαν και αναζήτησιν άσυνειδήτους-άπελευθερώσεως από τήν έξάρτησιν αύτην έκ του παρελθόντος. Ό νευροπαθής δέν ώθεΐται μόνον (ώς από παλινδρόμησιν) νά επαναλάβη τó παρελθόν, άλλ' έκδηλώνεται μέσα του μία προσπάθεια χειραφετήσεως. Έλκύεται από τόν σκοπόν αυτόν. Έπιστεύετο επί μακρόν ότι ή συνειδητοποίησις του «άναπαραγωγικού» χαρακτήρος (έπαναλήψεως ή άναπαραγωγής) τής μεταφοράς άρκει αύτή μόνη διά νά άπελευθερώση τόν ψυχαναλούμενον. Βαθυτέρα παρατήρησις άπεκάλυψε ένα νέον παράγοντα: Από τήν έσωτερικήν στάσιν και τήν συμπεριφοράν του θεραπευτοϋ προέρχεται επίδρασις άπελευθερωτική. Έάν έπιτύχη νά μη επηρεασθής ό ίδιος ό Ιατρός από τας διεισδυτικές και πλήρεις πάθους έπιδράσεις αι όποιαί τόν περισφίγγουν, έάν μείνη άθικτος και άποκαλύψη τας προβόλας, βοηθηΐ τότε τόν άρρωστον του με ένα νέον τρόπον διά νά άπελευθερωθής από τας παιδικάς του προσκολλησεις. Ή έλευθερία του ένεργεί ως μία ζύμη άπελευθερώσεως εις τόν προστατευόμενον του. Κατά κανόνα ό βαρέως νευροπαθής επηρεάζει σπουδαίως τó περιβάλλον του προς τήν κατεύθυνσιν τής άρρωστημένης προσδοκίας του και προκαλεί γύρω του συνταρακτικές αντιδράσεις προς τήν κατεύθυνσιν του συμπλέγματος του. Ό άρρωστος αυτός έχει ιδιαίτεραν ανάγκην νά συμπεριφέρεται άπέναντί του ό θεραπευτής με τρόπον ψυ-

σικόν και έλεύθερον, συγχρόνως δέ και άγαθόν. Ή ύποδοχή αύτη διευκολύνει πολύ τήν προσπάθειάν του και τόν παρακινεί νά κάμη και αυτός τó ίδιον έάν ή ψυχανάλυσις τών προβολών ήκολούθησε καλήν όδόν. Με τήν πάροδον του καιρου, ό αναρρωνών γίνεται ό ίδιος Ικανός νά άναπτύξη σχέσεις αντικειμενικάς και φυσικάς, με τόν Ιατρόν του πρώτον και με τούς άλλους ανθρώπους κατόπιν. Γίνεται δέ τούτο διά πρώτην φοράν εις τήν ζωήν του, διότι αι προσκολλησεις, τας όποιας ύπερπηδά τώρα, χρονολογούνται κατά κανόνα από τής παιδικής του ηλικίας. Έπιτυγχάνει τότε νά αντιδρά όρθως, νά είναι «παρών» έν άναφορά προς τó περιβάλλον του.

Διαπιστώνομεν λοιπόν ότι έκ παραλλήλου προς τήν άνεσιν και τήν ανακούφισιν, τόν καθαρισμόν (κάθαρσιν) τά όποια φέρει ή ψυχανάλυσις τών προβολών, κάποια έκ νέου άγωγή έπιβάλλεται, τούλάχιστον διά μίαν μεγάλην κατηγορίαν νευροπαθών. Ό ψυχοθεραπευτής συνοδεύει εις τήν άρχήν τó δρόμον τόν ψυχαναλούμενον ως «μέντωρ» του, έως ότου έπιτύχη κάποιον βαθμόν σταθερότητος και ήθικής ανεξαρτησίας. Ό Ιατρός έχει λοιπόν επί πλέον και ένα άλλο άκόμη έργον, έκτός του ψυχαναλυτικού, διότι εις αύτην τήν δευτέραν φάσιν πρόκειται περί μιάς άγωγής έκ νέου, ιδίως εις ό,τι άφορά τας σχέσεις του ψυχαναλουμένου με τόν έξωτερικόν κόσμον. Ή καθημερινή πείρα και αι συνήθεις συναντήσεις με τούς ανθρώπους εξετάζονται από κοινού και έάν είναι άνάγκη επανορθώνονται.

Ή ψυχοθεραπεία του βάθους μάς παρουσίασε νέαν άποψιν τής ύφης τής προσωπικότητος, ιδίως όσον άφορά τόν σχηματισμόν σταθεράς τάσεως αυτοελέγχου, διορθώσεως και διευθύνσεως, όσον άφορά τó ύπερ-έγώ, του όποίου ή άτομική γένεσις ανατρέχει εις τας έπιδράσεις τών γονέων επί του παιδιοϋ⁽¹⁾. Από τής χειραφετήσεως του από τούς φυσικούς εκπαιδευτάς του,

(1)Εις τó υπό έκτόπωσιν βιβλίον μου «Selbsterhaltung und Selbstheilung» (Rascher & Cie) εξετάζεται τó θέμα τούτο λεπτομερώς

τό υπέρ-εγώ αναλαμβάνει μέγα μέρος του έργου της αυτορυθμίσεως. Είς την ανθρωπίνην ζωὴν ὁ προσωπικὸς καὶ βιογραφικὸς παράγων παίζει ἐντελῶς ἰδιαιτέρον ρόλον. Ἐκ τούτου ἀκριθῶς ἢ αὐτορhythμῆσι διαμορφώνεται σημαντικῶς ἀναλόγως τοῦ τρόπου με τὸν ὅποιον οἱ ἐκπαιδευταὶ ἐξεπλήρωσαν τὸ ἔργον των ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ. Ἐπιδράσεις ἀπαγορευτικά, διεγερτικά ἢ διαστρέφουσαι, δύνανται νὰ παραμορφώσουν τὸ υπέρ-εγώ καὶ οὕτω θὰ προδιαγραφῆ κατὰ τρόπον δυσμενῆ ἢ μελλοντικῆ συμπεριφορά τοῦ ἐφήβου, ἀληθῆς καταφύγιον παθολογικῶν προσκολλησέων, τῶν ὁποίων τὴν προβολὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἱατροῦ (μεταβίβασις) ἐξετάζομεν ἤδη.

Ὁ νευρωτικὸς, μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ μεταφορὰν δὲν πρόκειται μόνον νὰ ζήσῃ ἐκ νέου καὶ νὰ χαλαρώσῃ τὸ μὴ ἐκκαθαρισμένον παρελθόν, ἀλλ' ἔχει ἀκόμη νὰ ἐπιτύχῃ ἕνα πλήρη σκοπὸν ψυχικῆς ἀναπτύξεως, τὴν ὁποίαν αἱ προσκολλησεις εἶχον καταστήσει ἄλλοτε ἀδύνατον. Ὁ ἄρρωστος, ὁ ὁποῖος εἶχε μείνει νηπιώδης ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων ἢ εἶχε γίνει ἐκ νέου νηπιώδης κατ' ἐπαναστροφήν, ζητεῖ νὰ εὕρῃ εἰς τὸν ἱατρὸν του κατανόησιν, στήριγμα καὶ τὴν καθοδήγησιν, ποῦ τοῦ ἔλειπαν. Ἰδανικοποιεῖ τότε τὸν βοηθὸν καὶ μὲντορά του τοῦτον, αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐλκύεται ἰσχυρῶς πρὸς αὐτὸν-κατὰ βάθος ὄχι τόσο προσωπικῶς ἀλλὰ «ὑπερπροσωπικῶς». Ὅπως εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς νεότητός του, γίνεται πάλιν ἱκανὸς νὰ ἐνθουσιάζεται, αἰσθάνεται μέσα του τὴν τάσιν πρὸς ἀνάπτυξιν. Δὲν πρέπει νὰ γελᾷσῃ κανεὶς μετὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει κατεύθυνσιν προοδευτικὴν πολὺ ἀξιοσημείωτον. Πρόκειται νὰ φθάσῃ καὶ νὰ κάμῃ ἐκ νέου ὅ,τι δὲν εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἢ εἶχε χαλάσει κατὰ τὸ παρελθόν. Κατὰ τὴν δημιουργικὴν, συνθετικὴν, αὐτὴν φάσιν τῆς θεραπείας, διαμορφώνεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναρρωνύοντος, κατ' ἀνταλλαγὴν μετὰ τὸν ὁδηγόν του, νέον υπέρ-εγώ. Ἄς εἴπωμεν καλύτερα ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς ἀποκαταστάσεως τοῦ υπέρ-εγώ, τὸ ὁποῖον εἶχε βλαθῆ καὶ διαστραφῆ ἀπὸ τὴν προηγουμένην ζωὴν. Ἡ αὐτορhythμῆσι δηλαδὴ ἀναγεν-

νᾶται καὶ ἐξ αὐτοῦ προπαρασκευάζεται ἐσωτερικῶς ἢ διάλυσις τῆς συναισθηματικῆς μεταφορᾶς, ἢ ἀπόσπασις ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ ἱατροῦ.

Ὁ ἀναρρωνύων εἶναι εἰς θέσιν νὰ συμπεριφέρεται φυσικῶς κατὰ τὰς συναντήσεις μετὰ τοὺς ὁμοίους του καὶ νὰ προσαρμόζεται φυσιολογικῶς. Ὁ ψυχοθεραπευτὴς λοιπὸν ἔχει ἐκτός τοῦ ρόλου του ὡς ψυχναλυτοῦ καὶ ἕνα ἄλλο ἔργον, νὰ συνεχίσῃ, νὰ διορθώσῃ καὶ νὰ συμπληρώσῃ ὅ,τι εἶχαν ἀρχίσει, καὶ ἐν μέρει δὲν εἶχαν ἐπιτύχει, οἱ ἐκπαιδευταί. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τελικοῦ σκοποῦ, ἡ συναισθηματικὴ μεταφορὰ σημειώνει τὴν ἐναρξιν μιᾶς ἀποκαταστάσεως τῆς προσωπικότητος, ἢ ὁποία εἶχε διαλυθῆ μέσα εἰς τὴν νεύρωσιν. Αἱ προβολαὶ λοιπὸν ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ, κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν τῆς θεραπείας, ἔχουν καθαρῶς προοδευτικὸν προανατολισμὸν καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος.

Δὲν πρόκειται τόσο, τώρα πλέον, περὶ στοιχείων αὐτοβιογραφικῶν καὶ προσωπικῶν, ὅπως εἰς τὴν πρώτην φάσιν, ἀλλὰ περὶ στοιχείων ὑπερπροσωπικῶν, ἀρχετυπικῶν, τὰ ὁποῖα παίζουν ρόλον ἐπαγωγικὸν τῆς ἐν ἐξελίξει προσωπικότητος.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΟΥ

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν περὶ τῆς μεταφορᾶς τῆς πραγματοποιουμένης ἀπὸ τὸν ἄρρωστον, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ τρόπον συστηματικώτερον τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἱατροῦ εἰς τὸν ἄρρωστον του. Ἡ ἀποψις αὕτη τοῦ προβλήματος εἶχε παραμεληθῆ σημαντικῶς μέχρι τοῦδε. Ἐγένιν ἤδη ἀνωτέρω λόγος περὶ τῆς «ἀντι-μεταφορᾶς», εἶδους συναισθηματικῆς μόλυνσεως τοῦ ἱατροῦ ἀπὸ τὸν ἄρρωστον, ἢ ὁποία μαρτυρεῖ κάποιο ἀδύνατον σημεῖον, κάποια ἀτομικὴν προδιάθεσιν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἱατροῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, αὐτὸς ὁ ὁποῖος θέλει νὰ βοηθήσῃ θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ βοηθηθῆ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Μία ἀμοιβαία ἐμπλοκή, μία σοβαρὰ καὶ ἀξιοθρήνητος περιπλοκή δι' ἀμφοτέρους. Δὲν ὑπάρχει ψυχοθεραπευτῆς ὁ

όποιος να μη την έδοκίμασε εις τόν έαυτόν του, εις κάποιαν περίπτωσιν, τούλάχιστον εις ώρισμένον σημείον.

Εις τήν «ψυχολογίαν τής έπαφής» έγινε λόγος περί τής άμοιβαιότητας τών προσωπικών σχέσεων. Περί ποίας άμοιβαίας ανταλλαγής πρόκειται όταν τά πράγματα συμβαίνουν φυσιολογικώς (όταν δηλαδή δέν παράγεται άντι-μεταφορά); 'Η έπαφή μεταξύ ψυχοθεραπευτοῦ και νευρωτικοῦ δημιουργείται άπό τό ότι και οί δύο, έκείνος ό όποιος ζητεί τήν βοήθειαν και έκείνος ό όποιος τήν δίδει, τρέχουν μαζί, συνεργάζονται. Κλήσις έκ μέρους τοῦ άρρώστου και άπάντησις τοῦ Ιατροῦ, ή όποία συνδυάζεται πρός κλήσιν έκ μέρους τοῦ Ιατροῦ εις συνεργασίαν, εις τήν όποίαν ό άρρωστος προσπαθεῖ να άπαντήσει (διπλή κλήσις και άπάντησις!). 'Η έπαφή αὐτή παρουσιάζει κάποιον παραλληλισμόν πρός τήν σχέσιν μεταξύ παιδιοῦ και γονέων: Τό παιδί έχει ανάγκην να προστατευθῆ κατά τήν περίοδον τών έλλείψεών του, όπως ό άρρωστος έχει ανάγκην να βοηθηθῆ διά να έξέλθῃ άπό τήν άπελπισίαν. 'Η φύσις είναι προβλεπτική: 'Υπάρχει ένα μητρικόν ένστικτον κινητοποιούμενον εις τήν μητέρα άπό μόνην τήν παρουσίαν τοῦ παιδιοῦ, άλλ' ύπάρχει επίσης και ειατρικόν ένστικτον»-εις αὐτό αναφέρεται ή λεγομένη κλήσις-ένα είδος «άγαθοεργοῦ επιδράσεως» ειδικῆς μορφῆς ή όποία προϋποθέτει άμεσον σχέσιν, ένστικτώδη, με τά φαινόμενα τής αὐθορμήτου ρυθμίσεως και θεραπείας.

Εις τοὺς πλέον πρωτογόνους λαοὺς συναντῶμεν ἤδη, δίπλα εις τόν άρχηγόν τής φυλῆς, ένα μάγον, θεραπευτήν ή ιερέα. Βλέπομεν έδῶ τήν ένσωμάτωσιν μιᾶς κοινωνιολογικῆς λειτουργίας. Πρέπει να μάθωμεν να συναρμόζωμεν τήν βιολογικήν, ψυχολογικήν και κοινωνιολογικήν σκέψιν. Χωρίς στοιχειώδεις τάσεις πρός αναγέννησιν και επανόρθωσιν, ούτε διατήρησις τής ζωῆς, ούτε δυνατότης θεραπευτικῆς ενεργείας είναι δυνατόν να ύπάρξῃ.

Είναι πρόδηλον ότι ή διαπίστωσις τής ύπάρξεως φυσικοῦ τινος δώρου, έμφύτου «δρα πρωτογόνου-κατ' οὐδέν μειώνει τό ένδιαφέρον τής γνώσεως και τής τεχνικῆς

δεξιότητος, αἱ όποια αποκτώνται κατά τά έτη τών σπουδών, ούτε τής προσωπικῆς πείρας ή όποία κερδίζεται διά μέσου τής ζωῆς. 'Η σύνθεσις των άντιθέτως, δικαιολογεῖ τήν έννοιαν τής Ιατρικῆς κλήσεως ή άποστολῆς.

Εις κάθε θεραπείαν τίθεται τό έρώτημα, εάν ό Ιατρος θα είναι Ικανός να υπερπηδήσῃ τās δυσκολίας, να αναλάβῃ τήν εὐθύνην τήν όποίαν τοῦ επιβάλλουν ή ειδικῆ θέσις και ή άπελευθέρωσις τοῦ άρρώστου. Δέν έχει, βεβαίως, ύποστη άνοσίαν δσον άφορᾷ τοὺς κινδύνους οί όποιοί τόν άπειλοῦν έσωθεν και έξωθεν. 'Η πραγματικότης δέν ταυτίζεται πρός τās απαιτήσεις τοῦ ιδεώδους. 'Αλλ' έν πάσῃ περιπτώσει έχει καθήκον να εργασθῆ μαζί με τόν άρρωστον και συγχρόνως επί τοῦ άρρώστου. Θα τοῦ χρειασθῆ κάποτε να υλοθετήσῃ μίαν νέαν άποψιν, να λάθῃ μίαν άπόφασιν, όμοίως παρούσας και άναγκαίας διά τόν προστατευόμενό του. 'Η ζωή και δράσις τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ ύπόκεινται εις αδιάκοπον άναθεώρησιν και ανανέωσιν. Κοστίζει τοῦτο πολὺν άγώνα, άλλὰ δίδει τό πλεονέκτημα να τόν κρατῆ ζωντανόν.

Χρησιμοποιοῦν συχνά τήν «κατάλυσιν» πρός συμβολικήν αναπαράστασιν τής επιδράσεως τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ εις τήν ψυχὴν τοῦ άρρώστου κατά τήν διάρκειαν τής αναλυτικῆς θεραπείας. Με τήν παρουσίαν του εις ένα κλειστόν χῶρον ό καταλύτης λαμβάνει μέρος εις τήν χημικήν επεξεργασίαν (processus) τήν όποίαν επιταχύνει. Τό έργον του όμως δέν είναι παρά εφήμερον ή άκόμη διαλείπον, διότι εις τό τέλος εμφανίζεται έκ νέου ἄσθικτος. Διά τόν ψυχοθεραπευτήν είναι δυνατόν να λεχθῆ όμοίως ότι ή παρουσία του είναι άναγκαία διά τήν άλλαγήν τοῦ άρρώστου. 'Επηρεάζει κατά τρόπον όριστικόν ὄλην αὐτήν τήν έξέλιξιν και εύρίσκεται εις τό τέλος και πάλιν μόνος, ένῶ ό άρρωστος φεύγει διαφορετικὸς άπό ό,τι ἦτο⁽²⁾.

(2) 'Η βιολογία γνωρίζει φαινόμενα παράλληλα πρός τήν κατάλυσιν, π.χ. τήν ενεργείαν τών ένζύμων, τών βιταμινῶν και τών ὁρμονῶν εις τήν παραγωγικὴν λειτουργίαν τοῦ οργανισμοῦ. 'Η ζῶμη χρησιμοποιεῖται ὡς σύμβολον διά φαι-

Είναι πολύ δύσκολον νά περιγραφῆ καί ἐξηγηθῆ ἡ ἐπενέργεια τοῦ ἱατροῦ ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου του. Εἶναι πρόδηλον ὅτι δέν καθορίζεται μόνον ἀπὸ τὴν λογικὴν, τὴν γνῶσιν, οὔτε ἀπὸ τὴν θέλησιν, ἀλλὰ ἀπὸ στοιχεῖον ὑπέρλογον (irrational) τὸ ὁποῖον προέρχεται ἀπὸ τὴν προσωπικότητα, ἀπὸ τὴν αὐθεντίαν τῆς (autotité=auctor augere=αὐξάνω), τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις εἶναι θετική. Εἶναι δι' αὐτὸ ἀπαραίτητον νά δοθῆ ὁ ψυχοθεραπευτὴς εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν μὲ ὅλην του τὴν ὑπαρξιν καὶ ὄχι μόνον μὲ τὰς συνειδητὰς λειτουργίας, μὲ συμμετοχὴν ἥμερον, σιωπηλὴν ἀλλὰ κατανοοῦσαν καὶ συμπαθοῦσαν, ἢ ἐνεργητικὴν, μὲ τὸν λόγον, τὴν χειρονομίαν, ἐξηγῶν, ἐρμηνεύων, ἐνισχύων ἢ προλαμβάνων, ὑποστηρίζων κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς περιστάσεως, τῆς στιγμῆς, δίδων συγχρόνως πᾶσαν προσοχὴν εἰς τὰ σημεῖα τῆς κατευθύνσεως, ὅπως ταῦτα ἀναγνωρίζονται εἰς τὰ ὄνειρα. Ἡ κατεύθυνσις λοιπὸν δέν δίδεται κατὰ τὰς ἰδέας ἢ τὰς προσωπικὰς πεποιθήσεις τοῦ ἱατροῦ. Εἶναι ἀνάγκη νά διαβάσῃ ὁ ἱατρός εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ προστατευομένου του. Ὀνομάζομεν τὴν ψυχικὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν «ψυχαγωγίαν» (*). Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὁ θεραπευτὴς ἀποφεύγει τὴν ἀνάπτυξιν θεωριῶν καὶ γενικότητων, ἀποφεύγει νά συστήσῃ ἐπιστημονικὰς μελέτας. Ἡ ἀποτελεσματικότης θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἔάν μεταχειρίζεται μέσα ἐκφράσεως δι' εἰκόνων καὶ πρόδηλα, ὅπως ἡ ἀφήγησις ἀντιοίχου πείρας (αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ἢ ἄλλου) ἢ μὲ παρομοιώσεις, παραβολάς. Ἀπὸ πρότυπα προσηρμοσμένα προέρχεται εἶδος ἐπαγωγῆς, ἐπίδρασε-

νόμηνά τινα πνευματικῆς ἐνεργείας: Ἡ μεταστροφὴ τὴν ὁποῖαν προεκάλεσαν εἰς τὸν λαόν ὁμαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸ ἔργον τῶν ὡς ἀπεισταλμένων καὶ ἡ ἔλευσις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ κλπ.

(*) Σ. Μ. Ἐδῶ ὁ ο. ἐννοεῖ τὴν ἀγωγὴν τῆς ψυχῆς.

ως ἡ ὁποία εὐνοεῖ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ὑπὸ ἀνάρρωσιν ἀρρώστου. Οἱ ἀμερικανοὶ συνάδελφοι οἱ ὁποῖοι ἐφαρμόζουν τὴν «θεραπείαν καθ' ὁμάδας» ἀναφέρουν ὅτι συχνὰ αἱ μαρτυρίαι τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος (λαϊκῶν, ἐπομένως καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἀσθενῶν) ἀσκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ προσώπου περὶ τοῦ ὁποῖου πρόκειται δραστικωτέραν παρ' ὅτι ὁ θεραπευτὴς. Ἡ μαρτυρία ἐκείνη ἐκφράζει προσωπικὴν πείραν, εἶναι ἀνιδιοτελεῆς καὶ μεταφράζει εἰς αὐθόρμητον γλῶσσαν ὠραῖον παράδειγμα τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ ἀνθρωπίνων ὄντων. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον περιγράφομεν τώρα δέν συμβαίνει εἰς τὸν ψυχαναλυτὴν τῆς φροῦδικῆς παρατηρήσεως, συμβαίνει ὁμως εἰς τὸν ψυχοθεραπευτὴν τοῦ βάρθους, ὁ ὁποῖος συνδυάζει τὴν «ψυχαγωγίαν» μὲ τὴν ψυχνάλυσιν.

Ὁ ἱατρός φροντίζει λοιπὸν νά γίνουιν συνειδηταὶ αἱ μεταβιβάσεις, νά ὑπερπηδηθοῦν αἱ προσκολλήσεις, τοιοῦτοτρόπως δὲ εὐνοεῖται ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν ἱατρὸν καὶ ἡ προσαρμογὴ πρὸς τὴν πραγματικότητα. Τὸ ὑπερ-ἐγὼ ἐπανασυγκροτεῖται ὡς ὄργανον τῆς αὐτο-ρυθμίσεως. Ὁ θεραπευτὴς δέν ἔχει κατὰ βάρθους ἀνάγκην νά φοβῆται τὰς μεταφοράς, οὔτε νά φροντίζῃ νά κρατῆ τὸν ἀρρώστον ἐξηρητημένον ἀπὸ τὸν ἱατρὸν, ἔάν αἱ προσπάθειαι του τείνουιν νά καταστήσῃ ἐνεργὸν τὴν ἠθικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀρρώστου, καθὼς καὶ τὴν προσαρμογὴν του πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν περιβάλλον.

Ἡ μελέτη τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων μεταξὺ τοῦ νευροπαθοῦς καὶ τοῦ θεραπευτοῦ του ἠδῆσε μεγάλως τὸ πεδῖον δράσεως καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ψυχοθεραπείας. Ἐπλούτισε συγχρόνως τὴν ἐκ μέρους μας κατανόησιν τῆς ψυχολογίας τῆς ἐπαφῆς, τῶν προσωπικῶν σχέσεων.

A. MAEDER

Η ΠΟΙΗΣΗ ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ

ΣΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Με τὸν τίτλο «Αἱ ἀγγελικαί», βρίσκονται σὲ συνέχεια στὰ «Analecta Sacra», τόμ. Α' σελ. 222-241, στιχηρὰ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ α' καὶ σταματοῦν στὸν ἀριθμὸ ἡθ'. Διαιροῦνται σὲ 4 μέρη καὶ εἶναι τὰ τρία πρῶτα μέρη προεόρτια. Μάλιστα τὰ 7 τροπάρια ἀπ' αὐτὰ, μὲ τοὺς ἀριθμοὺς α', μα', μβ', μγ', μδ', με', πγ', περιέχονται στὸ Μηναῖο τοῦ Δεκεμβρίου, στίς 20 τοῦ μηνός, ὡς στιχηρὰ προσόμοια τῶν Αἰώνων. Τὰ ἴδια αὐτὰ τροπάρια περιέχονται καὶ στὴν «Anthologia Graeca Carminum Christianorum», σελ. 138-140. Ἐπίσης, στίς 31 Δεκεμβρίου, στὴν Ἀπόδοση τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων, ψάλλονται στοὺς Αἶνους ἄλλα 2 τροπάρια, τὸ ξε' καὶ ἡγ'.

Τὸ 1ο μέρος, μὲ τὸν τίτλο «Αἱ ἀγγελικαί», ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς α'-λγ', ἔχει ἀκροστιχίδα: «Τοῦ ταπεινοῦ Ρωμανοῦ εἰς τὰ γενέθλια». Τὸ 2ο μέρος, μὲ τὸν ἴδιο τίτλο, ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς λδ'-εθ', ἔχει ἀκροστιχίδα «Ὡδὴν ἄδω Α-Ω», δηλαδή τὰ τροπάρια προχωροῦν ἀπὸ τὸ Α στὸ Ω. Τὸ 3ο, ποὺ ὀνομάζεται ἐπίσης «Ὁμοῖα προεόρτια», εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς ξε'-πη', καὶ τὰ πρῶτα γράμματα τῶν τροπαρίων, ποὺ εἶναι ὄσα καὶ τῆς Ἀλφαθήτου, ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ Ω στὸ Α, ἀντίθετα δηλαδή ἀπὸ τὸ προηγούμενο. Καὶ τὸ 4ο, ποὺ εἶναι «Μεθεόρτια», εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς πθ'-ἡθ', καὶ εἶναι χωρὶς ἀκροστιχίδα. Ὅλα τὰ τροπάρια εἶναι 99 κι' ἔχουμε τὶς ἐπόμενες ὑποδιαιρέσεις: στὸ πρῶτο μέρος 33, στὸ δεύτερο 31, στὸ τρίτο 24 καὶ στὸ τέταρτο 11.

Ἄν θέλαμε νὰ κατατάξουμε τὰ τροπάρια αὐτὰ κατὰ τὰ ἱερά πρόσωπα, στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται, κατὰ τὴ διήγηση τῆς

Γεννήσεως, κατὰ τὴν τάση τοῦ Ὑμνογράφου, κατὰ τὴ συμμετοχὴ στὸν ὕμνο κλπ. θὰ εἶχαμε τὴν ἐπόμενη κατανομή:

Ἄγγελοι ποὺ δοξολογοῦν α', ιγ',
λγ', εγ', πατ'.

Ἰωσήφ β'.

Γέννηση τοῦ Χριστοῦ γ', ι', ια', ιβ',
ιστ', ιγ', πθ'.

Ὑμνος πρὸς τὴν Παναγία δ', η', ιε',
ιβ', κα', μ', μθ', η', ἡη'.

Ἡ Παναγία καὶ ὁ τόκος στ', κγ',
κδ', λθ', λστ', ο', ἡδ', ἡστ'.

Πρὸς τοὺς Ποιμένες καὶ τοὺς Μάγους
ε', κθ', λη'.

Πρὸς τοὺς Ποιμένες ζ', ιη', κθ',
ματ', εθ'.

Πρὸς τοὺς Μάγους κζ', λ', λα'.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ιδ', κ', λζ', μη',
να', νθ', εδ', εθ', οζ'.

Προφητεῖες γιὰ τὴ Γέννηση ιζ', μθ',
νθ', νε', νζ', νη', νθ', εστ', εη',
οστ', πα', ηζ'.

Τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως κε',
λδ', μζ', ξε', οδ', σε', οη', πθ', ηε'.

Ὑμνος οὐρανοῦ καὶ γῆς κατ', μγ',
οα', πη'.

Πρὸς τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴ Γέννηση θ',
κη', μδ', εξ', π', πδ'.

Πρὸς τὸν Θεὸ ὁ λαὸς λε', ν', πζ', ἡα'.

Πρὸς τὴ Βηθλεὲμ λθ', με', νστ', ηθ'.

Ὁ Ἀστὴρ τῆς Γεννήσεως μα', θα', ἡγ'.

Ὁ Ἡρώδης εζ'.

Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους οθ', ογ', πγ',
πε'.

Πρὸς τὸν Δαβὶδ οθ'.

Ὁ Γαβριὴλ ἡθ'.

Τὰ 99 τροπάρια τοῦ Ρωμανοῦ «Εἰς τὰ

Γενέθλια» ἔχουν διαφορετικό ἐφύμνιο, κατὰ τὸν ἀκόλουθο πίνακα, στὸν ὁποῖο συγκεντρώσαμε τοὺς ἀριθμοὺς ἐκείνους πού διαθέτουν τὸ ἴδιο ἐφύμνιο. Ὅπου ὁ ἀριθμὸς εἶναι μόνος του, σημαίνει ὅτι αὐτὴ καὶ μὴν ἢ μορφή ἐφυμνίου παρέχεται. Ὅπου δύο ἀριθμοὶ συνδέονται μὲ ἐνωτικὴ γραμμὴ, ἐκεῖ τὸ ἐφύμνιο εἶναι σὲ συνέχεια τὸ ἴδιο. Μὲ μεγάλες παύλες χωρίζονται τὰ διαφορετικά. Ἡ κατάταξη λοιπὸν ἔχει ἔτσι:

α' -ιθ', κα' -κθ', κζ', νε', νζ', ἡα',
ηγ' -ηδ', ἡστ' -ηθ'—

—κη' -λγ', λζ' -λη', μστ' -μη', νγ' -νδ',
ξ' -εγ', ξε', εξ' -ο', οζ', οθ' -π', πδ',
πατ' -η'—

—κ', νθ' —λδ' -λε' —μβ', με'—

—λοτ' -λθ' —μ' —μδ' —μθ' —ν' —να'
—νθ' —νστ' —νη' —ξδ' —ξστ' —ογ'
—οδ' —πθ' —πγ' —ηθ' —ηε'.

Ἀρχίζουμε ἀπὸ τὰ στιχηρά τοῦ 1ου τμήματος. Ἀπὸ τὸ α' τροπάριο, ὁ ἀναγνώστης βρίσκει σὲ ἀληθινώτατο ποίημα, πού εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ συνδυασμοὺς λέξεων καὶ περιφράσεων πλαστικῶν. Τὸ ἰδεολογικὸ περίγραμμα τους ἀγκαλιάζει τὸν ὁρατὸ καὶ τὸν φανταστικὸ κόσμο ταυτόχρονα. Ἡ φράση στὶς ἐπικλήσεις εἶναι σύντομη. Ἄλλοτε, ὅταν τὸ θέλει ὁ ὕμνογράφος, γίνεται μακρότερη. Οἱ κύριες ἰδέες καὶ οἱ ἐπὶ μέρους σμίγουν σ' ἓνα λεξιλόγιο, πού τὸ ὀρίζει ἀπόλυτα ὁ ποιητής:

Αἱ ἀγγελικαὶ
προπορεύεσθε δυνάμεις'
οἱ ἐν Βηθλεὲμ
ἐτοιμάσατε τὴν φάτνην
ὁ Λόγος γὰρ γεννᾶται,
ἡ σοφία προέρχεται'
δέχου ἀσπασμόν, ἡ Ἐκκλησία,
εἰς τὴν χαρὰν τῆς Θεοτόκου'
λαοὶ εἴπωμεν'
Εὐλογημένος ὁ ἐλθὼν
Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι.

Ἡ τόλμη τῶν παραλληλισμῶν εἶναι περὶ τὴν Τρίαν εἶδη ἀπ' αὐτοὺς μποροῦμε εὐκολὰ νὰ τὰ βροῦμε. Τὸν συνωνυμικὸ, στοὺς στίχους 4-5 τοῦ α', ὅπου οἱ δύο στίχοι ἐκφράζουν τὰ ἴδια:

ὁ Λόγος γὰρ γεννᾶται,
ἡ σοφία προέρχεται.

Τὸν ἀντιθετικὸ, στοὺς στίχους 3-4 τοῦ ια', ὅπου οἱ δύο στίχοι λένε ἀντίθετα μετὰ ἑαυτοῦ:

ἄχρονος Υἱὸς
ἐκ Παρθένου ἐγεννήθη.

Τὸν συνθετικὸ, στοὺς στίχους 5-6 τοῦ κατ', ὅπου ὁ δεῦτερος στίχος διευκρινίζει τὴν ἔννοια τοῦ πρώτου:

ὡς ἄνθρωπον ὄφθεντα
καὶ ἐν φάτῃ καθεύδοντα.

Κανόνες συνθέσεως καὶ ὅρους μᾶς προσφέρει στὸ παρακάτω ε' τροπάριο ὁ Ρωμανός. Ἡ μουσικὴ ἁρμονία συναγωνίζεται πρὸς τὴν εὐαισθησία τῆς ἠθικῆς πνοῆς του. Τὸ ἀόρατο ὕψος δανεῖται σ' ἓναν ὁρατὸ, ὅπως τὸν θέλει ὁ ποιητής, ἑορτασμό:

Σάλπιγγος φωνὴν
ἀναλάβετε, ποιμένες'
λόγους μαγικoὺς
ἀπορρίψατε οἱ Μάγοι'
ὁ Λόγος γὰρ γεννᾶται,
ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται.
Δεῦτε, θυγατέρες βασιλέως,
εἰς τὴν χαρὰν τῆς Θεοτόκου.

Ἡ μουσικὴ ἰδέα συνέχει τὸν ποιητὴ. Ἡ ἐνότητα τοῦ θρησκευτικοῦ ποιήματός του, ὡς λυρικοῦ, εἶναι αὐστηρὴ τόσο, ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ἡ ὕψη του. Στὸ τροπάριο θ':

Ἐν ἀλαλαγμῷ
νῦν κροτήσωμεν τὰς χεῖρας,
τὴν ἀγγελικὴν
συστησώμεθα χορείαν.

Κάποιες φορές οἱ στίχοι τοῦ Ρωμανοῦ μᾶς θυμίζουν δάνεια ἀπὸ τὴν Καινὴ ἢ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως οἱ στίχοι αὐτοὶ ἀπὸ τὸ τροπάριο α΄:

Νόμου ποιητῆς
ὑπὸ νόμον ἔσαρκώθη·
ἄχρονος Υἱός
ἐκ Παρθένου ἐγεννήθη·
ὁ Πλάστης τῶν ἀπάντων
ἐν τῇ φάτνῃ ἀνεκλίθη.

Ὁ Παῦλος πρὸς Γαλάτας (δ΄ 4) σημειώνει: «Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον». Καὶ ἡ Γένεσις (μθ΄ 10): «Ἄρχων ἐξ Ἰούδα... αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν».

Ὁ αἰώνας μᾶς εἶναι ἀντιποιητικός. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι θεωρητές, ὅταν πρόκειται γιὰ τὰ ποιητικὰ ἔργα. Ὅμως μπορούμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι σὲ στίχους τοῦ Ρωμανοῦ, ὅπως στὸ 18΄ τροπάριο, ἡ παρουσίασή τους καὶ ἡ ἑρμηνεία τους εἶναι πράγματα ταυτόσημα:

Ὅντως ἡ χαρὰ
ἐν σπηλαίῳ νῦν ἐτέχθη·
σήμερον χοροὶ
ἀσωμάτων ἀγαλλιώνται·
αἰνοῦσιν ἔθνη πάντα
τὴν Παρθένον ἀμόλυντον.

Τὸ θέμα τὸ σπουδάζουμε ὄχι ὡς ὕλική σύσταση τοῦ ποιήματος, ὅσο γιὰ τὸν συναισθηματικὸ τόνο τοῦ περιεχομένου καὶ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα. Ὅλα αὐτὰ, χωρὶς καμμιὰν ὑπόνοια φορμαλισμοῦ, πού τελματώνει. Ἐρμηνεύοντας αἰσθητικὰ τὴν ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ, πρέπει ν' ἀποφύγουμε τὸν κίνδυνο νὰ βρεθοῦμε παρασιτικά κοντὰ στὴ δημιουργία αὐτή. Ἐπίσης, πρέπει νάχοουμε πάντα ὑπ' ὄψη μᾶς τίς ἑρμηνευτικές δυνατότητες τῆς ἐποχῆς μᾶς, τὸν κοσμοθεωρητικὸ τῆς σάλῳ. Ἡ ἐπαφὴ μᾶς με μιά τέτοια ποίηση πρέπει νᾶναι διαφορετικὴ ἀπ' ὅποιαδήποτε ἄλλη συναναστροφή μᾶς με ἄλλου εἶδους ἔργα τέχνης. Πρέπει ἀκόμα σὲ κάθε στιγμή νὰ μὴ μᾶς διαφεύγει πόσο ἡ

ἀνάλυση προπορεύεται ἀπὸ τὴ σύνθεση, καὶ πόσο τὴν ἀκολουθεῖ κάποτε, ἀκόμα καὶ πόσο ἡ μιά προϋποθέτει τὴν ἄλλη. Οἱ στίχοι τοῦ τροπαρίου κατ΄:

Γῆ καὶ οὐρανός
συναγάλλεσθε ὀρῶντες
τὸν Ἐμμανουήλ,
ὃν ἐκήρυξαν Προφῆται
ὡς ἄνθρωπον ὀφθέντα
καὶ ἐν φάτνῃ καθεύδοντα,
ὄνπερ οἱ χοροὶ τῶν ἀσωμάτων
αἰεὶ τρομοῦσιν ἀτενίζειν

ἐκπορεύονται ἀπὸ τὸν Ματθαῖο (α΄ 22-23): «Ἴδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ». Ἐκεῖνος πάλι τὸ παίρνει ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα (ζ΄, 14), καθὼς τὸ ἀναφέρει ἄλλωστε.

Στὸν Ρωμανὸ χαιρόμαστε τὴ ρυθμικὴ κατασκευὴ τοῦ στίχου, ἔτσι ὅπως ζωογονεῖται ἀπὸ πνοὴ ζωῆς. Αἰσθανόμαστε τίς συλλαβὲς με τὸν ἀριθμὸ τους καὶ τίς λέξεις με τὸν τόνο τους, ὅπως στοὺς στίχους τοῦ τροπαρίου κη΄:

Νῦν τὴν Βηθλεὲμ
καταλάθωμεν σπουδαίως
καὶ τὴν τῆς φωνῆς
ἱστορήσωμεν ἐλπίδα.

Ὁ Ρωμανὸς ζῆ στὴν ἐποχὴ, πού ἡ ἀρχαία γλῶσσα, πού μουσικὰ ἤχουσε, περιέπεσε σὲ ἀπλό φραστικὸ ἰδίωμα. Ὁ Ρωμανός, στὸν βῶν αἰῶνα, καὶ οἱ ἐπόμενοι ποιητὲς-πρῶτες ἀρχὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας σημειώνονται στὸν 5ον αἰῶνα-ἔζησαν ἔντονα τὴ διαπίστωση ὅτι τὰ προσωδιακὰ μέτρα ἦσαν πιά νεκροὶ τύποι, πού γιὰ τὴν ἀκοὴ δὲν εἶχαν πλέον σημασία, ἀφοῦ ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀκόμα χρόνους ἡ ζωντανὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχασε τὴ λεπτότατὴν διάκριση μεταξύ βραχείας καὶ μακρᾶς συλλαβῆς.

Στὸ λστ΄ τροπάριο, τοῦ 2ου μέρους, στὴν ἀποστροφή τῆς Παναγίας στὸ Χριστό:

Ἥλιε Υἱέ,
πῶς σέ κρύψω ἐν σπαργάνοις;

ἔχουμε τὴν ἔννοια τοῦ φωτός μὲ τὴ σημασία πού ὁ Ἡσαΐας (θ', 1) χαράζει: «ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα», καὶ πού τὸ ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη μας ὁ Ματθαῖος (5', 16). Εἶναι ὁ «Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης», ὅπως τὸν ζοῦμε πῶς κοντά μας στὸ Ἀπολυτίκιο τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Χριστὸς-φῶς, καθὼς ἀνέλυσαν τὴν ἀποψη αὐτὴ οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἴδιο φῶς ἐμπνέει ὅλη τὴν ὕμνογραφία τῶν Χριστουγέννων.

Τὸν Ρωμανὸ τὸν εἶπε ὁ Βουνυ «Πίνδαρο τῆς ρυθμικῆς ποιήσεως», κι' ἀπὸ ἀφορμὴ τὴν ποίησή του ἐτόνισε ἀνεπιφύλαχτα ὅτι «ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ φθορεῖ τὴν ἀρχαιότητα γιὰ κανέναν ἀπὸ τοὺς λυρικοὺς ποιητὲς τῆς». Κι' ἄλλοι τόσα ἐσημείωσαν ἐγκώμια, καὶ ἰδιαίτερα ὁ Krumbacher, ὑπερβάλλοντας τὸν προηγούμενο, συμπεραίνει πῶς κάποτε Ἰωσφ θεωρεῖται ὁ Ρωμανὸς ὁ μεγαλύτερος ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς τοῦ κόσμου.

Θὰ τὸν ἐπαναλαμβάνουν οἱ αἰῶνες τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Ρωμανοῦ ὡς Πινδάρου. Ἔτσι, χωρὶς νὰ γίνετα ἡ ἀντιστοιχία, τὸν ἀποδέχεται ἀπόλυτα ἡ διαίσθηση. Ὅπως ὁ θρῦλος γιὰ τὸν Ρωμανὸ μὲ τ' ὄνειρο τῆς Παναγίας εἶναι τοῦ χριστιανοῦ πίστη, ἀνάλογα καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐπλασε τὸν μῦθο γιὰ τὸν Πίνδαρο, πῶς τάχα τὴν ὥρα πού κοιμόταν ἤρθαν οἱ μέλισσες στὰ χεῖλη του γιὰ ν' ἀπιθώσουν τὸ μέλι τους. Ἄν ἀντιπαραθέσουμε στίχους τοῦ Πινδάρου, θὰ θυμηθοῦμε τὸν Ρωμανὸ, κι' ἀντίθετα στοὺς στίχους τοῦ Ρωμανοῦ θ' ἀνακαλύψουμε τὸν Πίνδαρο. Ἐκεῖνο, πού μένει δικό τους, εἶναι ἡ διαφορετικὴ πίστη τους. Ὁ χωρισμὸς τους ἀνάμεσα στὴ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ φιλοσοφία τους. Ὅμως ἔχουν τὸ ἴδιο σοβαρὸ μεγαλεῖο στὴ σκέψη. Τὴν ἴδια κατάκτηση τοῦ εὐγενοῦς. Ὁ Θεὸς τοῦ Ρωμανοῦ εἶναι ἀπαράμιλλος, ὅπως δείχεται στὰ λόγια αὐτὰ τῆς Παναγίας πρὸς αὐτόν, στὸ τροπάριο λατ':

Πῶς σέ γαλουχῶ,

πάσης φύσεως τροφέα;
πῶς σε χεροὶ κατέχω,
τὸν κρατοῦντα τὰ σύμπαντα;
πῶς ἀδεῶς ἐνατενίζω,
ᾧ οὐ τολμᾷ ἐνατενίζειν
πολυόμματα;

Τὸ ὕψος τοῦ θεοῦ ἔχει μὲ τόση μεγαλοπρέπεια σταλαχθεῖ στοὺς στίχους αὐτοῦ τοῦ Ρωμανοῦ. Ἐνα τέτοιο Θεὸ λαχτάρησε καὶ ὁ Πίνδαρος στοὺς στίχους του αὐτοῦς, στοὺς «Πυθιονίκους» Β', 89 κ.ε.:

Θεὸς ἅπαν ἐπὶ ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται,
θεός, ὃ καὶ πτερὸν' αἰετὸν κίχεν καὶ
[θαλασσαῖον παραμείβεται
δελφίνα καὶ ὕψιφρόνων τιν' ἔκαμψε
[βροτῶν.

Αὐτὴ τὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, πού τὴ βλέπουμε ἐδῶ στοὺς στίχους τοῦ Πινδάρου, νὰ παραβάλλεται μὲ τὸν ταχύφτερο ἀητὸ καὶ μὲ τὸ θαλασσινὸ δελφίνι, πού ὁ ποιητὴς μιλάει γι' αὐτὴ μὲ πλήρη ἐκδήλωση τῆς θείας θελήσεως γιὰ καθετὶ πού ἀφορᾷ τοὺς θνητοὺς, τὴ συναντᾶμε καὶ στοὺς στίχους τοῦ Ρωμανοῦ συχνότατα.

Ὁ ὕψιπέτης Ρωμανός, ὅταν θέλει στοὺς στίχους τοῦ μ' τροπαρίου νὰ ὑμνήσει τὴν Παναγία, ξεχωρίζει ὅσα συνδέονται μὲ τὴν κύρησή της:

ᾠ μακαριστῆ
τῆς θεόπαιδος κοιλία,
ἦτις νοητῶς
οὐρανοῦ μείζων ἐδείχθη,
ὃν οὐ χωρεῖ οὗτος
σύ κατέχεις βασιτάζουσα.
ᾠ μακαριστοὶ μαστοὶ Παρθένου
οὐσπερ θηλάσειεν ὁ τρέφων
πονήν ἄπασαν Χριστός,
ἐν μήτρᾳ σὰρξ παγεῖς
ἀνάνδρου νεάνιδος.

Στοὺς στίχους τοῦ Ρωμανοῦ εἶναι ἐμφανέστατη μιὰ πραγματικὴ ἀνάλυση τῶν ἐννοιῶν, πού εἶναι στὴ λυρικὴ ποίηση καὶ προτέρημα καὶ ἐλάττωμα κάποτε. Στὸν

Ρωμανό ἐπικρατεῖ τὸ προτέρημα. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτῆ, πού ἔχει ὁ Ρωμανὸς στὴν περιγραφὴ, κατανέμει τὶς ἐντυπώσεις σὲ εἰκόνες, μεταφέρει τὸ κυμάτισμα τῶν λυρικών ἰδεῶν στὴν κατονομασίαν ὄλων τῶν σχετιζομένων μὲ τὸ ποιητικὸ θέμα του. Κάποιοι στίχοι τοῦ Πίνδαρου μᾶς τὸ ἀποδείχνουν τὸ ἴδιο αὐτό. Τοὺς δανείζομαι ἀπὸ τὸν ὕμνο του «Θῆρωνι Ἀκραγαντίνῳ ἄρματι», ἐκεῖ πού ἀπευθύνεται στὸν Δία («Ὀλυμπιόνικοι» Β', 21 κ.έ.):

Ἄλλ' ὦ Κρόνιε, παῖ Ρέας,
ἔδος Ὀλύμπου νέμων,
ἀέθλων τε κορυφάν,
πόρον τ' Ἀλφειοῦ,
ἰανθεῖς αἰδαῖς
εὐφρων ἄρουραν ἔτι πατρίαν
σφίσιν κόμισσον
λοιπῶ γένοι.

Πόσοι προσδιορισμοὶ γιὰ τὸ Θεό: Κρόνιος· παιδὶ τῆς Ρέας· πού ἔχει ἔδρα τὸν Ὀλύμπο καὶ τὴ χώρα πού περνᾷ ὁ Ἀλφειός· πού γλυκαίνεται ἀπὸ τὶς ὠδὲς· πού μπορεῖ νὰ κάνει καλὸ στὴν πατρικὴ γῆ.

Σὰν τὴν ἐπίκληση αὐτῆ τῆς θεότητος, ὑπάρχουν πολλὰ τέτοια σημεῖα στὸν Πίνδαρο. Ἡ Προσευχὴ στὶς Χάριτες εἶναι ὁ 14ος Ὀλυμπιόνικος «Ἀσωπίχῳ Ὀρχομενίῳ σταδίει». Τὸν χορὸ, πού ἔψαλλε τὸ ἐπινίκιο αὐτὸ τραγοῦδι, τὸν κυβερνοῦσε ὁ ἴδιος ὁ Πίνδαρος· ὅπως οἱ βυζαντινοὶ ὁμιλογράφοι καὶ μελωδοὶ ἀργότερα κάνουν πολλές φορές τὸ ἴδιο (ἢ λέξη μελωδὸς εἶναι δίπλα στὸν Ρωμανὸ μόνιμα)· σὲ τελετῇ στὸ ἱερὸ τῶν Χαρίτων στὸν Ὀρχομενὸ. Ἔτσι τὶς προσαγορεύει, παρουσιάζοντας τὰ τυπικὰ τῆς προσευχῆς, ὅπως τὸ τονίζει ὁ ἴδιος στὸν τελευταῖο στίχο:

*Ὡ λιπαρᾶς αἰδῖμοι βασιλείαι,
Χάριτος Ἐρχομενοῦ, παλαιγόνων
Μινυᾶν ἐπίσκοποι,
κλυτ' ἐπεὶ εὐχομαι.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πολυποικίλο σύμπλε-

γμα μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε καὶ στὸν Ρωμανό. Τυχαῖα στέκομαι στὸ πῶς τροπάριο, πού ἀναφέρεται στὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ περιγραφικώτατα ἀνασύρονται παρεμφερῆ στοιχεῖα τοῦ γεγονότος, ὅπως εἶναι ἡ δημιουργικὴ σοφία, οἱ προφητικὲς νεφέλες, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, ἡ πύλη τῆς Ἐδέμ:

Ἡ δημιουργὸς
νῦν προέρχεται σοφία
αἱ προφητικαὶ
διανίσχουσι νεφέλαι·
ἡ χάρις αἰθριάζει,
ἡ ἀλήθεια ἔλλαμψε,
παύεται αἰνίγματα σκιῶδη,
ἡ τῆς Ἐδέμ ἠνοιχθη πύλη.

Ὅλα εἶναι ἀνάμεσα στὴ σκέψη καὶ στὴν εἰκόνα. Τὰ ἐποπτικὰ σύμβολα τοῦ ποιητῆ εἶναι τέτοια, ὥστε ὁ λόγος νὰ μὴν ἀπουσιάζει ἀπὸ τίποτα, ἀλλὰ εἶναι σὲ μιὰ διαρκῆ λάμψη. Μουσοποιοί, πρὸ παντός, εἶναι καὶ ὁ Πίνδαρος καὶ ὁ Ρωμανός. Ἡ ποίησή τους ψάλλει μὲ τὴ χάρις τοῦ παντοδύναμου ὕφους τῆς.

Ὁ Πίνδαρος καὶ ὁ Ρωμανός συνοδεύουν τὰ θεϊκὰ ὀνόματα μὲ κατηγορήματα, πού ἔχουν κοινὸ νόημα καὶ πλήρη ἐνότητα, καὶ πού τὰ διακρίνει μιὰ βαθμιαία αὐξηση. Ἐκτοπίζεται ἀπὸ τὰ ποιήματά τους κάθε ἀλλότρια πρὸς τὸ θέμα παράσταση ἢ καὶ τὸ καθαρὸ σχέδιο τοῦ ποιήματός τους, πού εἶναι ὁ ἐπίνικος τοῦ ἑνὸς ἢ ὁ ὕμνος τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀποστροφή πρὸς τὸν Θεό, σὲ δεῦτερο πρόσωπο πάντα, ἀποκορυφώνεται στὴ δοξολογία τοῦ Θεοῦ.

Ἐχει καὶ ὁ Πίνδαρος τὴ θεολογία του, πού δὲν εἶναι οὔτε αἵρεση οὔτε σχολή. Στὸ ἴδιο ποιήμα του, πού προαναφέραμε («Ὀλυμπιόνικοι», Β', 100) μὲ θρησκευτικὴ ἐνστένιση φέρεται πρὸς τὸ ἄστρο:

ἀστὴρ ἀρίζηλος.

Τὸ «μυριολαχτάριστο ἄστρο» τοῦ Πίνδαρου θὰ τὸ βροῦμε στὸν Ρωμανό (τροπάριο ἡβ'):

τὸν τῆς πίστεως ἀστέρα.

Ἐπιπλέον, τὴν ἀπόλυτη συμμετοχὴ καὶ τῶν δύο ποιητῶν θὰ τὴ διαπιστώσουμε τόσο ἐσωτερικῶς, ὥστε νὰ ὀρίζει ἡ ὕμνητικὴ τους διάθεση τὴν ἴδια τὴ μιλιὰ τους. Ὁ Πίνδαρος ἀποτείνεται στὸ ἴδιο του τὸ στόμα καὶ τὸ παρακαλεῖ νὰ ἐκφράσει ὀρισμένες λέξεις (Ἐφαρμόστω Ὀπουντίω παλαιστί, «Ὀλυμπιονίκου», Θ'' 54):

Ἄπό μοι λόγον
τοῦτον, στόμα, ρῖψον.

Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Ρωμανὸς (τροπᾶριο 7ε') διατείνεται πὼς ψάλλει τὴ θεϊκὴ μεγαλωσύνη, χωρὶς ὕλικὸ χρῶμα:

ὕμνω, αἰνῶ τὰ μεγαλεῖα.

Κι' ὅπως ὁ Πίνδαρος ὀρίζει ἄλλοτε τὴν Ἑσυχία (Ἀριστομένει Αἰγινήτη Παλαιστί, «Πυθιονίκου», Η', 1):

Δίκας
ὦ μεγαίστοπολι θυγατερ,

γιὰ νὰ τὴν παραδώσει τὴ δόξα της μὲ τὸν ὕμνο του στοὺς ἀνθρώπους, ἢ ὅπως ἄλλοτε ὁ ἴδιος ἀπευθύνεται στοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σταματᾷ ἢ μουσικὴ κραυγὴ του, γιὰ νὰ τοὺς ἐξηγήσει κάτι, ὕστερ' ἀπὸ τὸ προστακτικὸ αὐτό (Ξενοκράτει Ἀκραγαντίνω ἄρματι, «Πυθιονίκου», ΣΤ' 1):

Ἄκουσας· ἦ γὰρ ἐλικώπιδος Ἀφροδίτας ἄρουραν ἢ Χαρίτων ἀναπολιζόμεν,

ἔτσι καὶ ὁ Ρωμανὸς καλεῖ ἄλλοτε τίς οὐράνιες δυνάμεις στὴ χαρὰ (τροπᾶριο 7γ'):

συγχαίρητε, τῶν ἄνω
αἱ δυνάμεις, ὕμνήσατε

κι' ἄλλοτε προτρέπει τοὺς πιστοὺς σὲ μιὰ ψυχικὴ ἐτοιμασία (τροπᾶριο 7δ'):

ἀγνεῖα λαμπρυνθῶμεν,
ἀρεταῖς ἀπαστράφωμεν
τρόμφῳ καὶ χαρᾷ ἐτοιμασθῶμεν.

Ἀμέτρητο καὶ ἀπερίληπτο δὲ εἶναι ὄλο τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ, ποῦ ὁ Ρωμανὸς τὸ ζῆ μὲ ὄλο τὸ ποιητικὸ εὖρος. Τὸ μορφωτικὸ ἰδανικὸ γι' αὐτὸν εἶναι ὁ Χριστὸς-ποῦ εἶναι καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὄλη. Ἐτσι μεταφέρεται στὸ τροπᾶριο 7ε':

Βουνοὶ γλυκασμὸν
σταλαξάτωσαν· Ἰδοῦ γὰρ
ἦκει ὁ Θεὸς
ἐκ Θαιμᾶν· ἔθνη ἠττάσθη·
ἀγάλλεσθε, προφήται·
πατριάρχαι, σκιρτήσατε·
ἄνθρωποι, χορεύσατε ἐνθέως,
Ὁ ἰσχυρὸς καὶ μέγας ἄρχων
Χριστὸς τίκτεται,
ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν
ἐν γῆ παραγίγνεται.

ἢ ἀρχὴ τοῦ κεφ. γ', 3 τοῦ Ἀθθακούμ, ὁποῦ εἶναι ἡ «Προσευχὴ τοῦ προφήτου μετὰ τὰ ὠδήs»:

Ὁ Θεὸς ἐκ Θαιμᾶν ἦξει

Προτιμᾷ ὁ Ρωμανὸς τὴν προφητικὴ Θαιμᾶν, ποῦ εἶναι πρὸς τὸ νότιο καὶ Λιβυκὸ μέρος τῆς Ἰουδαίας, κι' ἐννοεῖ τὴ Βηθλεέμ.

Αἰνετικὴ εἶναι ἢ κάθε λέξη τοῦ Ρωμανοῦ κι' ἐγκωμιαστικὴ ἢ κάθε πρότασή του. Δὲν φειδωλεύεται τίς λέξεις-καὶ σ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Πινδάρου. Οἱ ἐννοίες ποτὲ δὲν χάνουν ἀπὸ τὴν καθολικότητά τους, κι' ὁ λόγος καθὼς εὐκίνητῃ στὴν εὐαισθησία του κάνει τὴν ἐπιτυχέστερη σύζευξη τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν. Εἶναι τε-

κηριωμένη ἢ συνεχῆς προσπάθειά του νὰ φέρει τὸν ἄνθρωπο στὸ ἄδυτο τοῦ Θεοῦ. Αἰσθανόμεσθε τὴν πνοή τοῦ αἰωνίου, γιατί ὁ Ρωμανὸς δὲν ὑποτάσσεται στὸ θρησκευτικὸ ἔθιμο ἀλλὰ φλέγεται δλόκληρος ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ πράξη. Ἡ Χριστολογία του εἶναι στὸ «ὑπὲρ αἰσθησιν» θαῦμα, στὸ ὑπεριστορικὸ γεγονός. Γι' αὐτὸ ὁ πόθος του ὁ ἀνθρώπινα ἀναγεννητικὸς κι' ὁ ἀναπλαστικὸς εἶναι τόσο ἔντονος στὸ τροπάριο με':

Ἐγγίζει ὁ Χριστὸς
Βηθλεὲμ προετοιμάζου,
ἤδη τῶν ἔθνῶν
τὸ σωτήριον αὐγάζει,
εὐτρέπισον τὴν φάτην,
τοὺς ποιμένας συνάγαγε,
κάλεσον τοὺς Μάγους ἐκ Περσίδος.

Ἐνα τροπάριο μόνο θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἀπὸ τὸ τρίτο μέρος, ὅπου εἶναι τὰ «Ὁμοια προεόρτια», τὸ σα'. Καταφεύγει ὁ Ρωμανὸς στὴν ποίηση μὲ τὴν ιδιότητα τῆς εὐαισθησίας. Τὸ ποιητικὸ αὐτὸ σκάφος ἀπειρα προγονικὰ πνεύματα τὸ κατακλύζουν. Τίποτα δὲν εἶναι ἐπιφανειακὸ στὴ χριστιανικότητά του καὶ τίποτα δὲν εἶναι χωρὶς διακλάδωση μορφῆς, ποὺ ἔχει ἀντικειμενικοποιήσει τὴν καλλιτεχνικὴ ἔκφραση. Γενικά, ἡ ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ ἔχει τὴν ὄψη περίπλοκης ἐνέργειας μὲ πολλὰ ἐπιαινόμενα. Τὸ γνωστὸ περιφρέει τὸ ἀγνωστο:

Σύμμορφος ἡμῖν
οὐρανίων χορευμάτων
ὁ ἀλαλαγμὸς
τοῖς ἐν γῆ ἀποτελεῖσθω
αἱ σάλπιγγες αἱ θεῖαι

εὐηχέστερον ἄσατε,
αἱ τῶν προφητῶν Ἐὐδὸς γὰρ ἦλθε.
Ποιμένες, μέλψατε αὐλοῦντες
λαοὶ ἄσατε.

Ἐπίσης, ἓνα τροπάριο θ' ἀνακαλέσουμε ἀπὸ τὸ τέταρτο μέρος, ὅπου εἶναι τὰ «Ὁμοια μεθεόρτια», τὸ η'. Ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς διηγῆσεως συγκοινωνεῖ ἡ ποίηση μὲ τὸν ὕμνο. Ἔτσι ἐξαγγέλλουν τὴ θαυματουργία οἱ στίχοι του. Κι' ὅλα ἔχουν ἀποτυπωθεῖ στὴ θρησκευτικότητά, ποὺ δὲν εἶναι ἔμμομη ἰδέα ἀλλὰ κλίση πρὸς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς μακρηγορίας ποὺ τὸ τελειοποιεῖ ἡ ἐπεξεργασμένη ἔκφραση, τὸ ὁποῖο ὁδηγεῖ ἀλάθευτα στὸ ὕψιπεδο τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. Ἐλκεταὶ ὁ ποιητὴς πάντα ἀπὸ τὴ συνείδηση τῆς ἠθικῆς ἀποστολῆς σὰν τὸν ραβδοσκόπο, ποὺ μαγνητίζεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος, δταν αὐτὸ κρύβει τὴ φλέβα τοῦ νεροῦ. Ἡ ἴδια αὐτὴ συνείδηση ἀνακαλύπτει τὸ ἀξιο ὕφος τῆς ἐξυμνήσεως:

Ὁρθρος νοητὸς
ἐξανέτειλας, Παρθένε,
Ἥλιον Χριστὸν
ἐν ἀγκάλαις σου κρατοῦσα,
δι' οὐ φωταγωγεῖται
λογικὴ φύσις ἅπασα,
φέγγει ἐπιγνώσεως τελείας,
τῆς ἀφθαρσίας ἀξιοῦται.

Δὲν εἶναι παρένθεση μέσα σ' ἓνα ψυχικὸ λήθαργο ἢ διάθεση τοῦ Ρωμανοῦ. Ἀλλὰ εἶναι μιὰ εἰλικρινῆς ἔφεση πρὸς μιὰν ἐπάνοδο στὴν ἀφετηρία τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, πρὸς μιὰν ἐπιστροφή στὸ ξεκίνημα τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως.

(Συνεχίζεται)

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΥΔΗΣ

Η ΧΙΛΙΟΧΡΟΝΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Β.

"Όσα όμως αναφέραμε για τὸ Βυζάντιο εἶναι μόνον στοιχεῖα, πού σκοπὸ ἔχουν νὰ διαπλάσουν ἕναν ὑπέροχο βίον, πού τὸ Βυζάντιο θὰ εἶναι ὡς σύμβολο. Καὶ ἐπειδὴ τὸ θέμα του εἶναι οἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεὸ καὶ περιλαμβάνει ὀλόκληρη τὴ γῆ, τὸ Βυζάντιο μπορεῖ, ὅταν δημιουργῆ, νὰ δέχεται ἐλεύθερα ἀπὸ παντοῦ τὸ ὑλικό, χωρὶς νὰ μειώνεται. Πραγματικῶς στὸ Βυζάντιο συρρέουν κάπως μυστηριακά, πολλὰ καὶ συχνὰ παράξενα στοιχεῖα γιὰ νὰ συνθέτουν τὶς ἔξοχες μορφές του. Ἔτσι ὠρισμένες ἀντιλήψεις τῶν Βυζαντινῶν γιὰ τὸ χῶρον προέρχονται ἀπὸ τοὺς Πάρθους, ἀπὸ τοὺς Πέρσες, λεπτομέρειες τῆς ἔθιμοτυπίας, σχέδια ἐνδυμασιῶν ἀπὸ τὴ σκυθικὴ στέπη. Ἄμα ὅμως περάσουν αὐτὰ ἀπὸ τὸ τόσο καθαρὸ μάτι τοῦ Βυζαντινοῦ καλλιτέχνη, ἀμέσως μεταβάλλονται σὲ ἀρμονία καὶ γίνονται ὁμογενῆ. Μὲ σπάνια ρυθμοπλαστικὴ ἱκανότητα, αὐτὸς τὰ κλείνει ὅλα σὲ εὐγενεῖς καὶ ἀπέριττες γραμμὲς καὶ πλάθει ἔργα, πού δὲ μοιάζουν μὲ τίποτε, παρὰ μόνον μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό τους καὶ ἐξηγοῦνται μόνον μὲ τὸν ἑαυτό τους· μεγαλοπρεπῆ ὅσο καὶ ἀβρὰ ἔργα, γεμάτα γαλήνια χάρι καὶ οὐράνια ἐμορφιά, σοβαρά, ποτὲ ὅμως βαρειά, διαμορφωμένα ἔτσι, μὲ μιὰ λέξι πού νὰ ἐρμηνεύουν, μὲ δύναμι, τὸ ὑψηλὸ καὶ τὴν ἀπόστασι του.

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο βρῆκαν καινούργιο τρόπο ζωῆς γιὰ μιὰ καινούργια διάταξι τοῦ κόσμου.

Ἡ ἀνάρρησις στὸ θρόνον, ὅπως κι' ἂν γινόταν, στὴν ἀσιίδα μὲ τὶς ἐπευφημίες τοῦ στρατοῦ, μὲ ἀπόφασι τῆς γερουσίας, μὲ τὴ θέλησι τοῦ λαοῦ, μὲ νόθεσις ἢ κατὰ διαδοχὴ, παρέμενε δίχως κῦρος, ἐφ' ὅσον τῆς ἔλειπε τὸ χρῆσιμα. Μόνον ὁ χρῆσιμος γίνεται ὑπεργήινος, ὅστερα ἀπὸ μιὰ καθωθισμένη ἱεροτελεστία, ἀφοῦ δηλαδὴ χρῆσθῃ

ἀπὸ τὸ ἀλάνθαστο χέρι τὸ μέτωπό του. Φεύγει τότε τὸ αὐθαίρετο ἀπ' αὐτὸν καὶ μαζί του ὁ κίνδυνος τῆς καισαρικῆς ἀλαζονίας, γιατί ἡ ἀπόλυτη ἐξουσία πρὸς τὰ κάτω ἔχει ἀντίρροπο τῶρα τὴν ἀπόλυτη ὑποταγὴ πρὸς τὰ ἐπάνω.

Ἄπ' ἐδῶ καὶ πέρα ὁ ἐκλεκτὸς βρῖσκεται περιφοραγμένος ἀπὸ σύμβολα, ἐντάσσεται σὲ ὅλως διόλου ὑπεργήινους δεσμούς. Κάθε πρῶξις του κι' ἕνα σύμβολο! Ἔχει ἀποστολὴ νὰ μεταφέρῃ μὲ ὠρισμένες συμβολικὲς στάσεις, μὲ θαυμάσιες μεγαλοπρεπέστατες λειτουργικὲς κινήσεις καὶ συμπλέγματα λέξεων τὸ ὑπερκόσμιον στὸ γήινο χῶρον. Ἐπειδὴ τὸ ὑπερπέραν παρεμβάλλεται ἔτσι σχεδὸν ἀδιαλείπτως στὸν καθημερινὸ βίον, ἡ πνοὴ τοῦ ἰδίου τοῦ Αἰωνίου ρυθμίζει καὶ διευθύνει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Μόνον ὁ αὐτοκράτωρ-ἀρχιερεὺς μεταβάλλει τὰ ἐξ ἀποκαλύψεως κελεύσματα γιὰ μετάπλασι τῆς ζωῆς. Αὐτὸ τὸν χωρίζει στὴν οὐσία, ὄχι μόνον στὸ βαθμὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους θνητοὺς, τοὺς μὴ ἐστεμμένους. Ἡ βαθύτερη σχέσις τοῦ βασιλέως μὲ τοὺς πολλοὺς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀπόστασι, ἀπὸ τὸ ἀλλοιωτικό καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ κοινὸ. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲ μιμούνται τὸ βασιλεῖα. Αὐτὸς δὲ δημιουργεῖ συρμό. Ὅταν ὅλοι ντύνεται στὰ πένθιμα, μαῦρα, ὁ βασιλεὺς φορεῖ κατάσπρα, γιατί καὶ ὁ θάνατος ἔγινε μετάστασις γι' αὐτὸν. Μὲ τὶς δυὸ δωδεκάδες λαῶν τοῦ κράτους τοῦ τὸν συνδέει ὄχι ἡ κοινὴ δημοτικότης, ἀλλὰ ἄλλη χορδὴ: τῆς καρδιάς ἢ θρησκευτικῆς. Φυσικά, ὅταν ὁ βασιλεὺς παίξῃ ποδόσφαιρον, δὲν παίρνει ἱερατικὲς στάσεις· καὶ σὶς μετρομένους ὥρες τῆς ἀργίας του κινεῖται, πρέπει, μάλιστα, σύμφωνα μὲ τὸ ἀθλητικό, πάντοτε ζωντανὸ ἑλληνικὸ ἰδανικό, νὰ κινῆται ἐλαφρῶς, σὰν τὸν ἀθλητῆ. Οὔτε μπορεῖ νὰ γίνεαι λό-

γος γιὰ μονοτονία στὴν ἐκλήρωσι τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων του, γιὰ τὸ ἀριθμὸς τοὺς συμβαδίζει μὲ τὸν ποικίλο ρυθμὸ τοῦ σοφῶς συνδυασμένου ἐκκλησιαστικοῦ χρόνου. Ἐπάνω ἀπὸ τὶς μονόηχες τακτικὲς λειτουργίες, τῶν ὁποίων ἡ ἐπανάληψις, πού μοιάζει μὲ τὸ ρυθμικὸ στάξιμο, ἔχει σκοπὸ νὰ προλάβῃ τὴν ἀποσκήρυνσι τοῦ σωματικοῦ ἀνθρώπου, σὰν ὑψηλὰ κύματα περνοῦν οἱ μεγάλες γιορτές.

Οἱ γιορτές ἔχουν κορυφωμα τὶς παραστάσεις τῶν ἁφαιτῶν ὑπερκόσμιων μυστηρίων. Ἰδίως τὸ Πάσχα, ὁπότε ὁ βασιλεὺς ἐκτελεῖ τὸ ἕμιστο λειτουργημὰ τοῦ Σωτήρος. Ὁλόκληρος τυλιγμένος μὲ ἄσπρα ἱμάτια, ντυμένος μὲ σάβανο, ἔχοντας τριγύρω του τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, βαδίζει σὰν νικητὴς τοῦ θανάτου καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, μὲς' στὴν τότε ξυπνημένη φύσι μὲ τὰ μύρια ἄνθη καὶ τὰ χαρούμενα κελადήματα τῶν ἀηδονῶν.

Τὰ λειτουργήματα ἀλλάζουν μὲ τὶς ἐποχές. Τὰ καθήκοντα τοῦ βασιλέως ὅμως δὲν περιορίζονται στὶς συμβολικὰς ἱεροτελεσίαις. Ἐκτελεῖ χρεὴ θεραπευτοῦ, ἰδρὺει καὶ ἐπιστατεῖ νοσοκομεῖα· ἐκτελεῖ χρεὴ δικαστοῦ πὺν ἐπεκτείνονται σὲ ὅλη τὴ νομοθεσία, γιὰ τὸ βασιλεὺς εἶναι ἐνσαρκωμένη ἡ δικαιοσύνη. Καὶ ἐπειδὴ, κοντὰ στὴν εἰδικὴ δικαιοδοσία τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς, ὑπάγονται στὸ βασιλεῖα καὶ ὅλες αἱ ἄλλες δικαιοδοσίαι καὶ ἐξασκεῖ αὐτὸς τὰ δικαιώματα τοῦ ὑπάτου διαιτητοῦ, ἡ δουλειά, πὺν ἔχει ὡς κοσμικὸς ἡγέτης, εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη. Μόνον οἱ ἐμπορικὲς συμβάσεις θέλουν τόσους κόπους! Μὲ μοιρολατρικὴ ἐθνικὴ οἰκονομία, δὲν ἰσορροπεῖται τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος καὶ ἡ τύχη του κριθεῖται ἀπὸ τὴ σοφία ἐνὸς καὶ μόνου προσώπου.

Περιέργως αὐτὸ τὸ καθεστὼς εὐδοκίμησε πολλοὺς αἰῶνες, ὅσο δὲ θὰ πιστεὺε κανεῖς. Ἀπὸ ἑκατὸν ἑπτὰ αὐτοκράτορες οὔτε ἓναν δὲν κατέλαβε ἡ καισαρική μέθη καὶ μόνον ἐλάχιστοι ὑπέκυψαν στὰ ὄργια. Ἀδρανεῖς ἢ μέτριοι ἡγεμόνες εὐτύχησαν καὶ παρέλαβαν τὸ κράτος τόσο καλὰ διοργανωμένο ἀπὸ μεγαλοφυεῖς προκατόχους ὅστε νὰ ἀντέχῃ καὶ στὰ ἀτυχεστέρα χρό-

νια. Τὸ πῶ ἀξιοσημείωτο ἴσως: καμμὶ ἀπὸ τὶς ἐξηντα πέντε ἐπαναστάσεις δὲν εἶχε γιὰ σκοπὸ νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστὼς. Τόσο ὅλοι οἱ Βυζαντινοὶ ἦσαν ἓνα μὲ τὴν ἀντίληψι τοῦ Βυζαντίου. Αὐτὸ ἐπικράτησε, μ' ὅλο πὺν οἱ παραδόσεις συνέδεαν στενὰ τοὺς Βυζαντινοὺς μὲ δυὸ κομοξακουσμένες δημοκρατίαι, τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὴ Ρώμη.

Ἀπὸ τοὺς ἑκατὸν ἑπτὰ αὐτοκράτορες, κάμποσοι φάνηκαν δραστήριοι, ἄλλοι ἐπιδέξιοι, ἄλλοι πάλι πολυμερεῖς ἢ ἡρωϊκοὶ· ὅλοι ἀνεξαιρέτως ὅμως ἦσαν εὐσεβεῖς, μὲ ἓναν ἰδιαίτερο τρόπο. Ἀφρικανὸς Ἔξαρχος ἢ Καππαδόκης στρατηγός, ἀγαπημένος μᾶς βασιλισσας ἢ πορφυρογέννητο βασιλόπουλο, ὅλοι, μετὰ τὴ στέφνι, βρίσκονταν ἐνσωματωμένοι σὲ ὁλόκληρο σύστημα καὶ ἐπιδίδονταν καθημερινῶς στὶς αὐστηρὲς ἀσκήσεις, πὺν ἐπιβάλλει μία θεοσκευτικὴ ἀντίληψι τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, μὲ χριστιανικὸ χαρακτήρα. Ὅλοι σκέπτονταν ὅπως ὁ Βασίλειος ὁ Α', τὸ βοσκοπούλο ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ἰδρυτῆς μεγάλῃς βασιλικῆς δυναστείας, πὺν, ὅταν σὲ δύσκολες περιστάσεις φαινόταν ἀνεπαρκῆς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ὑπάκουε σὲ ἀποκαλυπτικὰ ὄνειρα: «Τὶ τὸ περιέργο, συνήθιζε νὰ λέῃ, ἂν ὁποῖος ἐξασκεῖ τὴ βασιλικὴ ἐξουσία σὰν λειτουργία καὶ ἐπιδίδεται μὲ καθ' αὐτὸ ἱερὴ ἀφοσίωσι στὸ ἔργο του, ὀδηγῆται ἀπὸ τὴ θεία Πρόνοια καὶ ἂν πληροφορητῆται ἀπ' Αὐτὴν μυστικὰ τοῦ μέλλοντος.»

Κάθε ὑπόθεσις προωθεῖται ὡς ἐκεῖ πὺν φθάνουν τὰ ὄρια τῆς ὀρθολογιστικῆς σκέψεως· ἡ τελευταία, ἡ ἀποφασιστικὴ γνώμη ὅμως ἔρχεται ἀπὸ ὑπερκόσμιο χῶρο. Ὁ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ποτὲ δὲν ξεκινάει γιὰ πόλεμο ἂν δὲν ἀποθέσῃ στὴν ἁγία Τράπεζα τὰ καλύτερα στρατηγικὰ σχέδιά του—ἔτσι τὰ ὑποβάλλει στὸ Θεὸ—ὑστερα προσεύχεται γονατιστὸς ὅλη τὴ νύχτα καὶ τὸ σχέδιο πὺν βρίσκει τὸ χέρι του ψάχνοντας στὰ τυφλά, τὸ ἔχει ἐγκρίνει ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ.

Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἔχει τὴ θέσι τοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καθολικοῦ ἐπισκόπου, καθίστανται ἱερὰ καὶ ὠρισμένα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία πράγματα. «Ἱερὰ μηνύματα

καί διαταγῆς» βγαίνουν ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ βασιλέως, τὰ χρήματά του φυλάγονται σὲ «εἰρῶν» κιβώτια, «εἰρῶν» σταῦλοι στεγάζουν τὰ ἄλογά του, ὁ ἴδιος κατοικεῖ στὸ «εἰρῶν Παλάτιον».

❸

Στὸ Βυζάντιο ἡ θρησκεία κυριαρχεῖ τόσο πολὺ, πὺν δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ μὴ. Αὐτὸ ξεχωρίζει τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τὰ καθεστῶτα στὶς δυτικὲς χῶρες καὶ τὸ πλησιάζει πρὸς τὸ χαλιφάτο. Δὲν ὑφίσταται ἀνταγωνισμὸς τοῦ κράτους μὲ τὴν Ἐκκλησία, παρὰ μόνον συμφωνία, σχεδὸν ἀνάμιξις. Ὁ Πατριάρχης δὲν υποθιβάζεται μὲ τὸ νὰ διορίζεται ἀπὸ τὸ βασιλεῦσα, οὔτε ταπεινώνεται ἡ Ἐκκλησία ὅταν ὑποτάσσεται στὸ κράτος, ἀφοῦ τὸ κράτος δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ μὴ θρησκευτικό. Τὸ χέρι τοῦ ἡγεμόνος, πὺν διευθύνει ἢ ἀνακαινίζει τὴν Ἐκκλησία εἶναι καὶ αὐτὸ ἱερατικό, εἶναι καὶ αὐτὸς μέλος τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Πατριάρχης μόνο πὺν εἰσέρχονται ὁ καθένας μὲ ἄλλο δρομολόγιο στὸ νὰ ὀ τῆς θείας Σοφίας, στὴν Ἁγία Σοφία. Ὁ Πατριάρχης κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰ διαμερίσματά του, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς μπαίνει πρῶτα στὸ νάρθηκα, ἀπὸ τὴ μιά ἀπ' τὶς πέντε εἰσόδους, τὴν κοινὴ γιὰ ὄλους.

Ὁ αὐτοκράτωρ στέφεται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, ὁ Πατριάρχης διορίζεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Πατριάρχου γινόταν, παρουσίᾳ τῆς Γερουσίας, στὸ χρυσοῦ τρίκλινο, δυὸ χοροὶ ἔψαλλαν τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις. Καθισμένος, στὸ χρυσοῦ θρόνο, ὁ Αὐτοκράτωρ ὕψωνε ἕνα διαμαντοκόλλητο σταυρό: Ἡ Ἁγία Τριάς, πὺν μοῦ ἐμπιστεύθηκε τὸ κράτος τοῦτο, σὲ ἐπιφορτίζει μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχου τῆς Νέας Ρώμης». Αὐτὴ ἦταν ἡ προσαγόρευσις τῆς ἐνθρόνισεως. Ὁ χορὸς ἔψαλλε τρία ἄσματα, ἔπειτα ἡ Γερουσία ἐν σώματι συνῶδευε τὸ νέο Πατριάρχη ὡς τὴν κατοικία του.

Ὁ Πατριάρχης εἶναι ἱερός, ἱεροὶ εἶναι καὶ οἱ κατώτεροί του. Καθένας ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ του βέβαια, ὄλοι ὁμως μιά φορά, εἶναι λίγο πολὺ ἱεροὶ, ὁ ἀγγελιαφόρος,

ὁ γραμματεὺς ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος: ὄλοι τους εἶναι πετρίτσιες ἐντοιχισμένες στὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀλάνθαστης ἱεραρχικῆς τάξεως. Διότι δὲν ὑπάρχουν μὴ θρησκευτικὰ ἀξιώματα στὸ Βυζάντιο, οἱ διοριζόμενοι δέχονται τὰ ἀξιώματα σὺν τὰ ἱερὰ Μυστήρια, κάθε τίτλος ἀνταποκρίνεται σὲ μιά βαθμίδα τῆς οἰκουμενικῆς βασιλείας. Οἱ προθιβασιμὸι στὶς κρατικὲς ὑπηρεσίεσ συνδοδεύονται ἀπὸ αὐστηρὲς νηστείεσ, ἀπὸ τὸν ἄμβωνα ἀπονέμονται τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀνωτέρων ἀξιοματῶν. Βαθμοὶ δὲν ἀποκτῶνται μὲ τόσα χρόνια ἐργασίας στὶς καρέκλεσ τῶν γραφείων, οἱ προθιβασιμὸι δὲ γίνονται μὲ ἀρχαιρεσίεσ καὶ αὐτὸ προφυλάσσει τὸ Βυζάντιο ἀπὸ τὴ γραφειοκρατία. Οἱ πτώσεισ καθῶσ καὶ οἱ ἀνυψώσεισ εἶναι πάντοτε ἀπρόβλεπτεσ, ἔρχονται ἀπὸ ἕνα καὶ μοναδικὸ κέντρο, ὅπου δὲν προσβάλλονται τὰ βουλεύματα.

Ὅσοι λοιπὸν κατέχουν ἀταίριαστεσ θέσεισ εἶνε ἐγκληματικοὶ ἀνατροπέισ τῆς θείας παραδεισιακῆς τάξεως. Κατὰ συνέπεια, ἅμα σπρώχνεται ὁ καθένας στὸ σωστὸ μέρος, διορθῶνεται ὄλα. Σὲ τέτοιο ἀναπλασμένο κόσμῸ, ἡ προπατορικὴ κακία δὲν ἔχει τόπο.

Ἄπ' ὄσα ἔχουν μέσα στὸν ἄνθρωπο τὸ νόημά τουσ, τίποτε νὰ μὴ βρεθῆ ἔξω καὶ ἀποσυντεθῆ, αὐτὸ εἶναι τὸ μέλημα τῆς «Βυζαντινωσύνης». Καὶ καθήκον εἶναι ὁ καθένας νὰ στέκεται ἐκεῖ πὺν τοῦ ἀρμόζει ἢ οὐράνια τάξισ ἀπαρνέεται ἐρασιτέχνεσ, ταραχοποιούσ, μικρούσ καὶ μεγάλουσ τυχοδιώκτεσ.

Τέτοια διάταξισ πραγμάτων ἔρχεται στὴν πὺν χυπητὴ πὺν μορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεῖσ ἀντίθεσι μὲ τὶσ στρατιωτικὲσ διοργανώσεισ, διότι αὐτέσ ἐπιδιώκουν νὰ ἀραδιάζονται ὄλα σὲ μιά γραμμὴ καὶ οἱ ἰδιωτυπίεσ νὰ ἐξαλείφονται. Τὸ λέει ἡ λέξισ uniform (στρατιωτικὴ στολή). Τὸ orbis Byzantinus, ἀπεναντίας, εἶναι πολὺμορφο στὸ ἄκρον ἄκρον. Ἄπ' ὄλους ὑψηλότερα ἔδρευε ὁ βασιλεὺς, μέσα στὴ «θεία ὀσιᾶ». Τὰ σύμβολα, ὄσα ἀνήκουν στὸ θῆσαυρό τῆς χριστιανικῆς ζωῆσ, τοποθετοῦνται, σχετικῶσ μὲ αὐτόν, στὴ σειρὰ τῆς θείας εὐταξίας, στὸ σῶμα τῆς πελώριας αὐ-

τῆς πυραμίδος, σχηματίζοντας μιὰ σύνθεσι, πού ἐξοικονομεῖ γιὰ τὸν καθέναν, ὅσο εἶναι δυνατὸν ἄρμονικά, πειθαρχημένη καὶ συγχρόνως ἰδιαίτερη προσωπικὴ ζωὴ, μὲ τέτοιον τρόπο πού νὰ συναρμολογῶνται ὅλα. Σὲ βαθμὸ πού ὅσοι εἶχαν μιὰ θέσι στὴν τάξι του, συμμετεῖχαν οὕτως εἰπεῖν σὲ Ἄγιο Μυστήριον.

Πῶς προσφέρεται στὸν φωτιστεφανωμένο βασιλεῖα ἕνας καρπός, πῶς τοῦ φοροῦν ἕνα ἔνδυμα κοσμημένο μὲ συμβολικά ζῶα, «τοῦ Θεοῦ τὸ ζωντανὸ φέρεμα», πῶς τὸν πλησιάζουν καὶ πῶς ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτὸν ὅσοι σέβονται τὸ ἀξίωμα του, δηλαδή ὅλη ἡ ἀλλικὴ ἐθιμοτυπία τοῦ Βυζαντίου, πού τόσο τὴν δυσφήμισαν, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀναπαράστασις, μὲ μεγαλοπρεπεῖς κινήσεις καὶ μὲ σύμβολα, ἐνὸς ἄλλου ὑπέροχου βίου.

Τὸ ἱερὸ Βυζάντιον δὲν ἔπαυσε νὰ ξεπερνῆ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ καλλιεργῆ τὴν ἔννοια τῆς ἀξίας. Μὲ τὸ ἔνδυμα, μὲ τοὺς τρόπους, μὲ ρυθμούς, μὲ τόνους, μὲ κινήσεις ἔδειξε ὅλο καὶ λεπτότερες διαβαθμίσεις, παρεμβάλλοντάς τις στὶς ἤδη γνωστές. Ὅχι γιὰ νὰ ταπεινώσῃ ἐκείνους πού ξεχώρισε τὰ ἀξιώματά τους. Καθόλου: γιὰ νὰ δίνει ὅ,τι ἀνήκει στὸν καθέναν. Ὅλα τὰ προϊόντα τῆς Φύσεως καλοῦνται νὰ συνεισφέρουν σ' αὐτὸ τὸ ἔργον. Μόνον ἡ πορφύρα δέχεται καμμιὰ δωδεκακοιὰ φωτισιαίσεις, πού προορισμὸ ἔχουν νὰ ἐπιδροῦν, ὅπως τὸ ἐννοῦσε καὶ ὁ Γκαίτε, αἰσθητικὰ καὶ ἠθικὰ. Ἀπ' αὐτὲς τὶς διαβαθμίσεις ὁ Τυρρηνιακὸς ζοιμπουλένιος ἀνοιχτὸς χροματισμὸς ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στὴ χρῆσι τοῦ βασιλέως. Ἐκφράζουν τὶς τιμητικὰς ἀποστάσεις μὲ συλλαβές, ὅμοιες μὲ γοργὰ κύματα καὶ μὲ φθόγγους ἐλαφροὺς ὡς τῶν πουλιῶν τὰ κελαϊδίσματα, ὅπως τοὺς ἔχει μόνον ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὸ πιὸ εὐλύγιστον ὄργανον τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Λανθασμένα μεταφράστηκαν στὶς ξένες γλῶσσες σειρὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς Βυζαντινὲς προσαγορεύσεις, γιὰ νὰ τὶς κοροιδέψουν. Προσαγορεύσεις ὅπως: Ὁ Περιβλέπτης, Ἐκλαμπρότατε κλπ., βαρεῖα μεταφρασμένες σὲ ἄλλα ἰδι-

ώματα, ἠχοῦν κωμικά. Εἶναι σὰν νὰ ἀποδίδουμε ψυχικὰς καταστάσεις, πού περιγράφονται συνηθέστατα στὴ σασκοριτικὴ, σὲ γλῶσσα Εὐρωπαίων, πού ἐπειδὴ δὲ συνειδητοποίησαν αὐτὴ τὴν κλίμακα συναισθημάτων, δὲν ἔχουν στὶς γλῶσσας τοὺς ἐκφράσεις ἀντίστοιχες.

Ἐπὶ ἔξω εὐτύχημα γιὰ τὴν ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὅτι ἀναγκάστηκε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ σκέπτεται Ἑλληνιστὶ-ἢ λατινικῶς ἔμεινε, μερικὸς αἰῶνας ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ κράτους, τὴν μεταχειρίστηκαν ὅμως μόνον γιὰ τὶς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις καὶ γιὰ τοὺς στρατιωτικὸς κανονισμούς. Κοντὰ σ' αὐτό, στὸ Ἀνατολικὸ προγεφύρωμα, ἢ νέα θρησκεία, σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὶς τολμηρότερες καὶ μεγαλοπρεπέστερες κομποθεωρίας, βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ ἐξηγητῆται ἀπ' εὐθείας καὶ ἀδιάκοπα μαζί τους. Μὲ αὐτὸ μεγάλωσε σὲ περιεχόμενο καὶ σὲ βάθος, ἀκόμη καὶ ὅταν τῆς ἐναντιώθηκε, ἐνῶ ἡ Λύσις, καθὼς δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὶς ἀρέσεις πού κάθε τόσο ξεπηδοῦσαν ἀπὸ τὰ «θηροσκευτικὰ θερμοκήπια» τῆς Ἀνατολῆς, ἰδιαίτερος ἀπὸ τὶς Ἰνδίες, ἀποτελεματώνεται στὸν Ἀριστοτέλη.

Δὲν ἔχει μικρὴ σημασία ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς ναὸς τῆς θρησκείας ἂν λέγεται «Ἄγιος Πέτρος» ἢ «Ἄγία τοῦ Θεοῦ Σοφία». Πραγματικῶς ἄλλο μέρος τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου ἦταν ἡ ἀποστολὴ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Σὰν βράχος ἔπροετα ἀπὸ τὴν μέσ' στὶς βίαιες ἀνατροπές: «Ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῃ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν». Ὁλόκληρη σειόταν, ὅχι πάντοτε προστατευμένη, καὶ εἶχε νὰ στέκεται μπρὸς σὲ κύματα ἐπιδρομῶν. Γιὰ νὰ τοὺς ἐπιβληθῆ χρειάστηκε ἀπαραιτήτως δίχως χρονοτριβὴ νὰ διδᾷ ἔξω, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μπόρεσε νὰ μελετήσῃ πολὺν καιρὸ, στὴν ἀσφάλεια πού τῆς παρέιχε, στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς, ἐξῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἐπίσκοπός της, ὁ συνάμα ἀρχηγὸς τῶν στρατιῶν.

Ἄν λοιπὸν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑστερῆ σὲ ἐξωτερικὴ δράσι, πλουτίζεται ὅμως σὲ περιεχόμενο. Ἀκούραστα προχωρεῖ καὶ ἐρευνᾷ μὲ δυνατὰ προαισθήματα τὰ

τρισβάθα τῆς Ἀγίας Τριάδος, ὡς τὴν πρώτη ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ, τῆ Θεία Σοφία, ὅπως προβάλλει ἀπὸ τὴν αἰωνίως ἀσύλληπτη καὶ ἀκόμη ἀνεκδήλωτη οὐσία καὶ δημιουργεῖ τὸν κόσμον «ξετυλίγοντάς τον μπροστά της» μὲ τὴ θαυμαστὴ ποικιλία του.

Τὰ πλάσματα δὲν ὑπάρχουν ἀληθινὰ παρὰ μόνον κατὰ τὸ μέτρο πὸν μπλαινει μέσα τους ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ Σοφία εἶναι ἡ μεγάλη ἀγκυλιά, «ὁ προστάτης ἄγγελος», μόνον μὲ αὐτὴν εἰσέρχεται τὸ πλάσμα «στὸ δημιουργικὸ περιεχόμενο τοῦ θεϊκοῦ νοῦ».

Ἄν ὁ μῦθος, ὅπως ἡ ἀνατολικὴ θεολογία τὸ ἐξημενεύει, «εἶναι ἢ μὲ συγκεκριμένη μορφὴ ἀναπαράστασις ἐνὸς συμβάντος, πὸν διαδραματίζεται στὸν πνευματικὸν κόσμον, στὰ βάθη τοῦ εἶναι», ἡ συμβολικὴ ἀξία του ἐμφανίζεται ὡς ἀληθὴς ὅσο σ' αὐτὸν καθρεφτίζεται βαθειὰ τὸ εἶναι. Ἡ μεγάλη μορφή τῆς Σοφίας ἔχει καὶ αὐτὴ διάφορες ὄψεις καὶ ἀποτελεῖ ἕνα συνοριακὸ σημεῖο, στέκεται κοντὰ στὸ μυστήριον.

Πολλοὶ ὠνόμασαν τὴν Ἀγία Σοφία ἕνα ὑπερφυσικὸ ἔργον. Τὸ θαῖμα τοῦ χώρου. Πραγματικῶς σ' αὐτὸν τὸ ναὸ μόνον, ποτὲ σὲ κανένα ἄλλο οἰκοδόμημα, μεταβάλλεται ἕνα μακρόστενον κτίριον, ἀνεπαίσθητα, σὲ κεντρικὸ τροῦλον καὶ αὐτὸς πάλι αἰωρεῖται δίχως στήριγμα, στέρεος ὅσο καὶ ἑνᾶρος, ὅμοιος μὲ ἕνα στεφάνι καὶ σὰν νὰ τραβᾷ κοντὰ του μὲ ἀχτίνες τὸ πᾶν.

Τὰ εὐγενέστερα ὄλης τῆς γῆς ὑλικά, θαυμάσια δουλεμένα σὲ πλάκες, συνδέονται ἐδῶ μὲ τρόπο πὸν νὰ προκαλοῦν συγκίνησι καὶ ὄχι ξίπασμα· δὲ διαμορφώνεται κανένα τους μὲ τρεῖς διαστάσεις, τίποτε ἐπομένως δὲν ἐξέχει καὶ δὲν εἰσβάλλει στὸν ἄνθρωπον, τὸ καθαυτὸ θέμα αὐτοῦ τοῦ κτιρίου.

Γιὰ νὰ συντελέσουν σ' αὐτὸ, οἱ στῦλοι μένουσι χωρὶς ἀυλακάματα. Στέκονται στὸ verde antico τους ἢ στὸ κόκκινον μενεξεδι δίχως ἄρμους σὰν μονόλιθοι. Γιὰ πρώτη φορά δουλεύονται ὁ χαριτωμένος Προικονήσιος λίθος, κομμένος σὲ πλάκες, ὁ ρόδινος τῆς Φρυγίας καὶ ἕνας ἄλλος σπανιώτατος ἱριδένιος. Χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ἄσπρη στικτὴ πέτρα καὶ ἄλλη μιὰ μὲ ἀσημένιες λαμπυρίζουσες φλέβες, μιὰ ἄλλη πέτρα τῆς Λακωνίας, μιὰ χρυσομένη εἰρωτὴ τῆς

Λιβύης, ἕνα ἄσπρο καὶ μαῦρον μάρμαρον, ἀπὸ τὰ Κελτικὰ βουνὰ φερμένο, συνδυασμένο μὲ ὄνυχια καὶ σμαράγδους.

Ὅποιος διασχίζει τώρα τὰ προαῦλια τοῦ ναοῦ μὲ τὰ παγώνια καὶ τὴς ἀψίδες, αἰσθάνεται ξαναγεννημένος στους κόλπους τῆς θείας Σοφίας· τὸν λούζει «παραδείσια δροσιά», μ' ὄλο τὸ λίβανον καὶ τὸ μῦρον· λαμπύσματα «σὰν τοῦ χιονιοῦ τὴν τῆξι» γλυτροῦν στους τοίχους ὅπου ἀνοίγουν σὲ πάντοτε ἀδόλοτον χρυσόν, τ' ἀμάραντα λουλούδια τῶν κήπων τῆς Ἐδέμ. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲ γνωρίζει τὴ μέθη, ὅπως δὲ γνωρίζει οὔτε τὴς βίαιες παρορμήσεις.

Στὴς ἀψίδες τοῦ ναοῦ ὅλη ἡ πλάσις ξαναζῆ μὲ εὐγενέστερον ὕλικόν, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν κατάρα τῆς σήψης, πλημμυρισμένη μὲ ἕνα φῶς, πὸν μοιάζει μεσημεριανὸς ἥλιος ἀνοιξιᾶτικῆς μέρας. Ὅλα συναῖοῦν ἐδῶ, τίποτε δὲν ἀρνεῖται.

Στὰ ψηφιδωτὰ, τὰ δροσερὰ σὰ τὰ λευκάδια, ἀναφαινοῦνται λίθοι ἐργασμένοι σὲ κτεῖς πλάκες, τῶν χρυστάλων τὸ ἀγλαῖσμα περιζῶνει τὸν ἄνθρωπον, εἴπειτα ἀναρριχεται ἡ ζωὴ μὲ τὰ ἀμπελόφυλλα καὶ τὰ ρόδια, γίνεται ζῶα ὀνειρεμένα, στὴν περιοχὴ παραμυθίας μυθολογίας· καὶ μεταμορφώνεται ὕστερα, πετάει ὄλο καὶ ψηλότερα μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀγίου, τοῦ φερωμένου πλάσματος, τῶν ἀγγέλων μὲ τὰ φαρδὰ μάτια, μὲσ' στὸ φέγγος ὑπερκόσμιας ἀπόσφαιρας· περνάει τέλος στὴ διάστασι τοῦ ἤχου, ὅταν μὲ τὴς ζωηρὲς φωνὲς τῶν νέων ἀγοριῶν ξεσπᾷ ἀγγελικὴ ἀγαλλίασις, ἡ μελωδία ἤχει καὶ ἀνεβαίνει στὸ μυστηριακὸν ἄνθρωπον τοῦ χρυσοῦ θόλου, γυρίζει καὶ προσφέρεται σὰν ἄνθος ἀνοικμένο, στὴν ἀφθαρτὴ καὶ ἀκένωτη οὐσία.

Καὶ ἀνεπτύχθη ἔτσι στὸ Βυζάντιον, ὅπως καὶ στὴν ἀρχαιότητα, ἕνας θαυμάσιος κοινὸς βίος. Μόνον πὸν αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν ἐξαπλώνεται ὀριζοντίως τὸ θεῖον, ἀλλὰ ἐπαδρᾷ καθέτωσ καὶ διαπερνώντας πολλὰ στρώματα, κατὰ τὸ διάστημα ἐνὸς χιλιόχρονου μεσαιωνικοῦ θρησκευτικοῦ μυστηρίου· τοῦ οὐράνιου βασιλείου, πὸν ἐμφανίστηκε πᾶνω στὴ γῆ.

SIR GALAHAD

Μετάφρ.: Μαρία Π. Ἀργυροπούλου.

“ΘΑ ΓΙΝΗ Ο ΤΡΙΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ;”

•“Όταν δὲ ἀκούγητε πολέμους καὶ ἀκού-
εις πολέμων, μὴ θροεσθεῖτε· ὁ εἰ γὰρ γενέ-
σθαι, ἀλλ’ εὐπω τὸ τέλος» (Ματ. κ. ιγ’ 7).

Τὸ ἐρωτηματικό μας εἶναι, Κύριε:
«Θὰ γίνη ὁ τρίτος πόλεμος;» Τὸ εἶδες;
Σὰ νὰ 'ναι μαῦρο σύννεφο, σὰ φάντασμα,
στὶς καθημερινὲς ἐφημερίδες.

Δεόμεθά Σου, διώξε αὐτὸ τὸ φάντασμα.
Διώξε τὸ σύννεφο, πὺν τριγυρίζει...
“Ελα, προτοῦ νὰ σπάσῃ πιά ἡ κουφόδραση,
προτοῦ ν’ ἀρχίσῃ πιά νὰ ψιχαλίξῃ.

Δεόμεθά Σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.
Μάκρινε, Κύριε, μάκρινε τὴ μπόρα.
Μάκρινε, Κύριε, μάκρινε τὴ θύελλα·
κοντοζυγώνει! Δὲ μᾶς παίρνει ἡ ὥρα.

Θὰ γίνη;... δὲ θὰ γίνη ὁ τρίτος πόλεμος;
Ξαίρουμε μόνο πὼς μᾶς εἶπες: «Πρέπει
νὰ γίνουν ὄλ’ αὐτά». Δεόμεθά σου, μὴ
διπλώσης τῶν πτερυγῶν Σου τὴ σκέπη.

“Όλα νὰ τὰ δεχτοῦμε, Κύριε, καθὼς
σὲ δικὰ Σου παιδιὰ ταιριάζει· ἡ Πίστη
νὰ μὴ ραΐσῃ, Κύριε, ποτέ... ποτέ!
“Αν βρῆς μιὰ χαραμάδα φόβου, κλείσ’ τη.

Τὸ εἶπες, πὼς δὲν εἶναι «τέλος» ὄλ’ αὐτά.
‘Η τελευταία λέξη εἶναι δική Σου
θὰ 'ρθῇ νὰ μᾶς προφτάσῃ, ὅταν θὰ σκίψουμε
πάνω ἀπ’ τὸ χεῖλος, Κύριε, τῆς ἀβύσσου.

«Θὰ γίνη ὁ τρίτος;...». “Όχι; Ναι; Δὲν ξέροουμε.
“Ετομες οἱ καρδιές. Δεόμεθά Σου.
Στὰ χέρια Σου εἶναι καὶ ζωὴ καὶ θάνατος.
Γενηθήτω, λοιπόν, τὸ θέλημά Σου!

„ ΩΣ ΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ ΕΛΠΙΔΑ... ”

Ήταν ένα κοῦο ἀπόγευμα τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Στὴν Ἀθήνα, πλατεία Καρύτση, ἔξω ἀπὸ τὸν «Παρνασσό». Παγωμένους ὁ βορῆας κατέβαινε ἀπὸ τὴν τότε ὁδὸν Ἐδουάρδου Λῶ καὶ ξύριζε τὸ κατάστρομα τῆς πλατείας. Ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τῶν ἀκακιῶν τῆς ἐκκλησίας ξεκολλοῦσαν κάθε τόσο ἕνα-δύο κτρινομάυρα φυλλαράκια καὶ ὁ βορῆας τὰ σκοπούζε πάλι βιαστικὰ ἀπὸ χάμω, ὥσπου σκάλωναν σὲ κάποιο ἀπάγκιο. Οἱ διαβάτες περνοῦν σκυφτοί, σκελετωμένοι, βιαστικοί-καθέννας ἔχει καὶ κάτι νὰ φοβηθῆ σ' αὐτὲς τὶς φοβερὲς ἡμέρες. Ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζη καὶ τὸ κοῦο γίνεται πῶ τσουγτερό.

Ἐξω ἀπὸ τὸ βορεινὸ κλεῖτος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀπέναντι στὴν εἴσοδο τοῦ κτιρίου τοῦ Παρνασσοῦ, ἕνας μικρὸς ὄμιλος περιμένει. Ἐνας ἄντρας, δυὸ-τρεῖς γυναικες, ἀκόμα καὶ παιδιά. Δακρυσιμένοι οἱ περισσότεροι, σιγομιλᾶνε μὲ προφυλάξεις καὶ κυττάζουν κάθε τόσο τὴν πόρτα τοῦ Παρνασσοῦ. Στὸ ἀκίνητο θυρόφυλλο τῆς ξεχωρίζει μιὰ μεγάλη ἄσπρη ταμπέλλα μὲ μαῦρα καὶ κόκκινα γοτθικὰ γράμματα: «Wehrmachts Gericht»-Στρατοδικεῖον. Λίγο πῶ πέρα ἀπὸ τὴν πόρτα, ἕνα μολυβὶ φορητὸ αὐτοκίνητο τῆς «Βέρμαχτ» περιμένει, πλευρισμένο στὸ πεζοδρόμιο, μὲ τὴ μηχανὴ πρὸς τὴν πλατεία Κλαυθμιῶνος καὶ τὸ κασόνι κοντὰ στὴν πόρτα τοῦ Στρατοδικεῖου.

Κάποια κίνησις διακρίνεται τώρα, μέσα ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα. Δυὸ Γερμανοὶ στρατιῶτες καὶ ἕνας ὑπαξιωματικὸς πετάχτηκαν ἔξω, πάντα βιαστικοί. Ὁ ὑπαξιωματικὸς φωνάζει στὸν ὁδηγὸ τοῦ καμιονοῦ, μὲ βαρεῖα φωνὴ πὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ βᾶθη τοῦ χοντροῦ ξυρισμένου σβέρχου του καί, ὅσο νὰ ἐκτελέσῃ ὁ σωφὲρ τὴ διαταγή, χοροπηδᾷ ἐδῶ κ' ἐκεῖ, γυρλιζοντας. Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου, ἕνας ἀδύνατος, ξεπλυμμένος «ἄμπερ-σοῦτσε» μὲ σουβλερὴ μύ-

τη, ξεθηλυκῶνει μὲ τρελλὴ βία τὶς ἀλυσίδες πὺ στερεώνουν τὸ πίσω μέρος τοῦ καμιονοῦ καὶ ρίχνει κάτω ἀνοιχτὴ τὴν πίσω πόρτα. Εἶναι ἔτοιμος. Τότε στὴν πόρτα τοῦ Παρνασσοῦ παρουσιάζονται δύο-δύο οἱ Ἕλληνες...

—Κατάδικοι σὲ θάνατο... ψιθύρισαν ἀπὸ τὸν μικρὸ ὄμιλο πὺ περιμένει μὲ ἀγωνία αὐτὴ τὴν ἔξοδο.

Ἐμπρὸς πηγαίνουν δυὸ νέοι. Ὁ ἕνας φορᾷ τὴ φόρμα τῆς φυλακῆς-κίτρινες καὶ μαῦρες πλατειὲς ρίγες. Ψηλός, ἀξύριστος, μὲ ὄχρὸ ἀδύνατο πρόσωπο. Τὸ ἀριστερὸ του χέρι ἐνωμένο μὲ τὸ δεξιὸ τοῦ συντρόφου του μέσα στὶς χειροπέδες. Ὁ ἄλλος εἶναι ἕνα γεροδεμένο παλληκᾶρι μὲ σγουρὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ ψηλὸ μέτωπο. Πικρὸ χαμόγελο διαστέλλει τὰ χεῖλη του. Στάθηκαν καὶ οἱ δυὸ λίγα δευτερόλεπτα στὸ πλατύσκαλο τῆς πόρτας καὶ σήκωσαν τὰ μάτια κυττώντας ἕνα γύρω, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ρουφηξοῦν ἐλεύθερο ἄερα, νὰ ἀγκαλιάσουν τὴν Ἀθήνα, τὴν ὑποδουλωμένη, τὴν πεντησμένη Ἀθήνα, πὺ ὅμως... Ναι! κάποτε θὰ γινόταν ἐλεύθερη. Ἐπειτα, ὁ ξανθὸς κατασομαῖλης νέος ἔβραξε μὲ τὸ βλέμμα του στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο, ἀνάμεσα στοὺς συμπατριῶτες του πὺ τὸν κύτταζαν μὲ κοατημένη τὴν ἀνάσα.

Εἶδε τότε τὴν καμπουριασμένη-ὁ Θεὸς ἔξερει κ' ἀπὸ πόσα ἄλλα βάσανα-γερόντισσα μὲ τὸ μαῦρο μαντήλι...

Τὰ μάτια του ἄστραψαν. Ἐνα τρυφερὸ χαμόγελο φώτισε τὸ περήφανο πρόσωπό του. Σήκωσε τότε, κλεφτὰ, τὰ δυὸ του χέρια ὡς τὸ πρόσωπο, παρασύροντας ἄθελα μὲ τὴν ἀλυσίδα τῆς χειροπέδης καὶ τὸ χέρι τοῦ συντρόφου του. Ἐσφίξε τὴν μιὰ παλάμη μὲ τὴν ἄλλη... Σὰν νὰ ἔπιανε τὸ χέρι τῆς μάνας του σὲ ὕστατο χαιρετισμό.

Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μέσα σὲ λίγα δευτερόλεπτα, τότε πὺ κοντοστάθηκαν οἱ δυὸ Ἕλληνες στὸ πλατύσκαλο τῆς πόρτας τοῦ

Παρασσοῦ. Ἐπάνω, στὸ μπαλκόνι, κυμάτιζε ἡ κόκκινη σημαία μὲ τὸν ἀγκυλωτὸ μαῦρο σταυρό. Δυὸ ἀξιοματικοὶ φάνηχαν ἐκεῖ γιὰ λίγο, ἴσοι καὶ ἀλύγιστοι μέσα στὶς φρεσκοσιδερωμένες στολές τους, τὰ χέρια στὶς τσέπες τῶν παντελονιῶν. Κάπνιζε ὁ ἕνας τὴν πίπα του καὶ ἔρριχνε ἀδιάφορα βλέμματα στὴν πλατεία.

— Χέϊ! Λόος...

Φωνάζει μὲ βαρειά, ἄγρια φωνὴ ὁ ὑπαξιωματικὸς. Ἀγριοκύτταξε ἔπειτα, ἀπέναντι, τὸν ὄμιλό μας πού παρακολουθεῖ μωγὰ τὴ σκηνὴ καὶ σπρώχνει τοὺς δυὸ κατὰδίκους πρὸς τὸ καμiónι. Ἐκεῖνοι ἀνέβηκαν ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλον-προχώρησαν στὸ βάθος τοῦ αὐτοκινήτου καὶ τὸ ἀδιάβροχο πού τὸ σκεπάζει τοὺς ἔκρυψε ἀπὸ τὰ μάτια μας. Ἴσως νὰ τράβηξε ὁ ξανθὸς νέος τὸν σύντροφό του πάρα-μέσα, γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ μαρτύριο τῆς κυρτωμένης γρηοῦλας μὲ τὸ μαῦρο μαντήλι. Ἐπειτα ἀκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι καὶ τελευταῖοι, πίσω-πίσω στὸ καμiónι, κάθησαν δεξιά καὶ ἄριστερά οἱ δυὸ Γερμανοὶ κρατῶντας τὰ ὄπλα τους ὀρθια ἀνάμεσα στὰ γόνατα, τὸ πρόσωπο ἀκίνητο κάτω ἀπὸ τὸ βαθὺ γκριζοπράσινο κράνος.

Ὁ ὑπαξιωματικὸς μπῆκε μπροστά, κοντὰ στὸν ὀδηγό. Ὁ ξανθὸς ξεπλυμμένος ὑποδεκανεὺς, μὲ τὴ σουβλερὴ μῦτη, ἔβαλε μπρὸς τὴ μηχανὴ καὶ τὸ μεγάλο μολυβὶ φορτηγὸ τῆς «βέρματς» ξεκίνησε μὲ ἕνα ἀπότομο τίναγμα καὶ γρήγορα χάθηκε πέρα, πρὸς τὴν πλατεία Κλαυθμιῶνος.

Ὁ μικρὸς ὄμιλος ἀρχίζει τώρα νὰ διαλύεται. Μία γυναῖκα μὲ καφετιά πλεχτὴ ζακέττα καὶ τὸ κορίτσι της, πού παρακολουθοῦσαν καὶ οἱ δυὸ τὴ σκηνὴ, σκούπισαν τὰ μάτια, κάτι σιγοψιθυρίζουν μέσ' τὰ δόντια τους ῥιχνοντας δεξιά καὶ ἄριστερά προσεκτικὰ ματιὰς καὶ φεύγουν γρήγορα νὰ ἀναπληρώσουν τὴν καθυστέρησί τους. Ἐνας ἄντρας μὲ τριμένω μαῦρο παλτὸ καὶ μὴ βαθεῖα οὐλὴ στὸ δεξιὸ σάγόνι, κυττάζει ἀκόμα σκυθρωπὸς τὸ δρόμο, ἐκεῖ πού χάθηκε τὸ γερμανικὸ καμiónι. Σφίγγει τὶς γροθιὰς τινάζοντας τὰ χέρια του σπασμωδικὰ πρὸς τὴ γῆ. Εἶναι ἀνήμερος νὰ προλάβῃ τὸ κακό-αὐτός, ὁ μαχητὴς τῆς Ἀλ-

βανίας!...

Τὸ ξεροθόρι ξύριζε τὸ πεζοδρόμιο. Στὸ ἀπέναντι μαγαζὶ πού πουλάει «περσικοὺς τάπητας», πλάι, στὸ κουρεῖο, ἀνάβουν τώρα τὰ πρῶτα φῶτα. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀκακία, στηριγμένη στὸν τραχὺ κορμὸ τοῦ δένδρου, μένει ἄφωνη ἡ χαμπουριασμένη γρηοῦλα μὲ τὸ μαῦρο μαντήλι. Δυὸ-τρεῖς πονετικοὶ ἄνθρωποι πού τὴν εἶχαν φέρει ὡς ἐδῶ, τὴν παραστέκουν, ἀξιολύπητοι καὶ αὐτοὶ στὸν τραγικὸ ρόλο τους.

Εἶναι στιγμὲς, πού ὁ βαθὺς ἀνθρώπινος πόνος, θολώνει τὸ μυαλὸ στὰν μὴ ἀπαίσια ὄψη τῆς ζωῆς πάει νὰ σὲ ρουφήξῃ μέσα στὸ χάος τῆς ἀπελπισίας. Τότε, μόνον ἡ Ἀλήθεια μπορεῖ νὰ σὲ ὀδηγήσῃ στὸ παρήγορο βάθος τῶν γεγονότων, μόνον αὐτὴ μπορεῖ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ, νὰ σοῦ δώσῃ πάλι νέες δυνάμεις γιὰ δράσι. Καὶ ἐκεῖ κοντὰ, στὴν ἴδια πλατεία, περιμένε δουλειά, πολλὴ δουλειά γιὰ τὸν πονεμένο λαὸ μας. Ἐπρεπε νὰ φύγω... Ἀρχισα νὰ εἰσηνεύω ἀπὸ τὸν ψυχικὸ σάλο πού εἶχε φουντώσει μέσα μου. Μιὰ ἐνδόμυχη ὁμως παρότρυνσι μὲ ἔσπρωξε κοντὰ στὴν κυρτωμένη γερρόντισσα. Οἱ ἄλλοι παραμέριζαν. Κάποιο καλὸ νέο, εἶπαν, θὰ ἔφερα γιὰ τὸ παιδί της. Ἐκεῖνη δὲ σήκωσε τὰ μάτια της. Τὰ τύφλωνε ἴσως ἡ φοριχτὴ εἰκόνα... Νὰ τουφεκίζουν τὸ σγουρόμαλλο ξανθὸ παλληκάρι!

Τῆς ἄγγιξα μαλακὰ τὸν ὄμο. Ναί, μόνον ἡ ἀλήθεια μποροῦσε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ... Καὶ ἡ Ἀλήθεια εἶναι ἀπλῆ, προσιτὴ σ' ὄλο τὸν κόσμο. Δυὸ λόγια καμμιὰ φορὰ ἀροκοῦν.

— Ἐ, κυροῦλα, συλλάβισα, ἀργὰ κοντὰ στὸ αὐτί της, τὰ βόλια... δὲν τὴν πιάνουν τὰ βόλια τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ σου!

Σήκωσε ἀπότομα τὰ θολὰ μάτια της καὶ μὲ κύτταξε-εἶδα τότε πὼς εἶχε τὰ ἴδια γαλανὰ μάτια τοῦ γιουῦ της.

Ἦ, ἐκεῖνο τὸ βλέμμα!

Ἀπὸ τὸν Ἀη-Γεώργη βγήκε κάποιος καὶ σήμανε γιὰ τὸν Ἑσπερινό. Ἦτανε Σαββατόβραδο. Ψηλά, στοὺς τροῦλους, πλά-

νω ἀπὸ τοὺς τοίχους μὲ τὰ βυζαντινὰ κόκκινα φρεστόνια, τὸ καμπανάκι ὑψώνεται καὶ κατεβαίνει στέλνοντας τὰ μηνίματά του, ἐκεῖ, μέσα στὴν καρδιά τῆς Ἀθήνας:

—Ντάν... ντάν-ντάν!

Αὔριο ξημερώνει Κυριακὴ, ἡμέρα τοῦ Κυρίου, χαρούμενη, λυτρωτικὴ. Πὰ νὰ μὴ ξεχνάτε πιστοὶ τὸ παρήγορο, τὸ ἀναστάσιμο μήνυμα!

Ντάν... ντάν-ντάν!

Ἦρθε κάποτε ἓνα φθινοπωρινὸ πρωτὶ... Στὴν Ἀθήνα δὲν βρισκόταν πιά οὔτε ἕνας Γερμανός. Καὶ γυρίζαμε ἔξω, πετούσαμε στὸν ἐλεύθερο ἀέρα...

Μαζὺ μὲ ἄλλους μπήκα κι' ἐγὼ στὸ κτίριο τῶν στεναγμῶν, στὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Μέρλιν. Μὲ πιασμένη τὴν ἀνάσα, μ' ἀνατριχίλα στὸ κορμί, κατεβαίναμε τὰ πέτρινα σκαλιὰ τῶν ὑπογείων κρατητηρίων τῶν Ἔς-ἔς, καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας λιγόστευε ἐκεῖ κάτω. Σὰν συνήθισαν τὰ μάτια μας στὸ μισοσκοτάδο, γυρίζαμε τὰ κελιά πού οἱ πόρτες τοὺς ἔχασκαν ξεμαντάλωτες πιά.

Γύρω μας οἱ τοῖχοι μιλοῦσαν... Μὲ ἓνα σχέδιο, μὲ δυὸ λόγια πού ἦσαν γραμμένα βιαστικά πάνω στὸν λερωμένο σοβά...

Κάποιος χαράζει τὸ μεγάλο λευκὸ σταυρὸ στὴν κορφή ἑνὸς σχεδιάσματος, ἀριστερὰ τὴν Ἀκρόπολι, μὲ τὴν ἑλληνικὴ σημαία ξεδιπλωμένη ἀπὸ τὸ φρέσκο ἀεράκι τοῦ Σαρωνικοῦ, ἓνα κλαδί δάφνης ἀπὸ πάνω. Ἀνατέλλει δεξιὰ ὁ ἥλιος. Περισσότερα φτερουγίζουν ἐλεύθερα γύρω ἀπὸ τὸ σταυρὸ. Εἶναι ἓνα κενοτάφιο καμωμένο ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς μελλοθάνατους. Καὶ ἀπὸ κάτω, σημειώνουν οἱ ἴδιοι τὰ ὀνόματά τους! Ἔπειτα, εἰρηρικό ἓνα ὑστερόγραφο: «Θεὸ μου ἀνάπαυτέ τους».

Σὰν τὰ περισσότερα, στὸ σχέδιο, ἦσαν κι' αὐτοὶ ἐλεύθερα πουλιά, πού, κοντὰ στὸ σταυρὸ, δὲν τὰ φόβιζε ὁ θάνατος...

Οἱ τοῖχοι συνεχίζουν τὸ σιγοψιθύρισμά τους. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ πάλι τὸ φτερούγισμα ἐλευθέρων πουλιῶν-ἢ ψυχῆ τῶν παλληκα-

ριῶν πού ἀγνισμένα ἀπὸ τὴν Πίστι ἔμαθαν ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα πότερο κι' ἀπ' τὴ ζωὴ τους:

«Ἐλπίδα στὸ Θεό... ζήτω ἢ Πατρίδα!» σημείωναν κάθε τόσο.

Εἶναι τὸ διπλὸ μήνυμα τοῦ λαοῦ μας στὶς ἐποχές πού μεγαλοουργεῖ!

Πίσω ἀπὸ τὴ βρώμικη πόρτα ἑνὸς κελιοῦ, ἔσκηνα νὰ διαβάσω τρεῖς λοξές, συμμετρικὲς ἀράδες μὲ δυνατὰ γράμματα:

— «Ἀπομένομε δυὸ ἀκόμη μέσα σ' αὐτὸ τὸ κελί. Περιμένομε τὴ σειρά μας. Ζήτω ἢ Πατρίδα! Ἐμένα θὰ μείνη ἢ γρηὰ μάνα μου μονάχη σ' ἐτοῦτο τὸν κόσμο. Καλὴ ἀντάμωσι μάνα!» Ἔχε ἐλπίδα στὸ Θεό! Τὴν ψυχὴ μου δὲν θὰ τὴν περάσουν τὰ βόλια! Γιάννης».

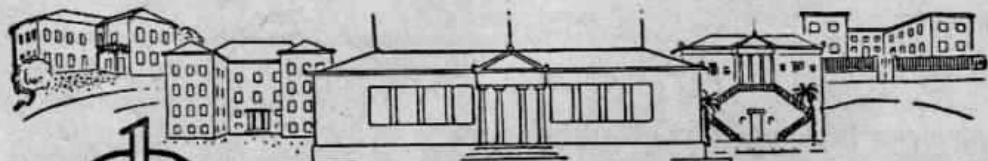
Ξαναδιάβασα πολλές φορὲς τὸ μήνυμα. Τὰ δάκτυλά μου ἦσαν νοτισμένα, κρῦα. Στὰ μηνίγγια μου χτυποῦσαν δυνατὰ καὶ γρήγορα οἱ σφυγμοί...

Αὐτὸς ὁ Γιάννης νὰ ἦταν ἀρὰ γε ἓνα παλληκάρι μὲ σγουρὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ ψηλὸ μέτωπο; Νὰ χάραξε τίς γραμμὲς αὐτὲς γιὰ μιὰ γερόντισσα, κυρτωμένη ἀπὸ τὰ βιάσανα, μιὰ γερόντισσα μὲ ἐκκληρῆτα γαλανὰ μάτια;

Οἱ τοῖχοι, γύρω, δὲν ἀπάντησαν σ' ἐκεῖνο τὸ ἐρώτημα. Τί χρειαζόταν ἀπάντησις; Μπορεῖ κανεὶς νὰ στήνη καθεμέρα τὸ αὐτὶ στὸν ψίθυρο τῆς ζωῆς καὶ νὰ διακρίνη τοὺς μυστηριώδεις δρόμους πού ἀκολουθεῖ στὸ ἔργο τῆς ἢ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ...

Ἔτσι, τὰ χειμῶνάτικα Σαββατόβραδα, ὅταν τὸ ξεροβόρι ξυρῖξη τὴν πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ταλανίξη τίς ἀκακίες, τὴν ὥρα πού βγαίνει κάποιος καὶ χτυπᾷ τὸ μικρὸ καμπανάκι, δὲν μπορῶ νὰ μὴ θυμηθῶ τὸ γερμανικὸ στρατοδικεῖο, ἐκεῖνο τὸ βλέμμα τῆς κυρτωμένης γερόντισσας καὶ τὸ μήνυμα τοῦ παλληκαριοῦ, στὸν τοῖχο τῆς φυλακῆς.

Φοιτητική Στήλη

Η ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Ο ΦΟΙΤΗΤΗΣ

«Ένας άνοηλόλογος, θησαυρός σου άποκαλύπτεται καθώς μελετάς την Άγία Γραφή. Θησαυρός που έκφράζεται σάν γνώσις, σάν δύνομις και τό κυριώτερο σάν μία γαληνεμένη βεβαιότη; για την άσφάλεια της πειράς που έχεις χαράξει. Τότε και ή καθημερινή σου προσπάθεια ένωχώνεται άποταλεσματικά με τα δυνατό συνθήματα και τίς κατευθύνσεις που τροφοδοτούν την πνευματική μας ζωή».

Με τς σκέψεις αυτές όμιλει ή φοιτητική παύρα. Είναι προέμενες από την έκθεση έως φοιτητού έπάνω στην έργασία των φοιτητικών κύκλων μελέτης Άγίας Γραφής. Έκφράζου την πείρα που χαρίζει ή άδριαλονόκητη πραγματικότης σέ όσους θέλησαν νά συνδυάσουν τά χρόνια της άνωτέρας μορφώσεώς των με την μελέτη των σελίδων της Γραφής. Η σχετική ώριμότη; του νοή και ή περισσότερο κοινωνική πείρα β-ηθούν ίσως ίτερα την φοιτητική ήλικία νά έμδαβύνη και νά άπολαμβάη τά νοήματα που πλέκονται με τόση φυσικότης και σοφία γύρω από τίς βαικώτερες άλλήθειες. Ο φοιτητής κάθε έπιτήμης, έρει πά; στις σελίδες της συναντάται με τά άυγενέστερα πνεύματα που πέρασαν από τον πλανήτη αυτόν. με σύ-τροφο άχώριστο τό βιβλίο της ζωής; και μαζί του νίκησαν και στην δική τους ζωή. Η Γραφή, προπάντων ή Κινηή Διαθήκη είναι ένα βιβλίο που δίνει γραμμές και κατευθύνσεις για την έξαρφήλιος της έπιτήχιας.

Η φοιτητική ήλικία, από τό δικό της μέρος, προσφέρει σέκκιες μονχικές για νά σταθεροποιήσης την κατεύθυνσί σου, ή νά την διορθώσης ή άκόμη να έδρης; και τίς νέες γραμμές που θά σέ οδηγήσουν σ' ένα καλύτερο μέλλον Άναβολές και έμείλειες βερύουν έπειτα άσφυκτικά σέ δλοκλήρη την ζωή. Τί τό φυσικώτερο λοιπόν από τό νά υπάργουν τέτοιαι βελιές; και έλλικριναί; όμοι, άνάμεσα στην ψυχή του φοιτητού και στην Γραφή; Είναι τό και' έξοχήν δικό του βιβλίο.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Περισσότερες από είκοσι πόλεις και χωριά της Κύπρου δέχθηκαν και ένάτος το καλοκαίρι τό χριστιανικό μήνυμα από νέους. Κύπριοι φοιτηταί, μέλη της Χ.Φ.Ε., άπέρησαν για δεύτερη φορά τίς θερμές διακοπές τους σέ Ιερραποστολική έργασία άνάμεσα στο λαό του άλλότροτου νησιού.

Ο Κυπριακός λαός, μέσα στην τεταμένη άτιμόσφιρα των πολιτικών διακομών, δέχθηκε τίς έξομήσεις αυτές με αίσθήματα χαράς και έλπίδος. Τα πατροπαράδοτα ιδανικά της πίστωσης που τόσο ζηλότυπα φυλάσσει ή Κυπριακή ψυχή, παρά την άτυχή πολιτική ιστορία, έπνοθαν πιο ζωηρά. Οι νέοι που ήσαν και ή κυριώτερα φροντίς της έργασίας, άνταπεκρίθησαν με μεγαλύτερο έθουσιασμό στο προσκλητήριο της πνευματικής άναδημιουργίας. Πολλοί από τους νέους αυτούς δέχθηκαν νά γίνουν οι συνεχισταί του έργου των φοιτητών. Οι φοιτητικές έξορήσεις έφθασαν και στις κατοικηνώσεις, στις ώραιες έξοές του νησιού. Πολλοί μάλλον κατοικηνώκαί έδοθήσαν τους φοιτητάς κατά τίς έπισκέψεις τους σέ γειτονικά χωριά.

Στό δίμηνο διάστημα που κράτησε ή έξορήσις έγιναν συνολικά περισσότερες από 150 όμιλίες, κατηχητά και μαθήματα και συγκεντρώσεις για ή μελέτη και διάδοσι του χριστιανικού έτύπου. Σέ πολλούς προξέτηνος έτύπως; ότι οι φοιτηταί που έλαβαν μέρος στην έξορήσι; άνήκαν σέ διάφορες πανεπιστημιακές σχολές, πράγμα που μόνο του σδών; άρκατές προκαταλήψεις. Η προθυμία της ύποδοχής; των φοιτητών και του πνευματικού έφοδιασμού που έφεραν από μερρωμένους και από άπλους χωρικούς, άπε παιδιαί και ήλικιωμένους είναι και αυτό ένα άκόμη μήνυμα θέρους. Η ψυχή της Κύπρου παραμένει και σήμερα άκλόνητη, όπως πάντοτε.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Από τίς έπιστολές που καταφθίνουν άφθονες στην «Πρόνοια Στρατιώτου» της Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως από στρατιώτες γ-ωιστούς και άγωνιστούς, χαρακτηριστικό είναι και τό άποδοκασμα που παραθέτουμε.

P. 14.10 48

... Έδω πάνω ή φάσις είναι πιο άγνή. Παύρα μας, μέχρι και νύκτα, άν-τροσοι άχώριστοι είναι τα βράχια λουσιμένα στην ερρασία της αγής, τά έλατα τά έλόγια σάν λαμπάδες, ό ήλιος, τ' άστέρια, τά τόσα δημιουργήματα του Θεού. Μέσα στην μοναξία και την γαλήνη κάτω από τόν γαλανό και ξίστερο ούρανό μας, κι' άνάμεσα σόν πεντακάθερο άέρα των βουνών, βλέπομε πολύ πιο καθαρά τόν εαυτό μας.

Τά γράμματά σας, τά λόγια των βιβλίων και

περιοδικών που ή φροντίδα σας μας έστειλε, έρχονται σαν αβρα και πνοή, σαν ήλεκτριδα να άγκαλιάζουν και να ζηγγήρουν τις ψυχές μας και τις σκέψεις μας σε κα-νούργιους έρ ζωντες, ενώ ένα μεγάλο έρωτηματικό προβάλλει μπροστά μας. Γιατί τόσο καιρό στο παρελθόν να μην είχαμε άνοιχτά τα μάτια της ψυχής μας; Γιατί τότε που είματε μέσα στο σπιντα μας και είχαμε κάθε τρόπο και μέσο να νοιώσουμε την χαρά της χριστιανικής ζωής, παλεύαμε μέσα στα βλατόνερα της άγνοιας; Άλλά έως έπρεια έτοι...

Ω Θεέ μου! Πόσο πρέπει να σε εύχαριστώ για τό φως που μου χάρισες, για την όμνη και τον πόθο με τον όποιο πλημύρισες την καρδιά μου.

Ω Πατρίδα! Πόσο πρέπει να σε εύχρισμωθώ που μέσα στην άγκαλιά σου ήταν προχρισμωθό να έναγεννηθώ.

Τώρα καταλαβαίνω πως ό χριστιανός, ό άλλ-θινός πιστός, μέσο στην πάλη και τις θυσίες βρίσκει πάντα την χαρά και την εύχρη στην. Άς είναι πτωχό τό πετρόχωμα της Πατρίδας μας. Όταν τό βλαστόριχ μπροθόν να μεγαλώνουν μέσο στον ήλιο και στον άέρα, έλευθρα κάτω από τις φροντίδες του Καλλιεργητού Θεού, είτε κάμπος είναι, είτε θουθό, οι καρποί θα είναι πάντα πλούσιοι τότε. Το όργωμα αυτό θέλει χέ-ρια, μπροστά ατάλινα, στηθη νεανιά, πιστι χριστιανική θέλει προσκλητήριο σάλπισμα άπ' άκρον εις άκρον, όπως ήδη έπει άρχισαι, για να προσέλθουν όλοι, με πόθον έια: Ν' άνθιση στην γη μας ή χριστιανική Ζωή.

Σας χαίρω με άγάπην

E. K

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Τό θέμα αυτό άπησχόλησε τελευταία έναν νεκρό άρθρογράφο του γνωστου περιοδικου «Science» (τεύχος 2798, 8/48) Ο William H. Talliaferro, του Βιολογολογικού και Παιδατολογικού τμήματος του Πανεπιστημιου του Σικάγου, μας έμλει από την σκοπιά των φυσικών επιστημών. Θέλει να μας τονίση την αξία, αλλά και τους κινδύνους που αντιμετώπιζει ή «βιακή», ή «καθάρ» επιστήμη ε αντίθεσει με την πρακτικότερα επιστήμη τω έια.μογών. Είναι πράγματι εύκολο να διακρίνη και εις την πυσηνική φυσική άπ: την κατασκευή της ατμητικής βόμβας ή την μελέτη της όργανικής ρυθίσεως στην φυσιολογική άνάπτυξι έ: από τό έργο του κλινικου που χρησιμοποιεί τις όρμονες στην θεραπευτική.

Η πρόδοος της επιστήμη: έξ άλλου, βιοίεται κατά ένα ποσοτό σε μία ιστορική ατάμητη. Δίν άκαι ή όρθή παρατήρησις, ή άκριθής μέτρησις ή μία λεπτομερειακή άνάλυσις. Επιστήμη «βιοική» δέν μπορεί να άπέρξη χρισίς να άναγνώριση την αξία των έλευθρων έρωη-των, άστομάντων γεγονότων» και άπροβλεπών παραγόντων Χριστάεται βέβαια μα' με την κω-θρα και ή έρημοσει-ή επιστήμη στα Πανεπιστήμια. Κινδύνους όμως δέν διατρέχει ή τελευ-

ταία γιατί έχει άμεσα τό όφελή της και φυσικό είναι να προσελύθη την πλειονότη α των έπι-στημών. Έπ: πλέον, όταν άπέρξη ή άπαιτου-μην όριάνωσις και χρηματοδότησις μπορεί να άναπτύξεται όπω: π.χ. στα γράνια τω πολέμου με τα διάφορα κρατικά έρ αστήρια. Όσο βέβαιο όμως είναι ότι ή ό ευθυνομένη και όργα-νωμένη έρω.α άπιδίδει καρπous στην πρακτική έργασία έ: άποδίδει άντ.έτως στην βασική και θεμελιώδη έρωηα. Το έργο του «βιακού» επιστήμονος δέν μπορεί να διευθύνεται γιατί πρέπει να τω άπιτρέπεται να άλλαση την προ-πτική του καθώς θα έργάζεται και γιατί συνή-θως οι πιο καλές έμπνεύσεις του είναι άν:ρθόδο-ξες και οι πρ:τιτάμενοι του θα τις χαρακτηρί-σουν άύσιμα έ: άπραγματοποίητες.

Πρέπει να εθρεθ ήνας τρόπος τον ζει ό έρ-θρογράφος, να όποτηρηθούν οι άνθρώποι, οι γα-μάτοι όποχούσις νέοι και οι ώριμοι επιστήμο-νες. Έπειτα άναγκία είναι και ή άπειθής οι-κονομική ένώσισις τω κράτους προς τα Πανε-πιστήμια. τα μόνα όβολογισμια κίντρα της βιο-ικής επιστήμη. Κανεις δέν μπορεί να μαν-τεύση τι θα έλαρασθ ή στην πρ:τι άβριο. Πόσο: η ηωπητέθηκα πώ: ή άνακάλυψις τω Fleming, ότι ό μόχης Penicillium είναι αντιβιοτικός για μερικά βακτήρια, θα ώδηγούσι έπειτα στην πενικιλίνη; Η ποίος κοσδύφει ότι τό έργο του Maxwell τό 1865 και τό 1873 επί της διαδόσεως της ήλεκτρικής ένεργείας στον χώρο κα ή πειρα-ματική και μαθηματική έργασία του Hertz τό 1888 και τό 1889 επί των ήλεκτρικών κυμά-σεων θα ώδηγούσι τελ κως στο σύγχρονο ραδιό-φωνο; Η και ή επιστημονική έρωηα, κατα-λήγει τό άντικέρρον αυτό έρωη, θέλει άνθρώ-πους με ένα ίσραπιστολικό πνευμα και ένα ζων-ταό ένδικέρρον για την κατανοή: της φύσεως χωρί, να άποδύθουν σε άμετες ώλικες έμο έες. θέλει την άτιμόφιτη τω Πανεπιστημιου ή των άλλων έλευθέρων έργαστηρίων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τές συγκεντρώσεις της χριστιανικής φοιτη-τικής Ένώσεως τιμούν διά της παρουσίας των και διακε-ριμένοι έπρσώπων τω διδακτικού σώματος των Πανεπιστημίων μας. Έτσι και εις την έναρτικόν συγκεντρωσιν διά τό νέον άκα-δημαϊκόν έτος είχαμε την χαράν να ίδουμε μα-ζύ μας τούς καθηγητάς κ. κ. Μ Γερουλά-νον και Γ. Ράμνον. Ο άκαδημαϊκός και κα-θηγητής κ. Μ. Γερουλάνος άπήθηνε έμ-πεισιμάνων χριστιανών προς την συγκεντρωσιν και έξέτρας την χαράν του διότι σήμερα ύ-πάρχουν τόσο φοιτηται που άκολουθόν τον όρόμον της χριστιανικής πίστιως. Τό έλληνι-κόν έθνος, έτόνισαι, θα έπιζήση μόνον ό ό της έπιστροφής εις την χριστιανικήν πίστιν. Σεις είθε ετύχαις διότι έχατε τάς σημερινάς εύκλι-ρίας διά να έργασθ, διότι εις τά χρόνια μας διά να συγκεντρωθούσι, έπρεια να άρεσθώμε μόνον εις την παράδοσιν της οίκογενείας μας.

Σήμερα πρέπει πρό πάντων νά αγωνισθοῦμε διὰ νά ἀνορθώσωμε τόν εσωτερικόν μας κόσμον. Δέν εἶναι δὲ τυχαίον κατέληξεν ὁ κ. καθηγητής, ὅτι ὁ κοσμητὸρ τῆς Ἱατρικῆς μας Σχολῆς, χαίρει τῶν τοῦ ἐπισκεψθέντος τῆς Ἀθῆνας Ἱατροῦ τῆς Γαλλίας, ἐπείρασεν ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ἠμπορεῖ νά μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν.

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημαίας Ἀθηνῶν διὰ τὸν ἑορτασμόν τῆς 28 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημαίας καὶ καθηγητῆς κ. Κ. Τριανταφυλλόπουλος ἐξερῶντας τὸν πανηγυρικόν τῆς ἡμέρας μὲ θέμα: «Ἑλλὰς καὶ Ἰταλία», μεταξὺ ἄλλων ἀνέπτυξε τὴν παραχόρξιν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ φασιστάς ὡς πρὸς τὸν Βυζάντιον, τὴν ἐστωκρατίαν καὶ τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐτόνισεν, δὲν ὄνῃρξεν ποτὲ πνευματικὴ νύκτα, ὡς εἰς τὴν Δύσιν, κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Ἡ διαδρομὴ, τέλος, τῶν Ἑνωτῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν δὲν ἠπέρξεν ἐκπολιτιστικῶς. Καὶ κατέληξε ὁ κ. καθηγητής, μὲ τὴν βεβαίωσιν ὅτι καὶ ἡ σημερινὴ δοκιμασία θά περῶσιν καὶ τότε ἀπὸ «τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά» θά ἀνακύψῃ καὶ πάλιν ἕνας κόσμος δικαιοτέρως καὶ ἀληθινὰ ἐλευθερός.

Κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς 28 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν τελευτῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ καὶ πυκνοῦ ἀκροατηρίου, ἐγένετο ὁ ἐπίσημος ἑορτασμός τῆς ἱστορικῆς ἡμέρας. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ φοιτητικὴ χορωδία ἔψαλε τὸν Ἀκίθιστον Ἰμνον καὶ ἐπειτα ὁ πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῆς κ. Γ. Οἰκονόμος ὁμίλησεν περὶ τῆς σημασίας τῆς 28 Ὀκτωβρίου.

Ἐπενόητος τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἐτόνισεν, ὅτι αἱ ἴδιαι ἀρεταὶ ἐμπνέουσιν τὸν Ἕλληνα ἀπὸ τοῦ ἀρχαιστάτου χρόνου μέχρι σήμερον: Ἡ ἀκλόνητος Πίστις, ἡ ἀμειψτοῦ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ εὐφροσύνη. Ἐπειτα ἐνέφρασε τὴν πίστιν τῶν ἡρώων τῆς Πίνδου, οἱ ἔποιοι ἐπήρμασαν τὸ Αἰσχόλειον «δεῖνός ὅς θεοὺς εἶναι». «Ἡ θρησκευτικὴ πίστις», εἶπεν, «εἶναι χαρακτηριστικὴν μεγάλων λαῶν καὶ μεγάλων περιόδων τῆς ἀνθρωπότητος, τοὐναντίον δὲ ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀθεΐα χαρακτηρίζει τὴν κατὰπτωσιν καὶ ἀτόμωσιν καὶ ἠθικῶν. Κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἀπλευθερώσεως τοῦ 21, προκύπτει ζωνρότερον καὶ ριζοβολεῖ ἐκτοτε ἀδίδρακτος ἡ ἔνωσις πίστεως καὶ πατρίδος, ἡ ὁποία εἶχε τραγῆ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ὁρθοῦς πίστεως καὶ τῆς ἀρχαίας παιδείας».

Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὠργάνωσε τὸν περικομμένον Ὀκτωβριον εἰδικὴν δεξιὰν διὰ τοῦς Γάλλους Ἱατροὺς ποῦ ἐπισκέψθησαν τὴν Ἑλλάδα ὡς τὸν ἀκαδημαϊκὸν καὶ κοσμητὸρα τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καθηγητῆν κ. Leon Binet. Κατὰ τὴν δεξιῶσιν ὁ κοσμητὸρ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς κ. Κ. Μουτούσης εἰς τὴν προσηφονίαν του πρὸς τοὺς ξένους ἐπιστήμονας

μεταξὺ ἄλλων εἶπε, καὶ τὰ ἔξης: «Ὁ ἄνθρωπος τῆς συγχρόνου κοινωνίας ἀπέλασε δυστυχῶς τὴν ψυχικὴν ἀμύνην, ὑπὸ τὸ κράτος ἐνὸς αἰσθηματὸς ἀσθερίας ἀεδαδιότητος. Ματαίως προσπαθεῖ νά ἐπιλύσῃ τὰ σημερινὰ προβλήματα ἀνευ θυτοῦς ψυχῆς; ἀνευ πραγματικῆς κατανοήσεως, μακρὰν πάσης ἐσθ. εἰδικῆς ἠθικῆς ζωῆς; καὶ πνευματικῆς ἐξάρσεως. Καὶ τοῦτο διότι ἐπὶ οἰσιρὰν δεκαετίων ἀνεπάρχη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὄλιγοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπήρεια» τῶσων πολέμων καὶ καταστροφῶν, ὑπὸ τὴν φάσμα τῆς πείνης καὶ τῶν στεργάσεων ἔβησαν ἄλλων ἐπὶ τὸ συγχρόνον πολιτικόν, ἀπολέσας τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς τὸ μέλλον καὶ τὴν πίστιν του εἰς ἐαυτὸν καὶ τὸν Θεόν. Ἡ ἀνθρωπότης διέρχεται περίοδον καταπτώσεως καὶ παρακμῆς».

Ὁ καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Α. Τσιτριντάνης εἰς μᾶθημά του τῆς 5-11-48 «περὶ τῶν μεταπολεμικῶν προβλημάτων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου» ἐτόνισεν ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν μας στυρηλατίζεται κυρίως ὁ ἄνθρωπος, καὶ δέν εἶναι ἐπομένως πείρασον ὅτι ἡ ἀλλοίωσις αὐτῆς τοιζεται τελευταία τόσον πολὺ ἀπὸ ἀκαδημαϊκοῦς διδασκάλους. «Εἰδικῶς διὰ τὸν νομικόν», εἶπεν, «ἡ ἀναγνωρῖσις τῆς πνευματικῆς αὐτῆς στροφῆς σημαίνει: ὅτι ὁ νομικός δέν πρέπει νά εἶναι ὁ κυλίω τὸν λίθον τοῦ Σισοφου, ματαιοπονῶν μὲ νομικὰ γήματα τὰ ὅποια δημιουργοῦν δίκαιον ἀδόνομον, ἀεγάρμοστον ἢ ἐπαρμυζόμενον μόνον εἰς βάρος τῶν ἀδυνάτων καὶ τῶν ἀφελῶν. Διὰ νά εἶναι τὸ δίκαιον πραγματικῶς κοινωνικὴν, πρέπει: νά ἔχῃ εἰς τὴν διαθέσειν του ἀνθρώπου. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως, τὸ μεταπολεμικόν πρόβλημα τοῦ δικαίου εἶναι: ἂν θά ἔχωμεν ἀνθρώπους ἐπιδικτικῶς τῆς προσταγῆς τοῦ δικαίου ἢ θά ἀπεδειχθῇ ὅτι ἡτο ὄρθον τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Hobbes, «homo homini lupus». Ἀλλὰ ἐλπίζομεν παρρηθῶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι λύκος καὶ ἐπιθῶσις δει: καὶ εἰς τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν θά ὑπερξῇ δίκαιον. Καὶ τοῦτο ἐλπίζομεν, ὅχι διότι συγγέομεν τὰς ἐπιθυμίας μας πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ὅτι βλέπομεν, ζῶμεν τὴν νέαν πνευματικὴν στροφὴν, ἡ ὁποία, μὲ τὸ θεμέλιον τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, δίδει τὴν δυνατότητα νά ἔγωμεν τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶναι πρὸυπόθεσις διὰ τὴν ὑπερξῆν τοῦ ζωντανοῦ δικαίου. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγομεν, ὅτι ἡ ἐλπὶς τοῦ δικαίου διὰ τὸ μέλλον εἶναι ἡ πνευματικὴ στροφὴ ποῦ ἐπιφανίζεται σήμερον».

ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Σουηδία.— Τὸ καλοκαίρι αὐτὸ ἡ Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ κίνησις τῆς Σουηδίας προσεκάλεσε 50 φοιτητῆς ἀπὸ ὧν ὁκτὼ πρῶην ἐμπόλεμα ἔθνη τῆς Εὐρώπης ὡς μὲ κοινὴ συνάντησις ἐπὶ Stjärnholm τῆς Σουηδίας. Ἡ διαφορετικὴ παῖρα καὶ οἱ ἰδιαιτέρως ἀπόψεις, ἔλαγε ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολῆ, θά μᾶς δώσουν πλουσιώτερας

βάσις για τή συζήτησή μας. Τα προβλήματα θα θιγούν από τήν χριστιανική άποψη, με σκοπό να βρούμε τή σχέση του χριστιανισμού με τήν κατάσταση του κόσμου τό 1948, με τό πολιτικό κοινωνικό και πνευματικό του χάος. Πιστεύομε πως είναι αναγκαίος ό χριστιανικός τρόπος του σκέπτεσθαι και όστι είναι δυνατό να βοηθήση ό ένας τόν άλλον για να εδρώμε τήν χριστιανική άπάντησι στά δύσκολα αυτά ζητήματα όπως τά αντιμετωπίζομε στήν άτομική μας ζωή και στήν ζωή τών εθνών μας.

Ο θ γ κ ά ν τ α.—'Από μιά επιστολή: «... Η δραστηριότης τής κινήσεώς μας έδω, πήρε κυρίως τή μορφή διαλέξεων. Μερικοί από τούς διμελήτες ήσαν οι έπιμεληταί τών κολλεγίων μας και έδειξαν ένα ελκυστικό ένδιαφέρον για τήν κίνησή μας. Τα προβλήματά μας ήσαν τά προβλήματα μιάς νεαρής εκκλησίας που δέν διαθέτει παράδοσι. Πολλά από τά μέλη μας ήλθαν από αγροτικές περιφέρειες όπου μόλις πρό όλίγων έτών είχε διαδοθή ό Χριστιανισμός».

Νότιος Αφρική.—'Η Χριστιανική Φοιτητική κίνησις τής Νοτίου Αφρικανικής Ένωσεως διοργάνωσε τό φετινό καλοκαίρι μεγαλύτερες κατασκηνώσεις από κάθε άλλη προηγούμενη χρονιά. Έδωσε έπίσης σταλέχη σε μιά παιδική κατασκηνώσι: τής Νατέλ, όπου έζησαν μαζί με χριστιανούς φοιτητές μερικές εκατοντάδες μαθηταί και διδάσκαλοι. «Είμεθα, γράφουν, πολύ ευγνώμονες για τήν πρόοδο αυτή στόν τομέα τών κατασκηνώσεων γιατί αισθανόμεθα ότι οι κατασκηνώσεις μας είναι ή πιό καρποφόρος και ή πιό εύλογημένη σφαίρα τής εργασίας μας». Στό Bains Kloof όργάνωσαν μιά κατασκηνώσι για έκατό φοιτητάς. Άλλες κατασκηνωτικές έγκαταστάσεις έγιναν σε διάφορες άλλες περιοχές ειδικώς για φοιτητάς.

Βραζιλία.—Σέας είχαμε τήν πρώτη δημοσία συγκέντρωσι μας. Ήταν άναμφιβόλως μιά μεγάλη νύκτα. Ό καθηγητής τής Ιατρικής F. Fávoro έδωσε μιά διάλεξι με θέμα: «Ό Ίησους Χριστός και ό έπιστήμων». Παρουρέθησαν πολλοί καθηγηταί και φοιτηταί από όλα τά τμήματα του Πανεπιστημίου. Ό καθηγητής Fávoro είναι γνωστός ως ένας από τούς περιφημότερους καθηγητάς τής Ιατροδικαστικής σ' όλο τόν κόσμο. Η αίθουσα διαλέξεων τής Δημόσιας Βιβλιοθήκης ήτο κατάμεστη από κόσμο. Έπηκολούθησε μιά ζωηρά συζήτησις στήν όποία έλαβαν μέρος πολλοί φοιτηταί, δημοσιογράφοι, ιατροί και άλλοι, διαφόρων πολιτικών και κοινωνικών άποχρώσεων. Η έπομένη διάλεξι θα είναι «Ό φιλόσοφος Πασκάλ».

Αυστραλία. Μία μεταβολή αξιουσημείωτη παρατηρήθη έφέτος στούς κύκλους μελέτης Άγίας Γραφής τής Χριστ. Φοιτητικής Κινήσεως. Έπί άρχητά έτη οι πανεπιστημιακοί κύκλοι Γραφής διηθούντο από κληρικούς ή άλλους ήλι-

κωμένους φίλους τής Κινήσεως. Με τήν αύθησι όμως τών κύκλων ό αριθμός τών μεγάλων δέν έπαρκοισε. Άπασοίθη λοιπόν να χρησιμοποιηθούν νεώτερα μέλη τής Φοιτητικής Κινήσεως. Τα άποτελέσματα υπερέησαν κάθε πρόελεψιν. Οι κύκλοι Γραφής έγιναν ή καρδιά τής όλης κινήσεως τόν παρασμένο χρόνο, γιατί με τόν νέο τρόπο εργασίας άνεπτυχθη μεγαλύτερα άτμόσφαιρα έγκαρδιότητος και οικειότητος που έφερε και περισσότερα άποτελέσματα.

Έλβετία (*).—Τό Πανεπιστήμιο τής Γενεύης άνοιξε έφέτος τις πόλες του με τήν συνηθ.ομένη έναρκτήριο τελετή. Ένα κομμάτι του Μπάχ από τήν Πανεπιστημιακή Όρχήστρα και μιά διάλεξι του νέου πρύτανης, καθηγητό τής Αστρονομίας κ. Tiercy. Ό τίτλος τής διαλέξεως «ό σύγχρονος άνθρωπος άνώπιον τής άρμονίας και τής οικονομίας του σόμπαντος» και πολύ περισσότερο, τό περιεχόμενο τής έπροκάλεσαν μεγάλη έντύπωσι στό άκροατήριο, όπου εύρισκετο όλη ή πνευματική κοινωνία τής Γενεύης.

Ό Πρύτανης άπυρόβητο κυρίως πρός τούς φοιτητάς και εξέθεσε τήν προσωπική του πείρα και τίς σκέψεις του επάνω στό μεγάλο πρόβλημα που άπαγοχλει τόσο τά μεγάλα πνεύματα του αιώνος μας: Ποία είναι ή άξια και τά όρια τής έπιστήμης και ποία ή έπίδρασις τής στήν προσωπικότητα του έπιστήμονος. Έπειτα από μιά βραχεία άναυκόκησι τής έφαλίξεως τών επιστημονικών θεωριών τούς τελευταίους αιώνας άνεπτυξε τίς σύγχρονες υπεθέσεις σχετικώς με τήν γένεσι του σόμπαντος και τήν εξέλιξι του.

«Η σημερινή έπιστήμη», ειπε, «χάρις εις τίς εργασίας Heisenberg, Planck, Eddington κ.ά. άπηλευθερώθη από τήν δουλείαν του ντετερμινισμού και του όλισμου και έπέτρεψε για πρώτη φορά τήν συνάντησι του έπιστήμονος και του πιστου. Ξεκινώντας από διαφορετικούς όρους ό έπιστήμων και ό πιστός, φθάνουν σε μιά κοινή αντίληψι περί Παντεδυνάμου Θεου. Σ' αυτό τό σημείο ό Πρύτανης κ. Tiercy έκαμε μιά προσωπική όμολογια πίστωσης στόν Χριστιανισμό, άλλ' έβεβαίωσε τούς άκροατάς του ότι, τήν άλευθερία και τόν σεβασμό τών μεταφυσικών αντίλήψεων που έξήτησε για τόν έαυτό του, τήν παραχωρεί φυσικά και σε όλους τούς συνανθρώπους του.

Κατόπι ό Πρύτανης Tiercy εξήτασε τήν στάσι του έπιστήμονος επάναντι του θρησκευτικού συναισθήματος. «Ό Υπιστήμων», ειπε «δέν μπορεί να άποφύγη τήν δυνατή έλξι τής θρησκευτικής ζωής, εάν βέβαια είναι πράγματι έπιστήμων, ένδ'αφερόμενος διά τά θεμελιώδη προβλήματα τής ανθρωπίνης σκέψεως και όχι ένας άπλοός τεχνικός».

«Ό σύγχρονος έπιστήμων» εξηκολούθησε «είναι άσυγκρίτως περισσότερο άλευθερος από τόν όλιότη του 19ου αιώνος, διότι δέν έμποδίζεται

(*) Από άναπόκρισι συναδέλφου που σπουδάζει στήν Έλβετία.

από το τυραννικό αξίωμα, ότι δὴθεν ἢ ὅλη εἶναι τὸ πᾶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγχρόνου φυσικῆς, τῶν μαθηματικῶν, τῆς ἀστρονομίας, τῆς βιολογίας ἀκόμη ἐφαίεται στὴν ἀπελευθέρωσι τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὸν ντετερμινισμό καὶ τὸν ὀλισμό».

Τελειώνοντας, ὁ Πρῦτανις ἐξώρκει τὸς φοιτητὰς ποὺ ἀρχίζουσι τὴν ἐπιστημονικὴν των σταδιοδρομίαν νὰ οκαφεθοῦν προσωπικῶς αὐτὰ τὰ προβλήματα καὶ νὰ ἔχουσι ὑπ' ὄψιν τοὺς τὰ ὄρια καὶ τὸ πραγματικὸ πεδίο ἐρεῦνης τῆς ἐπιστήμης· των, διότι ἡ θέσις ποὺ θὰ λάβουσι ἀπέναντι στὰ βασικὰ αὐτὰ ζητήματα θὰ ἔχη μεγάλη ἐπίδρασι, τόσον στὴν ἰδιωτικὴν των ζωὴν καὶ στοὺς ἐπιστημονικοὺς συλλογισμοὺς των ὅσο καὶ στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας ποὺ ζοῦν.

Οἱ ἰδέαι τοῦ νέου Πρυτάνεως εἶναι σὲ συμφωνίαν μὲ τὶς ἀντιλήψεις καὶ ἄλλων καθηγητῶν τῶν θετικῶν κυρίως ἐπιστημῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ καθηγητὴς τῆς φυσιολογικῆς χημείας στὴν Ἰατρικὴ Σχολὴ Dr Pierre Navarger στὸ ἐναρκτήριο μάθημα τοῦ νέου πανεπιστημιακοῦ ἔτους, ἐξήτασε τὰ ὄρια καὶ τὰς μεθόδους τοῦ κλάδου του. Ἰδιαιτέρως ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν φοιτητῶν στὶς θεμελιώδεις διαφορὰς μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ πειραματοζῴων εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὶς βιοχημικὰς λειτουργίας. Γιατί ὁ ψυχικὸς παράγων τοῦ ἀνθρώπου ἐπίδρα καὶ μεταβάλλει μὲ τρόπο ἀποφασιστικὸ τὶς βιοχημικὰς ἀντιδράσεις. Ἀλλὰ θὲ ἐξίξε τον κόπον τὰ δῶσει κανεὶς στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ακτίνων» μιὰ εὐρύτερη περιλήψιν τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τούτου μαθήματος.

Ἐξ ἄλλου ὁ καθηγητὴς Navarger ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὸ ἔργο τῶν «Ακτίνων» γιὰ τὸ ὅποιο ἐξεφράσθη μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον. Ἀπαντήσας μὲ τὴν σε ρά του εἰς τὸ ἐρώτημα ποὺ ὑπέβαλε στὸν καθηγητὴ Millikan συνεργάτης τῶν «Ακτίνων» (ἴδε «Ακτίνες» 1948 σελ. 493) ἐξέφρασε τὴν ἀντίληψιν, ὅτι θεωρεῖ τὴν λύσιν τῶν ἀνθρωπίνων προβλη-

μάτων, χάρις σὲ μιὰ ἀρμονικὴ σύνθεσι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας ὡς εἶναι ἰδανικὸ πρὸς τὸ ὅποιο, ὅλοι πρέπει νὰ ταῖνουν, ἰδιαίτερα δὲ οἱ ἐπιστήμονες.

U.N.E.S.C.O.

Ἐάν κανεὶς μπορῇ νὰ ἐπικρίνη—δίκαια—πολλὰ σημεῖα στὴ δράσιν τοῦ U.N.E.S.C.O., δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἐπικροτήσῃ τὸ νέο φιλμ ποὺ ὁ Ὄργανισμὸς αὐτὸς προσέφερε στὴν ἐθὼν. Ἡ ταινία εἶναι γαλλικὴ καὶ περιγράφει τὴν ζωὴν τοῦ Henri Dumant ἱδρυτοῦ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ὁ τίτλος τῆς: «D'Homme a Homme» δείχνει καθαρὰ ὅλο τὸ πνεῦμα τῆς θεσίαις γιὰ τὸν συνάνθρωπο του ποὺ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ ὀλόκληρην τὴν καρριέρα τοῦ Ἑλβετοῦ φιλανθρωποῦ.

Συνειδητὸς χριστιανὸς ὁ H. Dumant ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του γιὰ κάτι ποὺ οἱ σύγχρονοι ἐχαρκατῆριζαν ὡς μιὰ τρέλλα. Μὲ μιὰ ἥρωϊκὴ ἰσχυρογνωμοσύνη ἐθεσίαισε στὸν μεγάλο σκοπὸ τὰ πάντα: μέλλον, οἰκονομία, ἄνεσι, ἀγάπη, τίτλους. Καὶ ὅταν στὸ τέλος τῆς βασιανισμένης του ζωῆς—τόσο γεμάτης ἔμως ἀπὸ μιὰ αἰσθηθῆσα δραστηριότητα—ἤλθε ἡ δικαία ἀνταμοιβή, τὸ βραβεῖο Nobel τῆς εἰρήνης, ὁ πολιοῦς Dumant σὲ μιὰ βρατὴν χειρονομίαν ὑπερόχου ἀλτρουϊσμοῦ διέθετε τὸ σημαντικώτατο γιὰ τὴν ἐποχὴ κορὸ, ὑπὲρ τοῦ ἔργου βοηθείαις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Ἡ σπουδαία αὐτὴ προσωπικότης ἐσχωρῆσαι ἀνάγκη μὲσα στὸ φιλμ ποὺ εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄριστο, σκηνοθεσία, σενάριο, παίξιμο τῶν ἡθοποιῶν, ἱστορικὴ ἀνασυσκρότησι.

Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ εὐχηθῇ στὸν U.N.E.S.C.O. καὶ στὸν γαλλικὸν κινηματογράφον νὰ ἐπιναλάδουσι παρόμοιαις ἐκπλήξαις.

Ο ΕΝΤΕΤΑΑΜΕΝΟΣ

Ὁ Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ (UNE LEÇON AU MONDE)

Τοῦ DANIEL-ROPS

Δὲν χρειάζεται νὰ ἐπιστήσωμεν ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τοῦ ὁποῖον θὰ διαβάσῃ ἀμέσως κατωτέρω. Ἀρκεῖ νὰ τοῦ εἰπωμεν δύο πράγματα. Πρῶτον: Θέμα τοῦ ἄρθρου εἶναι ἓνα μάθημα τὸ ὁποῖον ἢ Ἑλλάς, ἢ σημερινὴ Χριστιανικὴ Ἑλλάς, δίδει εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον τὸ δὲ ἄρθρον αὐτὸ ἐξημοσιώθη τὴν 15/10/48 καὶ εἰς περίοπτον θέσιν, εἰς τὴν γαλλικὴν ἐφημερίδα «I. a France Catholique». Διύτερον καὶ πρῶτιστον: Ὁ συγγραφεὺς τοῦ, Daniel-Rops (τὸν γνωρίζουν οἱ ἀναγνώσται ἀπὸ τὸ μήνυμά του ποῦ ἐξημοσιώθη εἰς τὸ τεύχος τοῦ Ἰανουαρίου 1948) εἶναι μία ἀπὸ τὰς περισσότερων χαρακτηριστικὰς μορφὰς τῆς νέας γαλλικῆς ἐπιστήμης: (διδάσκει τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον) καὶ λογοτεχνίας. Κατοπιν τούτων θὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης διὰ τί ἐκρίνανεν ὅτι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ἀποκρούσωμεν τὸ ἄρθρον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἔχει μόνον εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐπιστημόνων» ἀλλ' εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν γενικῶς.

Πέραν ἀπὸ τὰ ἀπογοητευτικὰ παιγνίδια τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὑπάρχουσιν γεγονότια ποῦ ὁ ἀντίκτυπος των δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄμεσος, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα, παρ' ὄλον τοῦτο, ἀποτελοῦν ἀποφασιστικὰ σημεῖα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἰστορίας. Ἐπιὼ δμως τὰ αὐτιά μας κουράζονται ἀπὸ τὰ τόσον θορυβώδη ὅσον καὶ ἀντιφατικὰ νέα ποῦ ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰς πλέον ἀσημάντους λεπτομερείας τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν, ἀπόλυτος σιωπὴ περὶ βάλλει ἐκδηλώσεις, ποῦ δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν σωτηρίαν τοῦ Πνεύματος, τὴν ἀπόδοσιν σταθερῶν βιάσεων εἰς τὴν δυστυχημένην κοινωνίαν μας.

Ἔτσι, ὁ κάθε ἀναγνώστης μου, ἐὰν συμβῆ νὰ τοῦ ὀμιλήσουν διὰ τὴν Ἑλλάδα θὰ σκεφθῆ τὸν «στρατηγὸν Μάρκον» καὶ τὸν πόλεμον ποῦ ἐξαικολουθεῖ εἰς τὰ ὄρεινά ἐκεῖνα συγκροτήματα ποῦ κατοικοῦσαν οἱ θεοί. Πόσοι ἀρὰ γε γνωρίζουν, ὅτι, ἀπὸ τὴν μικρὰν αὐτὴν χώραν μετὰ τὴν ὁποῖαν τόσοι δεσμοὶ μᾶ: συνδέουσιν, ἐξεκίνησε ἓνα κίνημα πρωταρχικῆ: σπουδαιότητος, ποῦ εἶναι ἔτοιμον νὰ ἐξαπλωθῆ καὶ περὶ εἶναι ἴσως κεκλιμένον νὰ δεῖξῃ

εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον ποῖαν θέσιν πρέπει νὰ κατελάβῃ ὀριστικῶς.

Τὸ σημεῖον ἐκκινήσεως ἀπετέλεσε, τὸ 1937, πρὸ ἑνδεκα ἐτῶν, ἡ ἴδρυσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἴδρυταὶ ἦσαν ἐπιστήμονες κατὰ τὸ πλεῖστον καθηγηταὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν, ἐξαιρουμένων ὀλων τῶν θεολόγων... Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ ἔνωσις ὀλων τῶν πιστῶν ἐπιστημόνων καὶ ἡ διακήρυξις τῆς ἀρμονίας τῶν σχέσεων ποῦ ὑφίστανται μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ἀξιών καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Σήμερον, οὐτὴ ἡ Ἐνωσις ἀριθμεῖ ἔχει ὀλιγώτερα ἀπὸ χίλια μέλη — πράγμα τεράστιον διὰ μίαν τόσο μικρὰν χώραν — καὶ, ἐμπνευμένη ἀπὸ ἐπιστήμονας παγκοσμίως φήμης, ὅπως ὁ Σταύρος Πλακίδης, διευθυντῆς τοῦ ὀστρονομικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Ἀθηνῶν, δὲν παύει νὰ προσδιήγῃ.

Ἀλλὰ ὁ πόλεμος ἐτελείωσε. Δὲν ἐνδιαφέρει νὰ λάβωμεν θέσιν μόνον ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῶν σχέσεων Πίστεως καὶ ἐπιστήμης. Τὸ εὐσιώδες δὲν ἦτο ἡ πάλη ποῦ διεξήχθη ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν ὀνόματι τῶν δῆθεν ἐπιστημονι-

κῶν ἀξιωματῶν. Μία ἀνατροπὴ πλέον σοβαρά, μία «ἀρνησις», ὅπως λέγουν οἱ Ἕλληνες, εἶναι εἰς τὴν ρίζαν τῆς τραγωδίας μας. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀκριβῶς, οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶχον τὸ προνόμιον νὰ ἐκθέσουν τὰ πράγματα μὲ ἀποφασιστικότητα: αὐτὴν τὴν ἀρνησιν, τὴν κατήγγειλαν: αὐτὴν τὴν ἀνατροπὴν τὴν ἐχαρκτήρισαν μὲ τὸ ἀληθινὸ ὄνομά της.

Πρὸ τινος τὸ περιοδικὸν τῶν «Ἀκτίνες» ἐδημοσίευσεν μίαν διακήρυξιν πού ὑπέγραψαν περίου διακόσιοι καθηγηταί, λατροί, Ἕλληνες συγγραφεῖς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἠνώθησαν, ὑπεράνω ἀπὸ κάθε ἐθνικῆν ἢ δογματικὴν ἀποψίν, σαράντα διεθνεῖς προσωπικότητες ἀπὸ τὸν Μίλλικαν, τὸν μέγαν φυσικὸν ἕως τὸν Μωρουᾶ καὶ τὸν Κλωντέλ. Αὐτὴ ἡ διακήρυξις δὲν ἐποποθειεῖτο ἐπὶ πολιτικοῦ πεδίου: πρόθεσις της ἦτο νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν πρώτων αἰτίων. Αὐτὸ πού ἔλεγε εἶχε τοιαύτην σοβαρότητα, τοιαύτην βεβαιότητα πού θὰ ἤχητο κανεὶς τὸ κείμενον τοῦτο νὰ τὸ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸ κοινὸν ὅλων τῶν χωρῶν.

«Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκλόνητον πνευματικὴν θεμελίωσιν τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρῃ ἀληθινὸς πολιτισμὸς».

«Τοιαύτη θεμελίωσις δὲν εἶναι δυνατὴ, ἂν ὁ σημερινὸς ἀνθρώπος δὲν χρησιμοποιεῖται τὸν θησαυρὸν τῶν ἀξιών τὰς ὁποίας τοῦ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς ἀξίας αὐτὰς εἶναι ἀπομάκρυνσις ἀπὸ κάθε βάσιμον ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ δυνηθῇ νὰ οἰκοδομήσῃ μέλλον καλύτερον ἀπὸ τὸ παρὸν Ἐπὶ πλέον ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτὴ ἀντιτίθεται εἰς τὰ συμπράγματα τῆς πράγματι ἀποκαταλήπτου κριτικῆς ἐρεύνης, ἐπὶ τῶν μεγάλων βασικῶν διὰ τὸν ἀνθρώπον προβλημάτων, καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὰ συμπράγματα, εἰς τὰ ὁποία καταλήγει ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία διεξάγεται ἐντὸς τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου, μὲ αὐστηρῶς ἐπιστη-

μονικὴν μέθοδον καὶ μὲ πνεῦμα γνησίως ἐπιστημονικόν».

Νά λοιπὸν τὸ οὐσιῶδες πού πρέπει νὰ διακηρυχθῇ πρὸς τοὺς σημερινούς ἀνθρώπους! Καὶ τὸ μέγα προνόμιον αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων εἶναι, ὅτι τὸ ἐφώναξαν ἀκριβῶς μὲ τὸν τρόπον πού πρέπει. Αὐτὸ πού λέγουν εἶναι ἀκριβῶς ὅτι, αὐταὶ αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀληθείας, τῆς ἀδελφοσύνης, πού εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς μας ὅλοι μας αἰσθανόμεθα ὅτι μόναι αὐταὶ ἠμποροῦν νὰ ἐγκαθιδρῦσουν τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, δὲν εὐρίσκονται, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, εἰς καμμίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς πολυκρότους προόδους τῆς ἐπιστήμης. Ἀντιθέτως αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ εὐρίσκονται εἰς πλήρη συμφωνίαν πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν γῶσιν καὶ εἶναι τὰ μόνια μέσα πού ἔχομεν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ συμφιλίωσις τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μὴ κηρυχθῇ ἡ πρόοδος τὸν κόσμον εἰς τὴν ἀβυσσον.

Δὲν γνωρίζω καμμίαν ἄλλην χώραν τῆς γῆς εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἐλήφθη πρωτοβουλία τόσον μεγάλης σημασίας. Εἶναι ἀκριβῶς ὡς διὰν ὅτι ἐκλεκτὸν ὑπάρχει εἰς τὴν χώραν μας ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστήμης καὶ διανοήσεως, ἀπὸ τὸν De Broglie ἕως τὸν Docteur Lhermite καὶ ἀπὸ τὸν Maurice Blondel ἕως τὸν Gabriel Marcel, ἐξιβίωναν ὁ καθένας ἐν ὀνόματι τῆς εἰδικότητός του καὶ τῆς μεθόδου του, ὅτι θεωροῦν ὅτι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διακηρύξουν, ὅτι μόναι αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἠμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς βάσις διὰ τὴν κοινωνίαν μας πού ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸ χάος. Ἡ δὲ αὐτὴ ἡ κίνησις πού ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐξαπλοῦται. Εἰς τὸν ὄριθμὸν 14 τῆς ὁδοῦ Καρύστη, εἰς τὰς Ἀθήνας, καταγράφει μία τεραστία ἀλληλογραφία. Ἡ Ἐνωσις διετύπωσεν ἤδη ἕνα ἀκόμη σημαντικώτερον κείμενον, πού ἀποτελεῖ ἕνα ἀληθινὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ πολιτισμοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ χριστιανικὰ δεδομένα. Ἄγνοῶ ἂν οἱ κύριοι ἀντιπρόσωποι εἰς τὸν Ο.Η.Ε. ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν τὰς διακηρύξεις τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστη-

μόνων. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν τοὺς συνιστώμεν νὰ τὰς μελετήσουν δὲν θὰ ἦτο ἀρκετόν. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ προφεροῦν κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ μεγάρου Σαγιῶ, μέσα εἰς τρεῖς μῆνας λόγων, λόγια σοφώτερα καὶ οὐσιωδέστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ σοβιερόν καὶ ἀπλοῦν μάθημα, ποῦ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἡ αἰωνία Ἑλλάς ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον.

DANIEL-ROPS

ΣΗΜ. ΔΙΕΥΘ. Μίαν προσθήκην μόνον ἐκ μέρους μας, διὰ νὰ ἐπανορθωσωμεν μίαν παράλειψιν τοῦ διακεκριμένου φίλου μας καὶ ἀληθινοῦ φίλου τῆς Ἑλλάδος: Ἔργασια συστηματικῆ, πλουσία εἰς ἐπιστήμην, βαθειά εἰς νοήματα καὶ ἀριστοφυηματικῆ εἰς τὴν μορφήν, ἐργασια ποῦ ἀναγνωρίζεται πανηγυρικῶς καὶ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, ἐργασια γνησίως χριστιανικῆ, ὅπως ἡ συνεχῆς συγγραφικὴ δημιουργία ἐνὸς Daniel-Rops, δὲν συνέβαλεν ὀλίγον εἰς τὸ ἔργον τὸ ὅποιον ἐξαιρεῖ ὁ διακερπὴς ἀρθρογράφος. Ἐπανορθοῦντες μὲ δύο λέξεις τὴν παράλειψιν, εἰμεθα εὐτυχεῖς διότι συμπίπτει, ἀκριβῶς ἐν συναρχαίᾳ κατωτέρω, νὰ ἔχωμεν ἀναπόκρισιν συναργάτου μας εἰς τὸ Παρίσι: περὶ τοῦ τί ἀπήχθαι ἔχει τὸ ἔργον τοῦ Daniel-Rops εἰς τὴν σύγχρονον Γαλλίαν. Καί, ἔννοεῖται, δὲν τελειώνομεν μὲ αὐτὸ!

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΓΑΛΛΙΚΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΝ

Μετὰ τὸν πόλεμον, καὶ ἰδιαίτέρως κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ, πλουσιωτάτη ἐμφανίζεται εἰς ἐπιστημονικῶς, ἱστορικῶς καὶ κοινωνικῶς ἐκδόσεις, ἡ Γαλλικὴ Χριστιανικὴ λογοτεχνία. Δὲν περνᾷ μεγάλο χρονικὸν διάστημα καὶ διαρκῶς ἐκδίδονται νέα ἔργα ὀνομαστῶν Γάλλων ἐπιστημόνων καὶ λογοτεχνῶν, ἐμπνευσμένων ἀπὸ τὰς Χριστιανικὰς ἀληθείας καὶ δύνανται τίς νὰ παρατήρησιν εἰς τὰς προθήκας ὄλων τῶν βιβλιοπωλείων τοῦ Παρισιοῦ, ἀπὸ τῶν μεγαλύτερων τοῦ Quartier Latin καὶ τῶν θεησκευτικῶν τοῦ St Sulpice, μέχρι τῶν μικροτέρων ἐκάστης συνοικίας, οἱ ἐκδόσεις αὐταὶ νὰ κατέχουν πρῶτον θέσιν καὶ νὰ ἐμφανίζονται μὲ χαρακτηριστικὰς ἐπιγραφάς, ὡς βιβλία μεγίστης σημασίας καὶ ἀνδιαφέροντος...

Εἰς τὴν πολυποίκιλον αὐτὴν χριστιανικὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν, ἰδιαίτεράν θέσιν κατέ-

χουν αἱ συγγραφαὶ τοῦ γνωστοῦ λογοτέχνου καὶ δημοσιογράφου Daniel-Rops. Τὰ ἔργα του εἶναι ἐκδόσεις τοῦ μεγάλου ἐκδοτικοῦ οἴκου Arthème Fayard καὶ ἀριθμοῦνται εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀντιτύπων. Εἶναι μία σειρά ἱστορικῶν βιβλίων μὲ ἐπιστημονικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα, περιτρεφεμένων εἰς τὴν Ἰερὰν Ἱστορίαν ὡς καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μέχρι σήμερον ἔχει ἐμφανίσει τρία ἔργα. 1) Ὁ λαὸς τῆς Βίβλου «Le Peuple de la Bible» σελ. 441, εἰς 31ᾶς ἐκδόσεις. 2) Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ «Jésus en son temps» σελ. 634, εἰς 348 ἐκδόσεις καὶ 3) τελευταίως πρὸ δύο μηνῶν, ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μαρτύρων «L'Église des Apôtres et des Martyrs» σελ. 714 εἰς 18 ἐκδόσεις.

Ὁμολογουμένως καὶ τὰ τρία αὐτὰ βιβλία εἶναι σπουδαιότατα καὶ ἐξαιρετικά. Παρ' ὅλον ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαμβάνεται θεμάτων τὰ ὅποια ἔχουν ἐξετασθῆ ὑπομνηστικῶς ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ μεμονωμένως καὶ ἐν τῇ συνόλῳ τῶν, ἐν τοῦτοις τὰ ἐμφανίζει ὑπὸ τοιαύτῃ μορφήν, ὥστε νὰ προσθῆσθ εἰς αὐτὰ πρωτοτυπίαν καὶ νὰ ἰκνοποιῆ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ ἐπιστήμονος θεολόγου καὶ τοῦ ἀπλοῦ ἀναγνώστου. Ἐπὶ πλέον ἔχουν τὰ βιβλία αὐτὰ κυρίως καὶ χαρακτηριστὰ ἐποικοδομητικόν. Ὁ συγγραφεὺς κατὰ τρόπον ἐπαγωγόν καὶ ἐκκλησιαστικόν ἐκτεταμένως καὶ διεξοδικῶς ἀναπτύσσει τὰ θέματα του καὶ διὰ τῆς γλαφυρᾶς γλώσσης του, τῶν ὠρθῶν εἰκόνων καὶ τῆς λογοτεχνικῆς δεξιότητιός του, συγκρατεῖ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἐπιπλεῖ ἀποφαστικῶς εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Προυσιάζει πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, τὴν ὅποιαν παραθέτει εἰς τὸ τέλος ἐκάστου βιβλίου του καὶ ἐδρίσκειται πάντοτε ἐντός τῶν ὁρίων τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκτός τῶν βιβλίων αὐτῶν, ἔχει ἤδη ἀναγγεῖλαι τὴν ἐμφάνισιν προσεχῶς καὶ ἄλλων, ὡς συνέχσιαν αὐτῶν 1) ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου «L'Église en face du monde barbare». 2) Ἡ Ἐκκλησία τῶν μνημειωθῶν καθεδρικῶν ναῶν καὶ τῆς Σταυροφορίας «L'Église de la Cathédrale et de la Croisade». 3) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως «L'Église de la Renaissance et de la Réforme». 4) Ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι τοῦ ἀθέου κόσμου «L'Église en face du monde sans Dieu» καὶ 5) ἡ Ἐκκλησία τῶν νέων Ἀποστόλων «L'Église des nouveaux Apôtres».

Ὅλη αὕτη ἡ σειρά, ὁλοκληρῶνται τὸ ἱστορικόν ἔργον του, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι θὰ παραμείνῃ ὡς ἔργον σημαντικόν μεγίστης ἀξίας εἰς τὰ χρονικά τῆς Χριστιανικῆς Γαλλικῆς Λογοτεχνίας.

Παρίσι, Φθινόπωρον 1948.

M.K.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΔΕΝ ΧΑΝΕΤΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς δημοσιεύσεως τοῦ βιβλίου τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Μαρίνου Γερουλάνου «περὶ τῶν ψυχικῶν ἐπιδράσεων ὡς νοσογόνου πρᾶγοντος» (περὶ τοῦ ὁποίου βλ. «Ἀκτίνες» τ. 1948 σ. 197) ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κ. Ἰω. Ἀθανασάκης ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Γερουλάνον τὴν πρακτικῶς ἐπισημασμένην ἐπιστολὴν. Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν καταρθώσαμεν... νὰ ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Γερουλάνου καὶ ἀπὸ τὸν κ. Ἀθανασάκην καὶ νὰ τὴν παραδώσωμεν εἰς τὴν δημοσιότητα μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι τὸ ἀναγνωστικὸν μας κοινὸν ἐγκρίνει πλήρως τὴν... χειρομίαν αὐτὴν καὶ λόγῳ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀποστολέως, ὅπως καὶ τοῦ παραλήπτου.

Φίλτρε κ. Γερουλάνε,

Μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλην ἀπόλαυσιν ἐδιόβισα τὸ περισπούδαστον σύγγραμμά σας περὶ τῶν «Ψυχικῶν ἐπιδράσεων ὡς νοσογόνου παράγοντος τῶν νόσων». Εἶναι τόσο ἀληθῆ ὅσα γράφετε, ὥστε καὶ προσωπικῶς ἀπὸ τῆς μακρᾶς μου σταδιοδρομίας, θὰ ἠδυνάμην νὰ οἶς δῶσώ πολλὰς περιπτώσεις, ἔον εἶγον κρατῆσαι ἀκριβεῖς σημειώσεις. Ἡ τοιαύτη ἐνόησις τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὑπάρξεως ἐνισχύει τὴν πεποίθησίν μου ὅτι διὰ τοῦ θανάτου δὲν εἶναι δυνατόν τὸ περιλάμπρον αὐτὸ σύμπλεγμα νὰ χάνεται παντελῶς καὶ νὰ μὴ διασώζηται ἢ τερσισία αὐτὴ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἥτις πάντως θὰ χρησιμοποιῆται δι' ἄλλον προορισμόν.

Δὲν εἶναι δυνατόν λογικῶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ πᾶν ἐκλείπει εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, διὰν εἴωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἀριστουργήματα καὶ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος. Φαντάζομαι ὅτι ταχέως πλέον θὰ ἐξαχθῶ αὐτῆς τῆς περιεργείας καὶ τοῦ ὅλον ἐν προβαλλομένου προβλήματος.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην

Ἐγώ

Ι. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ

ΜΙΑ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑ

Φίλε κ. Διευθυντά,

Τὸ ἄρθρον γραμμῆς τοῦ κ. Π. Μελίτη εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» μὲ τὸ θέμα «Χριστιανισμὸς καὶ Ἐπιστήμη», τὸ τόσο παραστατικὸν τῆς καταστάσεως ποῦ ἐπεκράτησαν εἰς τὴν διανοήσιν τῆς Δύσεως κατὰ τὸ διάστημα 1848-1948, μὲ ἑφερ εἰς τὸν νοῦν καὶ μίαν ἄλλην ἐκατονταετίαν καὶ μίαν ἄλλην ἐπέτειον. Τὴν ἐκατονταετίαν 1748-1848 καὶ τὴν ἐπέτειον τῆς δημοσιεύσεως ἐνός βιβλίου, ἐμοῦδεότου καὶ συμπατριῶτου τοῦ Renan. Τοῦ Julien Lamettrie.

Πράγματι, ὁ ἱατρὸς Julien Lamettrie, ποῦ ἀνήκει εἰς τὴν λεγομένην σχολὴν τοῦ διαφωτισμοῦ, ἐδημοσίευσεν τὸ 1748 τὸ ἔργον του L'homme-machine (ὁ ἄνθρωπος μηχανή) εἰς τὸ ἕφοιον, οὔτε ὀλίγον, οὔτε πολὺ, μὲ μίαν μονοκομβολιὰ ἀπορρίπτει κάθε πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν φαινόμενον εἰς τὸν ἀνήμπονον, καὶ ἀνάγει τὰ πάντα εἰς αἷτια καθαρῶς σωματικά. Καὶ ποῦ ἀρὰ γε νὰ ἐπιτηρήσῃ; Μήπως νομίζετε ὅτι εἰργάσθη καὶ ἐπειραματίσθη μῆσα εἰς βιολογικά, ἱατρικά ἢ ψυχολογικά Ἐργαστήρια καὶ Ἰνστιτούτα ἐπὶ μακρὰν οἰκράν ἐτών; Ὅχι. Ἀπλοῦστα ἐπειραματίσθη ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του (!), ὅταν «κίπτος» εἶχεν ὀψηλὸν πυρσόν, καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμ νὰ διατυπώσῃ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία μηχανή καὶ τίποτε περισσώταρον.

Ἐτσι ὁ Lamettrie, γίνεται ὁδηγὸς ἐνίον Γάλλων ἐγκυκλοπαιδιστῶν, οἱ ὁποιοὶ ἀνίδσοι ὡς ἐπὶ τὸ πλαστον ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπιστήμην διὰ νὰ κτυπήσων τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐνῶν τόσοσ ὀνδεσμον εἶχαν μὲ τὴν ἐπιστήμην, ὥστε καταδικάζαν τὸ 1794 εἰς τὸν θάτ τῆς λαμνητόμου θανάτου, τὸν πατέρα τῆς νεωτέρας Χημείας, τὸν Lavoisier, μὲ τὸ δικαιολογητικὸν «Δὲν μᾶς χρειαζόνται πλέον οἱ ἐπιστήμονες».

Ἄττι λοιπὸν εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά τῆς περιόδου 1748-1848, εἰς τὴν Γαλλίαν, τὰ ὁποία ἐσυναχ ὄθησαν καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν ἐκατονταετίαν, ὅπως τόσοσ ρεαλιστικά παρέστησαν εἰς τὸ μνημονευθὲν ἄρθρον τοῦ κ. Π. Μελίτη. Καὶ οὐκ ἔπεται τὸ ἔτος 1948. Καὶ τὸ συγκρίνω μὲ τὸ 1848 καὶ πῶς πῶσ μὲ τὸ 1748! Καὶ βλέπω τὸ 1948 ὡς ἔτος μεγάλης ἱστορικῆς καμπῆς εἰς τὴν παγκόσμιον ἐπιστήμην καὶ τὴν διανόσιν. Ἐτος πράγματι σωτήριον καὶ ἱστορικόν. Μήπως ὀπερδᾶλλε τὰ γεγονότα;

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
ΣΕΡΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Με ἰδιαιτέραν χαρὰν ἠμποροῦμεν σημερον νὰ ἀναγγειλωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὴν ἀπαρχὴν μιᾶς νέας ἐργασίας, ἣ ὅποια συντελεῖται εἰς τοὺς κόλπους τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Θὰ ἔχη ἤδη γίνῃ ἀντιληπτόν, ἀπὸ διάφορα δημοσιεύματα τοῦ περιοδικοῦ μας, ὅτι ἀπὸ ἀρκετοῦ χρόνου, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἀκτιῶν», διεξάγεται μίᾳ ἐπιστημονικῆ ἔρευνα ἐπὶ τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἐμφανίζῃ ὁ ψυχικὸς κόσμος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἀπὸ ἔτους ἢ σχετικῆ ἐργασία ἀπέληξεν εἰς τὴν σύστασιν ἐν Ἀθήναις ἰδικοῦ ἐπιστημονικοῦ κέντρου, τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς. Κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον εἰς τὸ δευτεῖον Ἱατρικὸν συνέδριον τοῦ Bossey τῆς Ἐλβετίας ἀνηγγέλθη ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἤδη ὁ ἀναγνώστης βλέπει εἰς ἄλλην σελίδα τὴν πρώτην σχετικῆν συμβολὴν τοῦ διαπρεποῦς Ἐλβετοῦ ψυχιάτρου Alphonse Maeder.

Προκειμένου εἰς ἐπόμενα φύλλα ἀφ' ἐνός μὲν νὰ δοθῇ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ συνεδρίου ἐκείνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀρχίσῃ ἡ δημοσίευσις ἐπιστημονικῶν ἐργασίων, καρπῶν τῆς προσπάθειας τοῦ ἐν λόγῳ Ἰνστιτούτου, νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀνακοινώσωμεν εἰς τὸ ἀναγνωστικόν μας κοινόν τὸ κείμενον τῶν βασικῶν ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων τοῦ Ἰνστιτούτου, ὅπως οὗται ἐτέθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῶν Ἱδρυτῶν, ἐνεκρίθησαν δὲ κατόπιν καὶ ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Τὸ ἐν λόγῳ κείμενον ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς μελέτης τοῦ παράγοντος ποῦ λέγεται «ἄνθρωπος» καὶ «ἀνθρώπινα προβλήματα» καὶ «ψυχικά δράματα» καὶ «ψυχικὰ συγκρούσεις» ἔγινε εἰς τὴν ἐποχὴν μας περισσότερο παρά ποτὲ ἄλλοτε φανερά καὶ ἐπιτακτικῆ. Ἰδιαιτέρως, μετὰ τὸς πρόδους τῆς ψυχιατρικῆς καὶ τῆς Ἱατρικῆς ψυχολογίας κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ τὸν 20όν αἰῶνα, ἐκλήθησαν οἱ κλάδοι οὗτοι τῆς ἐπιστήμης νὰ προσφέρουν βοήθειαν εἰς τὴν βαθεύτεραν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τοιοῦτη μελέτη θὰ εἶχεν ὡς βάσιν τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὴν ἀνάυσιον τῶν αἰτίων καὶ τῶν παραγόντων τῶν διαφόρων ψυχικῶν καταστά-

σεων, μὲ σκοπὸν νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου μεγάλην ὕπηρεσίαν προσέφερε καὶ προσφέρει ἡ ψυχιατρικὴ διότι ἀπὸ τὰς παθολογικὰς καταστάσεις διεφωτίζοντο αἱ φυσιολογικαὶ καὶ ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν ὅλοι οἱ συντελεσταὶ τοῦ ἰσοροσπημένου, πλήρους καὶ ὀγιοῦς ψυχικοῦ βίου. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθῇ π.χ. ὅτι ἀπὸ τὴν ψυχιατρικὴν ἐτονήσθη ἡ βασικὴ λειτουργία τῆς αὐτοκριτικῆς καὶ τοῦ αὐτοελέγχου, τῆς ἐνδοψυχικῆς ἰσορροπίας, κλπ. λειτουργίας τὰς ὁποίας δὲν κατεδέχτο νὰ μελετήσῃ ἡ κλασικὴ ψυχολογία. Εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς Ἱατρικῆς ψυχολογίας ἡ ἴδρυσις καὶ ἀνάπτυξις τριῶν σχολῶν, τῆς ψυχχαναλύσεως τοῦ Freud, τῆς ἀναλυτικῆς ψυχολογίας τοῦ Jung καὶ τῆς ἀτομικῆς ψυχολογίας τοῦ Adler ἔδωσαν μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ καὶ εὐρύτατα διεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1896 καὶ ἐνετύθεν αἱ ἀντιλήψεις τῶν σχολῶν αὐτῶν. Τόσον ὥστε σήμερον ἡ παιδαγωγικὴ, ἡ κοινωνιολογία, ἡ τέχνη τὸ φιλμ, ὁ τύπος νὰ ἐπηρεάζονται εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις αὐτάς.

Ἡ νεωτέρα αὐτὴ τάσις εἰς τὴν Ἐπιστήμην, τῆς μελέτης δηλ. εἰς τὸ βάθος τοῦ ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ, εἶχε μίαν ἀτυχίαν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι ἐφάνησαν εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐξτκολουθοῦν ὀλονὲν εἰς μεαλύτερον βαθμὸν. Εἶχε τὴν ἀτυχίαν ὅτι αἱ σχολαὶ αὐταὶ καὶ αἱ ἀντιλήψεις τῆς νεωτέρας Ἱατρικῆς ψυχολογίας ἔφεραν φανερά πολλάκις τὴν σφραγίδα τῆς ὀλιστικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νατουραλιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς ἢ ἐξ ἀντιθέτου τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Καὶ ἡ μὲν μίᾳ ὀδηγεῖ εἰς ἐξομοίωσιν τοῦ ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ μὲ τὸν ζωϊκόν καὶ ἀπάρνησιν καθὲ πνευματικῆς ἀξίας εἰς τὸ τέλος, ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνός φανταστικοῦ ἀνθρώπου, ἀγνώστου βέβαια εἰς τὴν πραγματικότητά. Ἀλλὰ καὶ ἡ μίᾳ καὶ ἡ ἄλλη μᾶς ἀποκλείουν ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς ἐρεῦνης τὸν ἀληθινόν ἀνθρώπον μὲ τὰς πραγματικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὄργανισμοῦ του, νοουμένου ὡς ἐνός ψυχосоωματικοῦ συνόλου. Δὲν ὑπῆρξε βιβία ἢ ἐπίδρασις τόσον τῆς ὀλιστικῆς ὅσον καὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας πάντοτε ἀναγκαστικῆ καὶ συνεχῆς εἰς ὅλας τὰς τάσεις τῆς νεω-

τέρας ἐπιστήμης. Τούναντιον ὁ κλοιὸς πλεισιτάκις διεσπᾶτο καὶ προσέφεροντο πολυτιμώτατοι καρποὶ ἐρεύνης τοῦ ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ. Τόσον μάλιστα ὥστε εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους βλέπομεν περιφνήμους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζονται ἐπιτυχῶς τὰ διάφορα προβλήματα τῆς ψυχικῆς ζωῆς μετὰ μίαν πλήρη πολλακίς ἔρευναν τῶν πνευματικῶν ἀξιών, ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἤθελε ὁ Χριστιανὸς ἐπιστήμων, ὁ ψυχολόγος καὶ ὁ ψυχίατρος.

.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Χριστιανὸς ἐπιστήμων καλεῖται νὰ βοηθήσῃ, νὰ ἐρευνήσῃ, νὰ ἀναλύσῃ, νὰ δώσῃ τὴν ὀρθὴν καὶ πλήρη εἰκόνα τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχει ἀρχίσει ἤδη νὰ γίνεταί μία ἀπαοχὴ τῆς ἐρεύνης, ἴδια εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης ἀπὸ νεωτέρους ἐπιστήμονας ὅλλὰ θὰ χρειασθῇ ἀκόμη νὰ γίνουσι πολλὰ πράγματα.

Θὰ χρειασθῇ πρὸ παντὸς τώρα, ὅποτε ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος ἀναμείνει βοήθειαν ἀπὸ τὴν βαρύτεραν ἔρευναν τοῦ ψυχικοῦ του βίου, νὰ ἱδρυθῇ ἕνα Χριστιανικὸν Ἰνστιτούτον ἰατρικῆς ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς, τὸ ὅποιο, ἐργαζόμενον ἐπὶ τῇ βίῃ τῶν γρτυμῶν τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας καὶ ἰδέας τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, θὰ εἶχε νὰ προσφέρῃ πολυτιμωτάτην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν νεώτερον ἀνθρώπον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην. Τώρα εἶναι ὁ κατάλληλος καιρὸς διὰ τὴν ἱδρυσιν ἑνὸς τοιούτου Ἰνστιτούτου μετὰ τὴν πιδωτὴν τοῦ ὄλισμου καὶ τὴν ἀπαοχὴν νέων θεμελίων τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἰδιαίτερος εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἀνθοσίαν καὶ τὴν καρποφορίαν τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου τὸ Ἰνστιτούτον θὰ εἶναι καρπός, ἀλλὰ καὶ παράγων τοῦ ἔργου.

Εἶναι καιρὸς πλέον σημεῖον νὰ διυλιθῇ ὁ χριστιανὸς ἐπιστήμων, μελετητὴς, ἐρευνητὴς, παράγων τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τὸσον σοβρῶν θεμάτων, ὅπως εἶναι τὰ προβλήματα τῆς ψυχικῆς ζωῆς τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἄντὶ νὰ ἀφίην νὰ γίνεταί μία τῆς ἀπαοχῆς τῆς ψυχικῆς εἰκόνας τοῦ ἀνθρώπου, θὰ πρέπῃ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ψυχικῶν προβλημάτων μετὰ ἔρευναν καὶ σπουδὴν, ἢ ὅποια κατ' οὐδὲν θὰ ὑπολείπεται τῆς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Θὰ κληθῇ νὰ προσφέρῃ μετὰ τὸν ἰδικὸν του τρόπον ὁ χρι-

στιανὸς ἐπιστήμων εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ χαρὰν, γαλήνην, εὐτυχίαν, ἰσορροπίαν εἰς τὸν ἀποτυχημένον ἀνθρώπον τῆς σήμερον.

Ὁ Χριστιανὸς ψυχολόγος καὶ ψυχίατρος, ὁ ἀνήκων εἰς τὸ Ἰνστιτούτον θὰ κληθῇ νὰ μελετήσῃ τὸν πραγματικὸν ἀνθρώπον. Θὰ φωτίσῃ τὸ ὕγιες ἀπὸ τὸ παθολογικόν, ἀλλὰ καὶ θὰ συστηματοποιήσῃ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν σπουδὴν τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὕγιου ἀνθρώπου.

.

«Ἡ καλύτερα μελέτη τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου» (Rope). Εἶναι ἡ μελέτη ἐκείνη, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ αἷτημα πλέον τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἀφορᾷ τὸν πραγματικὸν ἀνθρώπον καὶ ὄχι πλάσματα μόνον τῆς φαντασίας τῶν ἐκαστοῦ ἐπιστημῶν, οἱ ὅποιοι μονομερῶς ἐθεώρουν τὸ ὑποκειμενὸν τῆς ἐρεύνης των. Κιτὰ ταῦτα θὰ μελετήσωμεν βεβαίως καὶ τὸν σωματικὸν ὄργανισμόν, ἀλλὰ θὰ μελετήσωμεν καὶ τὸν ψυχικόν, ὁ ὅστις δὲν εἶναι εἰς ὀλιγώτερον βιβθμόν πραγματικότης ἀπὸ τὸν σωματικόν. Θὰ μελετήσωμεν τὴν σωματικὴν ὑγιεινὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχικὴν ὑγιεινὴν. Θὰ πρέπῃ νὰ μελετήσωμεν κυρίως τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὅποιον τὸ άτομον θὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων διὰ νὰ ἐκπληρῶσῃ τὴν ἀποστολὴν του.

Μετὰ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάζεται ἀναγκαία σημεῖον περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, διότι ἔγιναν τόσαι παρερρηνεῖαι καὶ πλάναι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μετὰ τὸσον καταστροφικὰ ἀποτελέσματα, ὅσα εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐποχὴν παρουσιάσθησαν.

Πῶς θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἐρευνήσουσι ὀρθῶς τὸν ψυχικὸν ὄργανισμόν ἀνθρώπου οἱ ὅποιοι δὲν ἐπίστευαν εἰς τὴν ψυχὴν του; Εἶναι ἀπόλυτος ἡ ἀνάγκη τῆς στροφῆς τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὸ ἀληθές ὑποκειμενὸν τῆς ἐρεύνης τῆς ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ τοῦ δλοκληρωμένου ἀνθρώπου θὰ ἠδύνατο νὰ δομηθῇ καὶ ἀνθρώπογνωστικὴ* μετὰ τὴν πλήρη ἔννοιαν τοῦ ὄρου, ὄχι δηλ. ἀπλῶς ὡς σωματογνωσίς, ἀλλὰ καὶ ὡς ψυχογνωσίς. Ἀπὸ τῆς μελέτης τοῦ ἀπλοῦ ψυχικοῦ βώματος, ὅπως λ.χ. μίας σοικεώδους συγκιήσεως μέχρι τῶν πολυπλοκωτάτων ψυχικῶν βιωμάτων ὅπως

* Ἡδὴ τὸν ὄρον αὐτὸν ἔχει εἰσαγάγει ὁ Adler, ἀλλὰ μετὰ μονομερῆ περιεχομένην διὰ τὴν ψυχικὴν σφαῖραν.

λ.χ. τῆς δημιουργικῆς παραγωγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρέπει νὰ ἐκτείνεται ἢ ἔρευνά μας. Ἰδιαίτερος τὰ κεφάλαια τῆς ψυχικῆς ὑγιεινῆς πρέπει νὰ μελετηθοῦν ἐπὶ χριστιανικῶν γραμῶν μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον, ὅσον τοῦλάχιστον μελετῶνται καὶ τὰ κεφάλαια τῆς σωματικῆς ὑγιεινῆς. Τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀτόμου—τὸ ἴνστιτούτον μας θὰ πρέπει νὰ φιλοδοξήσῃ νὰ δημιουργήσῃ μιαν συστηματικὴν χριστιανικὴν παιδαγωγικὴν—τὰ ζητήματα τῆς μειονεκτικότητος καὶ ἠιτοπαθείας, τὰ θέματα τῆς ψυχικῆς δραστηριότητος κατὰ τὴν ἀσθένειαν, τὸ πρόβλημα τοῦ φόβου ἢ τῶν φόβων, τὸ πρόβλημα τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἰσορροπίας εἶναι ἑλάχιστα ἀπὸ τὸ πλήθος τῶν σχετικῶν θεμάτων τοῦ ἴνστιτούτου. Ἡ ψυχικὴ ὑγιεινὴ τῆς γυναικός, τὰ προβλήματα τῶν φύλων, ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς, ἡ κοινωνικὴ θέση εἶναι ἄλλοις κύκλοις θεμάτων πῶς πρέπει π.χ. νὰ ἀπασχολήσουν τὸ ἴνστιτούτον τῆς ἱατρικῆς ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς.

..

Ἐν συνόψει, τὸ ἴνστιτούτον ὡς ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα θὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ βοηθηθῇ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ πιστοῦ, εἰς τὰ διάφορα ψυχικά του προβλήματα συγκεκριμένα μέσα εἰς τὴν χριστιανικὴν κοσμοθεωρίαν. Ἐξ ἐπόψεως ἐπιστῆτης θὰ τεθῇ ὡς βάσις ἡ μελέτη τῆς ψυχῆς καὶ ὁλοκληρωμένης προσωπικότητος διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τῆς καὶ τὴν ἀποστολῆν τῆς ἀποδίδουσα τὸ maximum τῶν δυνάμεων τῆς. Προσωπικότης ἐπιτυχημένη εἰς τὴν παρουσίαν ζωῆν πῶς ξεπερνᾷ ὁμως καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν οὐρανότητα. Τώρα ἐπέρασεν ἡ περίοδος τῆς ψυχολογίας «ἀνευ ψυχῆς» καὶ πρέπει νὰ ἐμφανισθῇ «ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ». Τὸ περιεχόμενον, οἱ ἀγῶνες, οἱ ἀντιθέσεις, ἡ λύσις καὶ ἡ λύτρωσις. Ἰδιαίτερα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν λυτρωτικὴν προσπάθειαν τῆς ἱατρικῆς ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς ἐπὶ τῆς βάσει τῆς δυνάμεως τῶν μέσων, πῶς διαθέτει ἡ χριστιανικὴ πίστις Μέσα εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἡ προσπάθεια τοῦ ἴνστιτούτου τὸ ὅποιον κυρίως θὰ εἶναι κέντρον μελέτης καὶ σπουδῆς τῶν ψυχικῶν προβλημάτων, εὐρίσκειται ἀπόλυτα εἰς τὴν θέσιν τῆς καὶ περιβάλλεται ἀπὸ μερικὸς βασικὸς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Στεφάνου Μπολέτου — Ἐπιστοφῆ. Ἀθῆναι 1948.

Τὸν κ. Στεφάνου Μπολέτου, τὸν λεπτὸ ποιητὴ τῆς «Ραφωδίας» οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» τὸν γνωρίζουν πολὺ καλὰ ἀπὸ τὴν τακτικὴν του συνεργασίαν εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ μας. Οἱ στίχοι του ἔχουν ἀγαπηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώσταις μας καὶ ἔχουν τραγουδηθῆ πολλές φορές σὲ πολυάριθμους εὐκαιρίας. Ὁ ποιητὴς τῶν «Βραδυῶν φώτων» πῶς μὲ τὴν πολύχρονη ποιητικὴν του ἱστορίαν—ἀπὸ τὸ 1925 ἀσχολεῖται συστηματικὰ μὲ τὴν ποίησιν—ἀνανάσθηκε κυριολεκτικὰ σὲ ἔμπνευσι καὶ ποιητικῆς παραγωγῆς ἀπὸ τότε πῶς ἀκολούθησε εἰς τὴν πορείαν του τὸν κόσμον τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν. Πρὶν λίγα χρόνια ἐπέστρεψε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ραφωδίας, πρὶν λίγα χρόνια ἄκουσε μέσα τοῦ τῆς φωνῆς, «καὶ τὴν φωνὴν πῶς τὴν πορεία του ἄλλαξε» καὶ ἔκρινε νὰ προστεθῇ εἰς τὴν πορείαν τῶν χριστιανικῶν διανοουμένων τοῦ τόπου μας ὁ ποιητὴς τῆς Ραφωδίας πῶς μὲ μὲρικους ἄλλους ἐκλεκτοὺς λογοτέχναις μας ἀποτελοῦν τὴν πρωτοπορίαν τῶν ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων πῶς ἔρχονται νὰ συνισφῶσιν καὶ τὸ δικό του; λιθάρι, εἰς τὴν δημιουργικὴν προσπάθειαν τῶν ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων μας πῶς εἰς ἡμέρας μας οἰκοδομοῦν τὴν ἀπαρχὴν τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ παράδειγμα τῶν ἐπιστημόνων δὲν μποροῦσι ν' ἀφήσῃ ἀσυγκίνητους τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς λογοτέχναις μας. Κι' εἶσι βλέπομε, καὶ ὀρισμένους λογοτέχναις νὰ διδῶν καὶ αὐτοὶ τὸ δικό τους «παρὸν», τὴ δικὴν τους Χριστιανικὴν ὁμολογίαν, εἰς τὴν ὑπόθεσιν πῶς ἀπαργάζεται ἕνα καλὸ-πῶς καὶ χριστιανικώτερον ἑλληνικὸν αὐριον. Καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Μπολέτου εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐσήμανε γιὰ τὸν ποιητὴ τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἔμπνευσεως καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν ἱερῶν τῶν τῆς τέχνης. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς πορείας ἀνακαίνισεν ριζικὰ τὸν ποιητὴ τῶν «Βραδυῶν φώτων» καὶ ἀνέπτυξε διὰ τὰ λεπτὰ χριστὰ πῶς εἰς τὴν πορείαν τῶν ποιητικῶν γράμμων. Πρῶτος καρπὸς τῆς ποιητικῆς στροφῆς τοῦ Μπολέτου στάθηκε ἡ «Ραφωδία» καὶ ὁλοκληρῆ ἡ ποιητικὴ του παραγωγὴ τῶν τεσσάρων τελευταίων ἐτῶν. Βλέποντες κανεὶς ἐντελῆς ἀντικειμενικὰ αὐτὴν τὴν τελευταία ποιητικὴν παραγωγὴν τοῦ Μπολέτου, ἔκρινε πῶς τὸν ἔκανε γνωστὸν εἰς τὸ πολὺ ἑλληνικὸν κοινὸν καὶ συγκρίνοντάς τὴν πρὸς τὴν ποίησιν τῶν πρώτων ἡμερῶν του, καταλαβαίνει τὴν σημασίαν πῶς ἔχει γιὰ ἕνα ἄνθρωπον τῶν Γραμμάτων ἡ ἐπιστροφὴ Ὁ ποιητὴς τῶν «Βραδυῶν φώτων» φαίνεται ὅτι εἶχε ἐξαντλήσει τὴν ποιητικὴν του ἔμπνευσιν. Δὲν «ἀνταρῆς» ἡ λεπτὴν λεπτὴν ὑπερβολὴν τοῦ «ἀδῆναι». Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦταν «ἕνας ἱππότης πῶς τὸν γράμμων τῶν πρώτων βίαιων καιρῶν οἱ βίαιοι ἀγῶνες».

Κι' ὁ ἄνθρωπος πῶς «χίμαιρας κυνηγῶς εἰς τὸ φαγγάρι» γίνετο τώρα «ἀγωνιστὴς Κυρίου ἡλίου

καυτός» πού μᾶς ἔδωκε τίς γιομάτες ἡρωισμό σελίδες τῆς «Ραφωδίας».

Πρὶν γνωρίσει τὴν πίστι ἦταν:

«μακρὸ ἀπὸ τῆ γῆ τοῦ φωτός
λυρωμένος ἀρχάγγελος»

πὸ

μάταια προσπαθεῖ
στοὺς γλυκοὺς τῆς ζωῆς οὐρανοὺς
νὰ ὀψωθῆ.

Στὴ κρίσιμη αὐτὴ ὥρα γιὰ τὸν ποιητὴ Μπολέτση ἤρθε ἡ φωνὴ πού «τὸν σταμάτησε πρὶν μὴ στῆ Δαμασκός».

«... ἦταν ἡ φωνὴ
πὸ τὴν πορεία του ἀλλάξε
κείνη ἡ φωνὴ
πὸ τὴν σκληρὴ καρδίᾳ του μάλαξε;
πὸ δὲλα τ' ἀλλάξεν ἐντός του
γύρω του,
παύσθ
τ' ἀλλάξεν δὲλα.

ὅπως ὁ ἴδιος λέει στὸ τόσο γνωστὸ ποιήμα του «Πρὸ τῆς Δαμασκῶς» πού και στὴν «Ἐπιστροφὴ» ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα κομμάτια τῆς νέας συλλογῆς.

Ἡ «Ἐπιστροφὴ» διαιρεῖται σὲ 2 μεγάλα μέρη. Τὸ πρῶτο μέρος τῆ «Πτώσεως», περιέχει πρωτοδημοσιευτὰ τραγούδια, περίεργα, λεπτεπίλεπτα, —μὲ ἐκδηλῆ τὴν προσπάθεια τοῦ σμιλευμένου στίχου— πού ὡσὰν σύνολα ἐναρμόνια ἐτοιμαζοῦν τὸν ἀναγνώστη τῆς συλλογῆς νὰ ἀκούσῃ, τὸ γεγονός τῆς ἐπιστροφῆς πού μὲ τὸν τίτλο «Ἀνοδος» ἀκολουθεῖ σὰν δεῦτερο μέρος.

Τὰ ποιήματα τῆς «Πτώσεως» διατηροῦν δὲλα τὰ πλεονεκτήματα ἀλλὰ και τὰ μειονεκτήματα τῶν λουλουδιῶν τῆς σέρρας. Καλοτοποθετημένα στίς σελίδες τοῦ βιβλίου, διατηροῦν μεταξύ τους τὴν συνοχὴ και τὴν διάταξιν τοῦ θερμοκηπίου. Συνδέονται τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο στυνά, τὸ ἓνα βοηθεῖ τὸ ἄλλο, κι' ὅλα μαζί ἀποτελοῦν ἓνα κρῖκο συνοχῆς πού ἡ ὑποκειμενικότης τους ἱστορεῖ τὴν ἀτομικὴ ἱστορία τοῦ δημιουργοῦ των, τὴν ἱστορία πού περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴν καταλαβαίνου ἐκείνοι πού πέρασαν ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο ἐκείνοι πού βρίσκονται πιὸ κοντὰ στὴν ἰσοσυγκρασία τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ δεῦτερο μέρος τῆς συλλογῆς εἶναι κάτι τι τὸ διαφορετικὸ. Δὲν ἔχει τὴ συνοχὴ πού παρουσιάζει τὸ πρῶτο μέρος. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι πολὺ πιὸ ζωντανά, μιλοῦν σὰν ἐξωοριστὰ κομμάτια περισσότερο στὴν ψυχῇ τοῦ κοινῶ ἀναγνώστη, δὲν ἔχουν καμὶ ἀρρωστημένη διάθεση (καμιά «φιλολογικότητα») και δίδουν τὴν δυνατότητα, στὸν ποιητὴ τῆς «Ραφωδίας» νὰ παρουσιάζεται πάλι ζωντανὸς γυμᾶτος χριστιανικὴ ἔμπνευσι, γυμᾶτος πῆστι στὰ ἱστανικά του, ἀκαρῶς σὺν τσιντίτς και δυναμικὸς σὺν ἀγωνιστῆς. Μερικά ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ δευτέρου αὐτοῦ μέρους, ἐκείνα ἀκριβῶς πού γιὰ πρώτη φορὰ δημοσιεύτηκαν στίς «Ἀκτίνες» και πού ἀποτελοῦν τὸ «βαρὸ πυροβολικό» τῆς «Ἐπιστροφῆς» (ποιὸς δὲ θυμάται τὴ «Ἀμπι-λαμα-λαχ», τὸ «ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος», τὸ «Ἥλιος θ' ἀνατίσῃ τὴν ἀγῆ», τὸ «Ναὶ Κύριε», τὸ «Γιατὶ παιδί μου», τὸ «Πρὸ τῆς

Δαμασκῶς» ἢ τὸ «Κι' ἓνας ἀημῆς θάταν κι' αὐτός τοῦ νῦν αἰῶνος») εἶναι ἀπὸ τὰ λιγοστὰ δημιουργήματα τοῦ συνόλου τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς τῶν τελευταίων χρόνων, πού ἔθρεψαν και στήριξαν, μὲ ὄψεια και πίστι, τὸ σημερινὸ νεοῖλληνα ἀναγνώστη.

Ὁ κ. Στέφανος Μπολέτσης, μὲ τὴ διάθεσιν νὰ θρέψῃ μὲ κάτι διγίε, ὄρατο, μεγάλο και ἀληθινὰ πνευματικὸ, τοὺς συγχρόνους του βοήθησε κι' αὐτὸς μὲ τὸ ἔργο του ὥστε νὰ γίνῃ μικρότερη ἡ ἀπόστασις μεταξὺ ἑλληνικῆς ποιήσεως και ἀναγνωστικοῦ κοινῶ. Καὶ δὲν εἶναι γι' αὐτὸ μικρὴ ἡ προσφορὰ τῆς προσπάθειάς του, στὰ Γράμματα τοῦ τόπου μας.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ, ὁ ἀγαπητός μας ποιητῆς νὰ τοῦ ὑποδείξωμε πῶς, ὅστερα ἀπὸ τὴ «Ραφωδία» και τὴν συμμετοχὴ του σ' ἓνα τέτοιο μεγάλο πρωτοποριστικὸ ἔργο,— ὅπως εἶναι ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία νεοῖλληνικῆς χριστιανικῆς λογοτεχνίας—, θὰ ἔπρεπε τὸ δεῦτερο μέρος τῆς συλλογῆς του —ἢ «Ἀνοδος»— νὰναι κάπως περισσότερο σφικτοδεμένο και ἐνοποιημένο ποιητικὸ κείμενο, πκρά παραθεσὶ ἐκλεκτῶν μὲν, ἀλλὰ μὲ χαλαρὴ σύνθεσι, τραγουδιῶν, ὅπως φαίνεται στὴν τωρινὴ του διάταξιν τῆς συλλογῆς.

Ἀπὸ τὸν κ. Στέφανο Μπολέτση περιμένομε τὸ συνθετικότερο και μεγάλῃ ἐπιτεύσει ποιητικὸ βιβλίο πού θὰ μᾶς δώσῃ ὄχι μόνο τοὺς καρποὺς τῆς ἐπιστροφῆς, ἀλλὰ και ἀνάγλυφο τὸ βίωμα τῆς πλήρους και ὁλοκληρωμένης χριστιανικῆς ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς.

Ἐστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόδειξιν, δὲν ἔχομε παρὰ νὰ τονίσωμε στοὺς ἀναγνώστες μας νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ τὸ κείμενο τῆς Συλλογῆς, γιὰ νὰ χερῶν κι' ἐκείνοι τὴν ὄρατα ποιητικῆς ἀτμοσφαῖρα και τὴ λυρικότητα τῆς «Ἐπιστροφῆς». Εἶναι μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ πού πρέπει νὰ διαθεσθῆ ἀπὸ τὸ κοινὸ μας. Δὲν θίπρεπε νὰ σταρηθῆ κανεὶς τὴν καλλιτεχνικὴ μὰ και τὴν βαθύτερη πνευματικὴ ἀπόλαυσι πού δίδει τὸ πολύτιμο αὐτὸ βιβλίο.

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

*

Π. Κ. Στυλιανοπούλου: Μέθοδος τυφλικῆς γραφῆς, τυπογραφεία Ν. Ἀλικιώτῃ Ἀθῆνας.

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας. Οἱ ἄνθρωποι πού δὲν ἔβρουν γράμματα εἶναι πάρα πολλοί. Ἡ ἀγραμματοσύνη τὰ τελευταία χρόνια ἔχει πολὺ ἐπιλωθῆ. Ἐγίνε κοινωνικὴ πληγὴ πού γιὰ τὴν ἐπούλωσι τῆς δὲν γίνεται τίποτα τὸ συστηματικὸ. Λιγοστοὶ ἄνθρωποι ἔχουν βάλει τὸ χερὰκι τους γιὰ τὴν καταπολέμησι τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ στοὺς μικροὺς και τοὺς μεγάλους και ὄχι μὲ μεγάλα ἀποτελέσματα.

Κι' ἐνῶ ἡ προσπάθεια γιὰ νὰ μάθουν γράμματα ἐκείνοι πούχουν τὰ μάτια τους χλωαίνει, ὁ ἀγῶνας νὰ μάθουν νὰ διαβάζουν οἱ τυφλοὶ σημειῶναι ἐπιτυχίε. Μὲ τὴν «μέθοδο διδασκαλίε τῆς ἑλληνικῆς τυφλικῆς γραφῆς» πού ἐπενόησε

δ κ. Στυλιανόπουλος και πού στηρίζεται στο γνωστό σύστημα Braille έχουν πολλά επιτεύγματα.

Πρώτα τὸ βιβλίο πού μαθαίνει τὸ τυφλικὸ ἀλφάβητο ὁ τυφλὸς κί' ἔπειτα ἰκλινοῦναι ἢ πρῶτη βλιοθήκη τυφλικῶν βιβλίων. Τὸ β. β. β. τὸ βασικὸ τοῦ κ. Στυλιανόπουλου «Μέθοδος τυφλικῆς γραφῆς» ἔχει πολλὰς λεπτομέρειας καί ἀφθονοὺς διηγήσεις σχετικὰς μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς τυφλικῆς γραφῆς, πού μὲ αὐτὸ ὁδηγὸν ἕνας πούχει τὰ μάτια του μπορεῖ πολὺ εὐκόλως νὰ διδάξῃ στὸν τυφλὸ τὸ ἀλφάβητο τῆς γραφῆς του. Κί' ἅμα μᾶλλον τὰ ἄλλα βήματα ὁ τυφλὸς μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλαβίζῃ τὰ πρῶτα βιβλία πού μὲ τὴν φροντίδα τοῦ κ. Στυλιανόπουλου ἔχουν ἐκδοθῆ στα ἑλληνικὰ καὶ πού εἶναι: τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, Βιβλία ἀπ' τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ ἄλλα γνωστὰ ἀναγνώσματα τῆς σύγχρονης χριστιανικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἱστορία λοιπὸν τῆς πνευματικότητος τοῦ «κρυφοῦ σχολείου» σὲ νεώτερη βελτιωμένη καὶ συγχρονισμένη ἔκδοσι. Νὰ ἕνα πρᾶγμα πού συγκινεῖ. Μία χριστιανικὴ ἐκπολιτιστικὴ προσπάθεια πού εἰς τὰ κέντρα τῶν τυφλῶν, στὸ «Ἄσυλον τῶν ἀνιάτων» καὶ στὴν «Στάθην» ἔχει ἀπλωθῆ καὶ ἐπιτελεῖται—ἀκόμη συγκινητικώτερον αὐτὸ—ἀπὸ παραλύτους καὶ ἀναπήρους. Γιατί καὶ ὁ κ. Στυλιανόπουλος εἶναι παράλυτος. Κί' ὁ ἴδιος τρόμος τοῦ ἀσύλου ἀνιάτων, ἀπὸ χρόνια κατάνοια, συστηματικὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτη τοῦ προβλήματος τῆς τυφλικῆς γραφῆς. Κί' ἡ ἐπινοητικότης του δὲν ἔχει ὄρια. Μὲ πολὺ λίγα μέσα ἐπενδύσεως τελευτᾷ καὶ εἰδικὸ πιστότητι πού ἡ λειτουργία του ἔδωκε τὴν δυνατότητα νὰ καταρτισθῆ ἢ πρῶτη βιβλιοθήκη βιβλίων γὰ τυφλοὺς. Τὸ ἀπόστοι γὰ τὸς τυφλοὺς βιβλίο γίνεται προσιτό. Καὶ τοῦτο χάρις σὲ μίαν προσφορά ἐνὸς ἀναπήρου. Μία προσφορά πονεμένου πρὸς πονεμένον. Ἐνας ἄλλος χρόνιος ἀκίνητος στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου θά λήμναζε στὴν ἀπελπισία καὶ στὸν ὄδυρό, μὰ ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ κ. Στυλιανόπουλου βρῆκε τρόπο νὰ ἐκφροθῆ σὲ ἔργο πολιτισμοῦ καὶ ἀγάπης. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα: κί' οἱ ἀπὸ γενετῆς τυφλοὶ νὰ ἀνοίγουν τὰ στήθια τους μπρὸς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου. Καλλίτερη χρησιμοποίησι τῶν γραμμάτων, καλλίτερον φωτισμὸ τῶν τυφλῶν δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ ἐπιζητήσῃ.

* Ὅταν τέτοια μνημόματα πολιτισμοῦ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὰ ἄστυα, ἀπὸ τοῦς τόπους τοῦ μαρτυρίου, τῆς ἀρρώστειας καὶ τῆς ἀναπηρίας δὲν ὑπάρχει φόβος γὰ τὸ αἶμα τῆς χώρας μας. Τέτοια γεγονότα ἀθόρυβα καὶ δημιουργικὰ ἔρχονται νὰ βεβαιώσουν τὴν ἀλήθειαν πῶς ἡ ψυχὴ, ἔστω κί' ἂν βρισκᾷται σὲ παράλυτα σώματα κατακοιμημένη, εἶναι ἐκείνη πού δίνει τὸ νόημα στὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ διαγράφει τὴν πορεία τοῦ πολιτισμοῦ μας.

*

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

Hélène Renvoyé: De la terre des dieux au continent noir. Ἐκδόσεις «Ἄλφα» Ἰ. Μ. Σκαζίκης.

* Ἐχομε συνήθειαν δταν βλέπομε νὰ κυκλοφορῆ βιβλίο γὰ τὴν Ἑλλάδα, γραμμένο ἀπὸ ξένο, νὰ τὸ ἀντικρούωμε μὲ κάποια δυσπιστία. Ἔνοιο διανοούμενοι καὶ δημοσιογράφοι, προκειμένου νὰ γράψουν δυὸ λόγια γὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ λάο μας, μεταβαλλοῦνται σὲ τιμητὰς καὶ κήνορας τοῦ παντός, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν πάντα καὶ πολλὰ πράγματα, ἀπὸ τὰ δωμάτια τῶν κοσμικῶν ἐνοδοχείων τῆς Ἀθήνας. Τὴν φιλοξενία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν ἀνταποδίδουν μὲ πολλὴ κακία. Λιγοστοὶ εἶναι οἱ ἔνοιο τῶν παροικίων πού δὲν ἀνταπέδωκαν σὲ μίαναι χολή. Ἀνάμεσα στοὺς λιγοστοὺς ἀναμφισβήτητοι συγκαταλέγεται καὶ ἡ δ. Hélène Renvoyé πού εἰς τίς σελίδες τοῦ βιβλίου τῆς μᾶς ἔδωκε πολλὰς προσωπικὰς τῆς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ πῶς ζῇ ὁ κόσμος σήμερον στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Ἑλλάδα γενικὰ. Στους τόπους πού πῆγε δὲν εἶδε μόνο τὰ «τουριστικὰ» ἢ «τὰ ἀρχαιολογικὰ», ἀλλὰ στάθηκε μὲ σιδικασμὸ μπρὸς στὸ καθὲς ἐνδιαφέρον πού ὁ τόπος παρούσαζε, κί' αὐτοὺς ἀκόμη μὲ τοὺς νοεὸλλήνας δὲν τοὺς παρεγνώρισαι! Ἴσως νὰ μὴν τοὺς εἶδε ὀλοκληρωμένους ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀντιμετώπισε μὲ περιφρόνησι. Κί' αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικόν.

* Ὁ ἀναγνώστης τοῦ περιοδικοῦ μας διαβάζοντας τὰ βιβλία τῆς Γαλλίδος διανοουμένης θά περιμένα βέβαια πολὺ περισσότερα πράγματα. Καὶ ἀσφαλῶς, οἱ κοσμικὰς ταβέρνας, τὸ Ζάππειο, οἱ λαϊκὰς ἀγορὰς, ἡ ὁδὸς Ἀθηνᾶς δίδουν ἐντυπώσεις ἀλλὰ δὲν λένε τίποτα σχετικὰ μὲ τὴν πνευματικότητα καὶ τὸ βίθος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ ἂς μὴ ζητᾷμε πολλὰ ἀπὸ τοὺς ξένους. Ἀπ' αὐτοὺς νὰ περιμένωμε μόνο νὰ μᾶς εἰδῶνται καὶ νὰ δείχνουν πραγματικὰ τὴν ἀγάπην τους σ' ἕνα λαὸ πού καλεῖται γὰ ἕνα καλλίτερον καὶ πνευματικώτερον αἶμα.

Στὶς περιγραφὰς τῆς, εἰς γὰ ἕνα περίπτωσι στὸ Ζάππειο πρόκειται, εἰς γὰ μίαν λαϊκὴν θρησκευτικὴν γιορτὴν εἰς ἀνόμα γὰ μίαν κουδένταν μ' ἕνα ἀγνωστο νοεὸλλήνα παντοῦ βλέπεις τὸν ἀνθρώπο πού μὲ αἰσθήματα ἀγάπης ἀντικρούει ἐκεῖνο πού βλέπει. Καὶ ἔτσι τὸ βιβλίο τῆς καλῆς μᾶς ξένης—β. β. β. πού μὲ τόσο γοῦστο ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα ἐπιμελήθηκε ὁ ρέκτης τοῦ βιβλίου κ. Ἰ. Μ. Σκαζίκης ἔχει πολλὰς ἀπλὰς καὶ ὠρτὶες σελίδες πού τὸ κάνουν ἀξιοπρόσεκτο κί' εὐχάριστο.

*

Σ. ΚΑΛΗΣΠΕΡΗΣ

Βασίλη Π. Φράγκου: Διαλεχτικὴ καὶ πρόσωπο. Πρῶτες ἀρχὲς καὶ θέσεις.

* Ἐνδιαφέρουσα φιλοσοφικὴ μελέτη πού καταφέρει νὰ φθάσῃ «διαλεκτικὰ» σὲ πολλὰ σωστὰ συμπεράσματα, παρουσιάζει καὶ ἀναλύει τὸν παράγοντα «πρόσωπο» καὶ δημιουργεῖ ἔτσι ἕνα «διαλεκτικὸν προσωπολισμὸν». Τὴν χαρακτηρίζει ἀκόμη σαφῆς καὶ καλλιτεχνικὴ διατύπωσι. Ἀντιγράφωμε ἐδῶ μερικὰς χαρακτηριστικὰς διαπιστώσεις: «Ἡ φιλοσοφικὴ ἰδεολογικὴ θηβὴ ἀγνοεῖ ὅτι ὁ ἐγώκεντρισμὸς ἔχει τὴν αἰτία του στὴν ἐπορσῃ, πού δὲν εἶναι αἰτία τῆς ἀμαρτίας ἢ σάρκα ἀλλὰ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

1948

ΑΡΘΡΑ ΓΡΑΜΜΗΣ: Μία δεκαετία - Ένα μήνυμα, σελ. 1-2. - Μηνύματα του συγχρόνου κόσμου, σελ. 65-72, 118-121, 270-5. - Daniel Kors: Ένα μάθημα εις τόν κόσμον, σελ. 579-81. - Π. Μελίτη: Τό μήνυμα τής νέας εποχής, σελ. 168-70. - Η εποχή μας μπροστά στην ιστορία, σελ. 209-14. - Η άρνησις του φεύγει, σελ. 266-70. - Χριστιανισμός και πρόοδος, σελ. 305-8, 353-7. - Καθοληγητικός Χριστιανισμός, σελ. 401-6, 449-5. - Χριστιανισμός και επιστήμη, σελ. 497-502. - Χριστιανισμός και τέχνη, σελ. 545-9.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Κωτσάκη: Τό κοσμοείδωλον τής νεωτέρας Φυσικής, σελ. 29-40. - Hans Driesch: Η υπερνικήσις του όλισμοϋ, σελ. 113-8. - Προμηθεΐς - Ι. Σκαλτσούνης, σελ. 146-8. - Μαρ. Γερουλάνοϋ: Από τής όλιστικής εις τήν ψυχολογικήν αντίληψιν του ανθρώπου, σελ. 161-7. - Α. Α.: Μ. Γερουλάνοϋ: Ψυχικά επιδράσις ώς νοσογόνος παράγων, σελ. 197-200. - A. Cressy Morrison: Ο άνθρωπος δέν είναι μόνος, σελ. 361-6, 416-24, 460-3, 512-6, 550-2. - Α. Άγαπητοϋ: Αι νεώτεραι αντίλήψεις διά τήν θεραπείαν του ψυματικού άρρώστου, σελ. 407-16. - Kirtley Mather: Ο επιστήμων του είκοστοϋ αιώνα (ἀπόδοσις Γ. Α. Παρρη) σελ. 456-9. - Δ. ημ. Χαροκόπου: Πρός νέους Ιατρικούς όριζοντας, σελ. 503-11. - Α. Maeder: Προσωπική επαφή και συναισθηματική μεταφορά, σελ. 553-7. - Ινστιτούτον Ιατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Ύγιεινής, σελ. 583-5.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Β. Έραστου: Χίλια χρόνια άκτινοβολίας, σελ. 41-8, 87-90. - Σ. Καλησπέρη: Τα δέκα χρόνια των «Ακτιών». σελ. 73-80. - J. Holzner: Έτσι άρχισε ο έσθρωπαϊκός Πολιτισμός, σελ. 215-9. - Δ. Πυργιώτη: Από τό ιστορικό τής Κατοχής στην Γαλλία, σελ. 220-3. - Αθάν. Π. Καραντώνη: Σελίτες από τό Νταχάου, σελ. 330-2. - Sir Galahad: Η χιλιόχρονη Βυζαντινή Αύτοκρατορία (Μταρ. Μαρ. Η. Άρβροπούλου), σελ. 527-31, 565-70.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: I. Κασσιανού: Τό χριστιανικόν βιβλίον, σελ. 122-7. - W. E. Hosking: Ο άνθρωπος ξαναδρισκε τόν έαυτό του (ἀπόδοσις Γ. Α. Παρρη) σελ. 171-4. - Rev. J. N. Lewis Bryan: Αιγμάλωτοι στην Σίγκαπούρη, σελ. 187-8. - Ν. Βαλλεσαμή: Γονείς και παιδιά, σελ. 283-9. - Μέ

άπλά λόγια, σελ. 465-9. - Δ. Άκούλα: Ο γορισμός, σελ. 290-2. - Τ. Ρούφος: Η κρίσις στη σύγχρονη άγωγή, σελ. 327-9.

ΜΟΡΦΑΙ: Σ. Καλησπέρη: Άλέξανδρος Γκιόλας - Γ. Βερίτης, σελ. 258-65. - Κ. Πενταλικού: Robert Andrews Millikan, σελ. 276-82, 318-22. - Δ. Άκούλα: Εύσεβ. Ματθεοπούλου, «Ο προσωρισμός του ανθρώπου» σελ. 323-6. - I. Έρμωνικού: Μακάριος Νταχάς, σελ. 428-31, 470-3.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Πυργιώτη: Γιατί παρ' ό κρίσις ο τεχνικός πολιτισμός, σελ. 81-6. - Γάνα πολυμηθ' ο πόλεμος σελ. 374. - Ε. Η. Hauser: Επιστήμη και πίστις, σελ. 358-80. - Σεργ. Παύλου: Από τήν σύγχρονον φιλοσοφίαν τής Φυσικής, σελ. 424-7. - Sir Stafford Cripps: Η επίβωσις του Χριστιανισμοϋ (μταρ. Ά. Γ. Ζάχου), σελ. 516-21.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ - ΤΕΧΝΗ: Θεοδώρου Σούδη: Τα κείμενα στον όρθον των Παθών και τής Δινατάσεως, σελ. 132-43, 175-86, 224-32. - Η ποιήρη Ρωμανού του μελωτοϋ στα Χριστούγεννα και στα Θεοφάνεια, σελ. 522-6, 558-64. - Γ. Βερίτης: Λογοτεχνία και Ιδανικά, σελ. 309-17, 367-73.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Χ. Κ. Άγάλου, Προγράμματα, σελ. 432-8. - I. Lloyd Douglas: Ο Χιτών (ἀπόδοσις, μταφρ. Γ. Α. Μ. Φα) σελ. 233-8. - Η. Κλωνάρη: Η ιστορία του Τώνη, σελ. 334-40. - Σ. Χονδροπούλου: Ο γιατρός Δεσάνης, σελ. 91-8. - Η άρρώστεια, σελ. 380-6. - Στο Άσυλο, σελ. 476-81.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Φ. Αιγαίου: Έσπερινό, σελ. 90. - Τα σά έκ των σών, σελ. 475. - Χλόης Άχαΐκοϋ: Άλέξανδρος Γκιόλας, σελ. 294. - Γ. Βερίτης: Μαζι'θα περπατήσομε, σελ. 257. - Σουσάνας Εύαγγελينوϋ: Μαζι' σου Άμνέ μου, σελ. 388. - Α. Ζαχαροπούλου: «1947», σελ. 99. - Προδοχίης σελ. 145. - Είναι κάποιο νησί, σελ. 343. - Δρασκός, Ίερουσαλήμ, σελ. 534. - Ν. Καμβύση: Ο κακός αιώνας, σελ. 149. - Ήρθε, σελ. 219. - Άνοιξι, σελ. 292. - Όταν νικήσης, σελ. 482. - Κλένης Καριτά: Καλή συντροφιά, σελ. 153. - Σήμερ που είναι Πίσχα σου, σελ. 241. - Ο φίθωρος των σίτων, σελ. 341-2. - Γ. Δ. Καχριμάνη: Η πέτρα που δακρύζει, σελ. 57-8. - Γυροσμός, σελ. 190. - Τής ζωής τ' άγέρ, σελ. 535. - I. Κυπριανού: Οι Σιαματοί, σελ. 360. - Θα γίνη

δ τρίτος πόλεμος, σελ. 570.— Α. Π. Λιναρδ: Μπρός στο Σταυρό, σελ. 238.— Σ τ ε φ. Μ π ο λ έ τ σ η: Σήμερα κλείνουν δέκα χρόνια, σελ. 54.— Μία' στὴν πολύδουρη πλατατὰ, σελ. 144.— Χριστός Ἀνάστη, σελ. 242.— Μικρὸ ἔλεγκτο, σελ. 293.— Ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἄγῳ, σελ. 333.— Ἀγωνιστὴς Κυρίου ἠλιόκαυτος, σελ. 387.— Πορεία, σελ. 474.— Βροντοὺν τῆς Πινθου οἱ κορφές, σελ. 532-3.— Φ α ι θ ρ. Ν α γ ρ έ τ η: Πόθος (τοῦ Arthur Neill), σελ. 189.— Τ. Παρμενά: Χρονικό, σελ. 49-51.— Ν. Τουτουνητζάκη: Ἀπολογία, σελ. 100.— Ν. Τυπάλδου: Σμά σου, σελ. 154.— Ἰσοὺ δ' Νουμφίος ἔρχεται, σελ. 188.— Οἰκοδόμοι, σελ. 464.— Χριστουγεννιάτικο, σελ. 549.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΟΥ ΓΡΑΦΟΥΝ: σελ. 57, 104-5, 155, 196, 244, 295, 347.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ: Οἶτις: Ὁ πρῶτος, σελ. 150-3.— Στὴν καπναποθήκη, σελ. 239-41.— Καλῶς γὰρ εἰθου, σελ. 536-9.— Ὡς οἱ ἔχοντες ἐλπίδα..., σελ. 571-3.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ: 55-6, 101-3, 192-5, 245-7, 296-8, 344-6, 483-5, 543-4, 574-8.

ΘΕΑΤΡΟ—ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ: 206.— Dr. B. Liber: «πνευματικὴ ἐπίδρασις τοῦ κινηματογράφου», σελ. 254.— Δ. Ἀκόλα: Ἡ εὐενη προδομένη, σελ. 494-5, 578.

BIBLIA: 61-64, 108-111, 156-160, 197-205, 254-255, 299-302, 348-351, 390-395, 441-44, 488-490, 540-541, 585-587.

EIKONES: Γ Σ τ ἰ ν η: «Ὁ δοκῶν ἐστάναι», σελ. 191.— «Ἠγάθη ὁ Κύριος», σελ. 243.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1948

A

Abetti Giorgio	120
Ἀγία Γραφή 42, 102, 106, 122, 123, 245, 255, 349, 447, 450, 471, 574	
Ἀγία Σοφία	569
Ἀγωγή	111, 249, 283, 302, 327, 390, 395
Adler	584
Ἀθανασιάκης Γ.	582
Aitchison Leslie	3
Aitken Robert	3, 398
Αἰχμάλωτοι	187, 222, 330
Ἀκαδημία Ἀθηνῶν	301, 576
Allen Hervey	271
Allmand, J. A.	4
Ἀναρρῦθμισις	455
Ἀνθρωπολογία	404, 449
Ἀνθρωπος	161, 171, 583
«δ — δὲν εἶναι μόνος»	361, 416, 461, 512, 550
«σύγχρονος» —	403, 489, 576
προορισμὸς τοῦ —	393, 439
Ἀνταρτόπληκτα παιδιὰ	239, 297, 345, 485, 491, 536
Ἀντίστασις	488, 494
Ἀπαλευθέρωσις τοῦ ἀ.θρώπου»	486
Ἀπόζημιος Ἑλλητισμὸς	206, 351 (492)
Ἀποστολικὴ Διακονία» (ἐκδόσεις)	301, 350, 444
Ἀρνησις	266, (330)
Ἀσθένεια	94, 197, 334, 380, 553
Ἀσματογραφία	132, 175, 224, 522, 558
Ἀσυλον	476

B

Baker, Everett Moore	396
Barker, E. F.	272
Barnardo Thomas	255
Barns (παίραμα τοῦ)	111

Βερίτης Γ.	258, 294, 295, 296, 301, 309, 391, 484, 545
Bernanos Georges	445, 541
Βιβλίον χριστιανικόν	122, 323
Βιολογία	37
Biot René	4
Birch Charles	448
Blake Warren	272
Boac, A.E.R.	273
Bordeaux Henry	5
Βορέας θ.	113
Boutaric Aug.	6
Bovet Théo	7
Bromfield L.	7
Βυζάντιον	41, 62, 87, 90, 214, 527, 565

Γ

Γερούλανος Μαρ.	161, 197, 411, 575, 582
Γκιόλλος Ἀλέξανδρος (βλ. Βερίτης Γ.)	
Γονεῖς καὶ παιδιὰ	283
Γυναίκα	79, 193, 218, 270
— διανουμένη	26, 63, 390, 391, 447

Δ Δ

Dampier, Sir W.C.	424
Daniel Rops	11, 579, 581
De Broglie	38
Δεκαετία «Ἀκτίων»	1, 55, 58, 73
Delcave G.	70
«Δελτίον Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν»	543
«ἤλωσις Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, Λογοτεχνῶν, Καλλιτεχνῶν»	1, 66, 103, 163, 276, 358, 448, 491, 500
Δημοκρατία	203
Διαζῶγιον	158
Διακήρυξις Χριστ. Ἐνώσ. Ἐπιστημόνων»	1, 103, 168, 501

Διανοούμενοι ξένοι (βλ. 'Επιστήμονες ξένοι, κορυφαίοι)		Κατηγορητικόν Σχολαστικόν	247, 251, 252, 297, 302, 345, 351, 396, 491, 485.
Διδάσκαλοι τοῦ Γένους	(42, 88) 428, 470	Κατοχή (Γερμανοϊταλική)	107, 220, 330, 488, 571
Diehl Ch.	48	Κινηματογράφος	254, 494, 578
Δι' υγορικούς Σάλλογος 'Αθηνῶν	255	Claudel Paul	8, 310, 370, 389
Douglas Lloyd	11, 233, 348	Κληρικοί 42, 87, 202, (207), 222, 428, 444, 452, 470	
Driesch Hans	113, 148	Κοινωνικοὶ ἐργάται	42, 82, 87, 429, 472
Duhamel Georges	250	Κοινωνιολογία	404, 449, 486
Du Nouÿ, P. Lecomte	13, 438	Collin Remy	9
Αἰθακάνηρα	55, 485	Compton, Karl T.	396
	E	Conard, Kenneth J.	396
'Εγκληματολογία	193 (203)	Κοσμοειδωλον	26
Eddington	34, 70	Κοσμοθεωρία	31, 569
Εἰκαστός αἰὼν	456	— χριστιανική 168, 209, 266, 305, 354, 401, 449, 497, 545 585	
Einstein Alb.	72	Kovalevsky P.	121
'Εκκλησία	152, 159, 454	Kressman Philippe	393
— 'Ορθόδοξος 42, 159, 203 (351) 429, 442, 470, 568		Cripps, Sir Stafford	203, 446, 517
— ἐνότις	248, 454	Croce Bened	204
'Εκπαίδευσις 55, (201) 254, 300, 346, 394, 395, 397, 398, 399, 543		Crosby, H. Lamar	10
'Ελλάς σημερινή	579	Κωνσταντινούπολις	87, 206, 528 (565)
'Ελπίς	251, 252, 302, 399, 571		A L
'Ενορία >	159	Lalo Ch.	63
'Επαρχία	55, 106, 352-3, 399, 541	Lametrie	582
'Επαφή προσωπική	533	Leenhardt P.	69
'Επιστήμη	448, 456, 575	Leese Kurt	446
— καὶ πίστις 2-28, 69-72, 118-121, 148, (152) 192, 255, 267, 297, 361, 396, 416, 441, 460, 497, 512, 550, 553, 577, 582		Lhermite, Pierre	68
— καὶ Χριστιανισμός	358, 497	Lewis, Clive Staples	13, 250
'Επιστήμονες	502, 575,	Λογοτεχνία	301, 309, 349, 367, 581
— κορυφαίοι ξένοι, 2-28, 69-72, 118-121, 193, 272-7, 389, 396, 445			M
'Εποχή (μας)	168, 209, 328	Maeder Alphonse	122, 553
'Επιστροφή εἰς τὴν πίστιν 171, 187, 207, 253, 290, 302, 334, 380, 399, 416, 483		Martin Eric	14
'Ερυθρὸς Σταυρὸς	578, 582	Ματθόπουλος Εἰσεβίος	124, 323
Εὐαγγέλιον (Κ Διαθήκη) 122, 158, 193, 298, 446		Mather, Kirthley F.	15, 456
Every George	62	Mauriac Fr.	61, 310, 368, 541
'Εφηβεία	490	Maurois André	15
	Z	McCrary Edw.	272
<Ζωή>	107, 124, 491	Messer	148
	G	<Μηνόματ<	1, 65, 168, 484
Gilson Etienne	389	Μηχανιστικὴ θεωρία	113, 116, 245
	Θ	Mie Gustav	65, 119
Θάρος	253 (570)	Μικροφυσικὴ	33
Θάπτρον	206	Millikan Robert A. 16, 245, 276, 318, 491, 580	
Θεολογία	203, 449	Milne Edward A.	16
<Θεολογία>	202	Mitscherlich Alexander	430
	I	Molière	61
'Ιατρικὴ (91, 102) 113, 161, 330, 393, 407, 503, 553		Morrison, A.C. 65, 119, 361, 416, 460, 512, 550	
'Ινστιτούτον ἱατρικῆς ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς υγιεινῆς	583		N
'Ιστορία καὶ ἡ ἐποχὴ μας	209	Νεολογία 101, 107, 252, 255, 302, 456, (495) 544 (βλ. καὶ Παιδί, Φοιτητής)	
	J	Newsholme, H. P.	18
Jeans	38, 72, 247	Nietzsche	206, 397
	K, C	Νοταρᾶς Μακάριος	428, 470
Kant	117		O
Cardis Fern.	8	Οἰκογένεια	157, 249, 398
Carrel	83	'Ομολογία	488
			Π P
		Παιδί 158, 159, 201, 204, 239, 249, 251-2, 255, 270, 283, 395, 483, 495	
		— μειονεκτικὸ	111, 255, 495

Παλιμβόχρησιμος	212, 502	Undset Singrid	26, 63
Παπαριμάντης	310	Υπαρξισμός	446
Παράδοσις (Ἐκκλησίας)	450	Υπουργικὸν Ἀνοικοδομησῆς (ἐκδόσεις) 107, 158	301, 393
Parker P.H.	274		
Perennis	395	Φ F	
Piechaud F.	19	Faut A.	84
Pittinger, W. Norman	274	Ferrière Ad.	486
Planck Max	20, 424	Φιλοσοφία	250, 302, 393, 397
Πλάτων	299	— τοῦ Perennis	395
Ποίησις 67, 108, 111, 132, 309, 391, 522, 558		— τῆς Φυσικῆς	425
Πόλεμος	130, 212, 374, 570	Flaubert, Gust.	61
Πολιτικὴ		Flemming, Sir Ambroise	71, 575
— καὶ ἠθικὴ	204	Fletcher, Basil A.	327
— καὶ Χριστιανισμός	156, 267	Φοιτητὴς — σπουδαστῆς 55, 101, 192, 246, 543, 574	
Πολιτισμὸς		— ἀπαρχίας	55, 101, 345, 483, 544
— εὐρωπαϊκός	41, 214	— ἀλλοδαπῆς 102, 194, 297, 298, 488, 576	
— χριστιανικός	41, 156, 545, 555	«Φοιτητικὴ Στέγη» 55 6, 101 3, 192 5, 245 7,	
— τεχνικός	81, 128, 211, 541	296 8, 344 6, 483 5, 543 4, 576 8	
Pouyanne L.	20	Freud	583
Προκαταλήψεις κατὰ τῆς πίστεως	465	Φυματίωσις	407
«Προμηθεὺς»	146	Φυσικὰ ἐπισημαί	29, 59, 47, 276, 318, 425
Πρόδος	305, 353, 500	W	
Προορισμός τοῦ ἀνθρώπου	323, 439	Waardenburg, P.J.	27, 63
P R		Wang Louis	27
Reader's Digest	290	Whittaker, Sir Edmund	28
Reckitt, M. P.	156	Wills David W.	111
Renan Ern.	497	Wolf Gustave	116
Rollier A.	28	X H	
Ross, Sir David	21	Hartmann S.	81
Rousseau, J. J.	61	Hauser, Ernst H.	273, 358
Russell, Henry N.	22	Heisenberg	114
Ruthven Alexander H.	274	Hetherington, Sir Hector	12
Ρωμανός ὁ Μεγας	522, 558	Hocking, W.F.	171
Σ S		Holzner Joseph	215, 348
Σκαλιστσόνης Ἰωάννης	146, 153	«Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» 2, 80, 118,	
Scott - Craig, T. S. K.	22	161, 276, 445, 501, 579, 583	
Σολωμός	246, 310	«Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐργαζομένης Νεο-	
Sommerfield Arnold	65, 120	λαίας» (XEEN)	106, 485
Steere, William C.	275	— ἀλλοδαπῆς	223, 543
Στρατιώτης	303, 344, 345, 485, 544, 574	«Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις» (XΦΕ) 56,	
Στρατόπεδα συγκεντρώσεων	222, 330	106, 192, 246, 296, 344, 399, 484, 543, 575	
Stratton, F. J. M.	23	Χριστιανισμός	
Stromberg Gustav	24	— καὶ ἐπιθιώσις τοῦ	517
Συναισθηματικὴ μεταφορὰ	553	— καὶ ἐπιστήμη	497 (βλ. «ἐπιστήμη»)
«Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων»	247	— καὶ ἠθικὴ	193, 453, 467
Συνέδρια	(255) 446, 456, 553, 583	— καθοληγητικὸς	401, 449
— φοιτητικὰ	102, 447	— κοινωνικὴ πραγματικότης	169
«Σχολὴ Γενικῶν Σπουδῶν»	346	— καὶ πολιτικὴ	156
T		— καὶ πρόδος	305, 353, 500
Taylor, F. Sherwood	25	— καὶ Τέχνη	545
Τέχνη	(61), 63, 545	Hurtados Alb.	13
— καὶ πίστις (7, 11, 15, 26, 67-9, 258, 271)		Hussey, R. C.	273
132, 309, 349, 367, 522, 545		Huxley Aldous	395, 541
Thomas, George F.	24	Ψ	
Thomson, George P.	25	Ψαλμοὶ	110
Toth Rih.	302, 350	Ψυχανάλωσις	200, 553, 583
Tournier Paul	120, 275	Ψυχὴ	197, 516, 573, 583
Τυφλῶν γραφὴ	254	Ψυχικός παράγων 118, 161, 197, 205, 206, 291,	
Y U		(557) 378, 582	
Υγεία καὶ πίστις	205, 206	Ψυχοθεραπεία	553
Υλισμός	113, 146, (151) 161, 266, 319, 583	Ψυχολογία 117, (147), 201, 557, 583.	
Υμνογραφία	132, 175, 224, 522, 558		